

A GRÓF ÉS A SZEGÉNYEK

VERŐCEI GRÓF PEJACSEVICH KÁROLY
(1745—1815)
VÉGRENDELETE

JELIGE:

*„...damit die Armen ... nichts verlieren,
so vermache ich ... ein tausend Gulden ...”*

Begräbnis Anordnung 1810.

Szülőföldünk 2006

TARTALOMJEGYZÉK

A GRÓF

[Miért éppen ő?](#)

[Leégett palota](#)

[Mecénás, vajon miből?](#)

[Napóleon árnyékában](#)

[Az örökösök](#)

[Talányok a végrendelet körül](#)

A végrendelet magyar fordítása

A SZEGÉNYEK

[Hagyomány a szegényeknek](#)

[Miért kellett kárpótolni a szegényeket?](#)

[Szegényügy német nyelvterületen](#)

[Szegényház — volt? Nem volt? Hol volt?](#)

[Mi történt a felajánlott összeggel?](#)

[Mit ért a pénz akkor?](#)

A JOGOSULTAK:

1. [A Voss-árvaház](#)
2. [A Dell-féle alapítványok](#)
3. [A Tóth-féle alapítvány](#)
4. [Alafások](#)

[Az adomány másik fele](#)

[Befejezés](#)

FÜGGELÉK

A végrendelet latin szövege

[Kotzebue-darab Pejacsevich színházában](#)

[Térkép-vázlat Sopronról, körmenet-útvonalakkal](#)

[Név- és tárgymutató](#)

[Kislexikon](#)

[Családfa](#)

[A képek jegyzéke](#)

Képek: I—XVII. TÁBLA (1—22. KÉP)

A GRÓF

MIÉRT ÉPPEN Ő?

A válasz egyszerű: Sopronnak és környékének mindeddig legnagyobb horvát származású alakja volt verőcei gróf Pejacsevich Károly. Írni pedig azért kell róla, mert mára már jóformán senki sem ismeri. A Petőfi teret és a Hátulsó utcát összekötő keskeny kis átjáró 1869-től 1947-ig viselte vezetéknevét, aztán Iskola köz lett belőle. 2004-től ismét a régi. Egyúttal tábla is kezdi hirdetni — két nyelven — a család hírét a saroképület falán. Ez az emeletes ház volt soproni rezidenciájuk, innen igazgatta Károly gróf a színházat és az általa épített kaszinót, ha éppen nem adta kölcsön lakásul a Napoleon elleni nemesi felkelést irányító József nádornak (vagy egyéb gondok nem adódtak, amelyekről majd odébb).

Habsburg főherceg később is nézett ki ablakán. Ismét van emléktáblája utolsó királyunknak, aki itt lakó gyerekként tanulta a magyar nyelvet. A Pejacsevichek magyar bárói rangot 1741-ben, magyar grófi rangot pedig 1772-ben kaptak, s többen voltak közülük a horvát megyékben főispánok, sőt horvát bánok is. Valószínű, hogy Bécsből érkeztek. Maga Károly végig nem lazította meg kapcsolatát a bécsi udvarral. Erre számos példát hoz Bárdos Kornél.

1784. szeptember 20-án került be először a grófi család neve Sopron város tanácsjegyzőkönyvébe. Az ügy: favásárlás a ház átalakításához. Kérdés, hogy József, az apa volt-e a kezdeményező ebben, vagy inkább középső fia, Károly. A fiú előző évben vesztette el feleségét, miután tőle hat gyermeke született. A költözéskor négyen voltak életben. (Hozta magával a hűséges dajkát és személyzetének több tagját, akik végig fognak szolgálni mellette.) A halálra készülődő apa már 1780-ban végrendelkezett, s itt, a Bécstől nem messze meghúzódó tizenkétezres városban hunyta le szemét örökre, 1787-ben.

A mai Széchenyi István Gimnázium helyén szerénykedő szárazmalomban 1751 óta rendszeres színelőadások zajlottak, egymást váltó társulatok produkciói nyerték el a közönség tetszését. 1768-ban érkezett meg egy olyan szíinigazgató, aki hajlandó volt hosszabb időt a városban tölteni, ha átalakítanák az épületet bálók számára is. Az óhaj meghallgatásra talált: 1769-ben felépült az akkori ország második kőszínháza. A freskókat, függönyt és díszleteket az idősebb Dorffmaister István festette, a zenét a toronyzenészek népszerű bővített csapata szolgáltatta. Évekig közönség és városvezetőség megalégedésére követték egymást a sikeres évadok. Idővel azonban csökkent a bizalom a bérlők iránt, s a város saját kezelésébe vette a színházat. Ennek ellenére süllyedt a színvonal, s megérték a soproniak, hogy az éppen itt játszó társulat anyagilag csődbe került.

Ekkor lépett föl mecénásként Pejacsevich Károly gróf. Már újra házas ember: a városban háztulajdonos Erdődy grófi családból szerzett magának feleséget. (1786. október 16-án tartották meg esküvőjüket. Egyelőre nincs nyoma, hogy hol.)

1788-ban átvette a Színház bérletét és a bálók rendezésének jogát is. (A pontosság kedvéért: nem ő volt az első gróf, aki a Színházat bérelte.) Szerződésében vállalta az épület renoválását, a világítás költségeit és a zenészek fizetésének a felét is. Elvárták tőle, hogy ezeken kívül gondoskodjon megfelelő bálteremről. A kérdést úgy oldotta meg, hogy külön épületet emelt redout néven, földszintjén kávéházzal. Ez az első kaszinó a család palotájával szemben, a mai általános iskola helyén állott.

Sorra érkeztek a jobbnál jobb bécsi, vagy Bécsset járt színtársulatok prózával és rengeteg operával, sűrűn követték egymást a hangversenyek (szerdánként a rezidenciában), s a fényesen mozgalmas, élőképes báli rendezvények.

Az 1793/94-es évad előzetes tervében már szerepelt egy Mozart-opera, az viszont kétségtelen, hogy 1795 decemberében kétszer is előadták a Varázsfuvolát. Mondják, hogy az ide vezényelt helyőrség tisztjei, az itt lakó főnemesek és a polgárság vagyonosabb része tapsolt a bemutatónak.

Csatkai Endre A soproni színház élete a napóleoni háborúk idején c. cikkében említi, hogy a „nemes zeneegyesületben” 1805. március 22-én bemutatták Haydn A teremtés c. oratóriumát, a szereplők kezében a Sopronban nyomott szövegkönyvvel. 19 nappal később már a Krisztus hét szava a keresztfán c. Haydn-műnek tapsolt a hallgatóság. Az 1805/1806. évad színházi zsebkönyve szerint a 14 férfiből, négy nőből és két gyerekszínészből álló Branders-féle társulat 122 estén lépett fel. 105 különböző darabot adtak elő.

Egy öregedő volt kereskedő, aki arra büszke, hogy szemüveg nélkül írja krónikáját, nagyjából erről a korszakról állapítja meg, hogy a színházat, a tánctermet, és a kávéházakat az emberek minden fajtája szorgalmasan látogatja. A színházban gyakran akkora a tolongás, hogy néhányan már háromkor odaállnak és várnak, amíg ki nem nyitják a kaput, pedig a kezdésre csak hatkor kerül sor. Sokszor még állóhely sem jut mindenkinek, fordulhatnak vissza. A táncteremben nemcsak előkelők, középosztálybeliek, hanem cselédnányok is előfordulnak. A közönség néha több, mint ötszáz főnyi. Kávéházba nem szégyell bemenni az egyszerű polgárfi sem, hogy másokkal kártyázzon, sőt úgy issza a csésze kávéját, mint az előkelők. (Fiedler János Reichard azon zsörtölődik, hogy bezzeg az Istenházába alig járnak, legfeljebb vasárnaponként.)

A mecénás kihúzhatta magát páholyában. Bárdos Kornél az adatok alapján joggal állapíthatja meg róla: „Anyagilag ugyan alaposan ráfizetett, de mégis elérte, hogy a soproni színház ügyes szervezése és gondoskodása révén a bécsi színházak nivójára emelkedett.”

LEÉGETT PALOTA

Borzasztó közjáték: a Színház nem, a Kaszinó akkor még nem, de a gróf rezidenciája 1808. július 22-én leégett. Ahogy hallani — írja a krónikás — a kára meghaladta a 130 000 forintot! Közjáték? Csapás, amit a gróf lelkileg többé nem hevert ki. Bárdos semmit sem ír róla.

Mi történt voltaképpen?

Hetekig tartó esőtlen kánikula gyötört embert, állatot és növényt 1808 nyarán. Július 19-én déli egy órakor váratlanul megszólalt a tűzjelző harang a várostoronyban. A Szentlélek-templom fölötti városi szénapajta fogott először tüzet; elképzelhetetlen gyorsasággal terjedtek keletre, délkeletre a lángok. A tűzoltásra odasereglett emberek hazarohantak, hogy mentsek házaikat, s cókómókjukat biztonságba helyezték. Közben a tűz már tizenegy helyen lángolt föl. Percről percre nőtt a veszély és hovatovább az egész várost fenyegette. Biztonságos helyet már csak a mezőn találtak a holmijuknak. (Ezeket a katonák őrizték.) Jöttek haza a földekről, a szőlőkből, látván a sűrű fekete füstöt. S jöttek a környező községekből tűzoltásra szolgáló eszközökkel. Végre, Istennek hála, délután fél ötkor minden elcsendesült — írja a szemtanú.

Már azt hitték, hogy minden veszély elmúlt, mikor 22-én ugyancsak déli egy órakor a Hátulsó utcában csaptak fel a lángok. Ismét olyan gyorsasággal terjedt a tűz, hogy minden oltási kísérlet sikertelen maradt. Pedig katonák siettek ide Bécsújhelyről segíteni. Most a Pozsony felé eső részen égtek a házak.

Még alig vették számba az újabb károkat, 24-én hajnali félötkor az Ikvahídnál kapott lángra egy épület. Vadul terjedt a vész, csak úgy tudták útját állani, hogy házakat romboltak le előtte. (Utólag arra gyanakodtak, hogy ezt a tüzet bosszúból olyan valaki okozta, akinek a házát, védekezésül, a két nappal előbbi tűzben lerontották.)

Megmenekült ugyan a Belváros, de még a Pócsi-kapun túli új kórház is tüzet fogott. A krónikák húsz körülre becsülik az áldozatok számát. Volt, aki bennégett, volt, aki visszament a ruháiért, s odaveszett, néhányan napokig sínylődtek, mire belehaltak égési sebeikbe.

„Pejacsevich gróf úr szenvedte el a legnagyobb kárt — írja Fiedler —. Nemcsak az egész ház [a rezidencia] nagy tetőzete égett le, az összes szoba minden értékes grófi berendezéssel együtt, hogy jóformán semmit sem tudtak megmenteni, hanem a pince is hamuvá égett, ahol száz öl tűzifát tároltak. Annyira, hogy még a nyolcadik napon is találtak tűzfészket, holott addig éjt nappallá téve dolgoztak. Ahogy hallani, a kárát több mint százharmincezer forintra becsüli.”

A megyei kisgyűlés már Szent Jakab havának [július] 25-ik napján határozatot hozott: „Minthogy a Tüzi-veszedelem alkalmatosságával tapasztaltatott, hogy több károkból a szükségen fellül számosabban öszve rakott Épületekre és tüzre való fa, az Égés tovább való terjedésének gátolását nem tsak nehezétette, sőt több Helyeken lehetetlenné tette” ezért bizottság járja be a [megmaradt] házakat, s a fölösleget vitesse ki a városon kívülre.

A város egyik vezetője, Fabricius András, családi krónikájában — kellő időbeli távolságból — a következőkben foglalja össze az eseményeket (július helyett júniusra téve azokat): „Junius 19. 22. 's 24. három napjaiban Sopront oly nagy tüzi veszély érte, hogy majd az egész külváros a' lángok martalékjául esett. Az első Junius 19-én reggeli 9. órakor a' Sz. Lélek templomnak átellenében 439. sz. a. fekvő Schaeffer János kovács mesterember házában eredt [Balfi u. 5—Halász u. 4.], melly által az egész Schlipper [Balfi], Kocsma [a Várkerület külső szakasza, az Ikvahídtól az Ötvös utcáig], Kispotsi utszák [Pócsi u.] a' hosszu utszával [„csak” a mai Móricz Zs. u.] a Dominikánusok Klastromáig leégett. — A második Jun. 22-én Délutáni 1. órakor a' Casino piaczon 119 sz. a. [Petőfi tér 8.] fekvő Kager házában Vághy féle ház [Petőfi tér 7.] mellett eredt, 's az ugy nevezett Hinterneustift 's Altkornmarkt [Ógabonatér], egész a ' Gf. Festetics majorjáig [Major köz] leégett. Végre a harmadik tűz Jun. 24-én reggeli 4. órakor az Ispota hidon 234. sz. a. fekvő akkor Schiller, most ujon felépült Giefing féle házban ütött [Ikvahíd 1.], s az egész Schmied utszát a' Färber Gassel-ig [Kisvárkerület] lángba borította. — E nagy szerentsétlenség által, 300. háznál több pajtákkal együtt hamuvá temettett, ugy annyira hogy a' csapástól ért polgárok közül még mai napig sem hozhatták helyre vagyonbeli erejüket; — mert akkor a' mostan Bécsben s másut fenálló tüzi veszély ellen biztosító Intézet, mellyből az ember csekély évenkénti fizetésért üdvös segedelemet nyer, még nem létezett.” Egyes krónikák szerint 450-452 épület került a kárlistára az 1804-ben megszámlált 810 ház közül. A harmadik alkalomnál gyújtogatóra gyanakodtak.

Fiedler felteszi a kérdést: hogyan keletkezhetett ilyen rövid idő alatt három ilyen szörnyű tűzvész? Az általános válasz: „*Unvorsichtigkeit und Nachlässigkeit war schuld daran.*” (Vigyázatlanság és hanyagság volt a hibás ebben.) Hozzátehetjük: a cserépfedést éppen Fabricius András szorgalmazta, addig bizony nagyrészt nádtetős, vagy fazsindelyes épületek sorjáltak utcahosszat. És tetejében minden pajta dugig száradó szénával, szalmával. Nem csodálható, hogy a hivatalos kárbecslés végeredménye 1808. augusztus 20-án 2 340 662 forint (és még valahogy 30 krajcár).

A nemsokára rá következett francia megszállás ennek a hatalmas tűzveszedelemnek a hírét a történészek előtt is elhomályosította. Érdemes lenne alaposan feldolgozni, hiszen van bőven anyaga a levéltárban.

A gróf ugyan minden jel szerint hamar helyreállította az épületet (valószínű, hogy addig is a már 1800-ban „menedékül” használt — 53. sz. — házukba húzódtak vissza), de megfáradt öregemberként nem újította meg a színházra vonatkozó szerződést, a kaszinót pedig eladta a városnak. 1813-at írtak akkor. Két év múlva megindult vele a gyászmenet, feltehetően úgy, ahogy végrendeletének mellékletében a legapróbb részletekig leírta.

Az első, aki a soproni színházat, zene- és társadalmi élet két és fél évtizedes aranykorát a lassú, de biztos feledésnek adta át, ő maga volt. Végakaratóban ugyanis egy sort sem szentel ennek. Sőt még a gyászszertartás rendjében is a legszerényebb

mértékre szorítja vissza a zenét. Legyen az hangszeres, avagy a templomok harangszava.

MECÉNÁS, VAJON MIBŐL?

Erre pontos választ nem tudok adni. Különösen a tűzkár után, amelyről nem szól a végrendelet. Ennek a 12. pontja a következőképpen intézkedik: „Mivel kedves fiam, Vince már elérte nagykorúságát, azonnali vagyoneosztást akarok halálom után, előrebecsátva, hogy egész vagyonomat pontosan és lelkiismeretesen írják össze, kezdve az ingóságokkal és a készpénzzel.”

Ámbár a család a 14. századra vezeti vissza történetét, a genealógiák inkább csak Márk Sándorral, Károly gróf nagyapjával kezdik a sort. Tőle örökölte József — aki Mantovában szolgálta katonatisztként az osztrák császárt — a verőcei, rumai, rétfalui és tordai domíniumokat, s szerzett még hozzá Nasitz, Podgorács és Keresztinetz mellett birtokot. (Leolvasható a soproni Szent Mihály-templom belső falán látható sírfeliratról.)

A Tordaként említett birtokhoz a Torontál megye törökbecsei járásában Torontáltorda néven tartozó falut József legidősebb fia, Zsigmond telepítette 1797-ben.

József grófnak az így felsorolva is tekintélyesnek minősíthető vagyonát özvegye és három fia örökölte.

Csak a Károlynál jegyzékbe vett ékszerek együttes értéke — szakértő becslése szerint — 30 850 o. é. forintot tett ki. Az idők folyamán szerzett soproni telkeiket, házaikat Thirring Gusztáv veszi számba könyveiben. József gróf özvegye — az írás szerint Anna Maria Frankolukie de Marko Neambrovits — 1794. július 9-én aláírt végrendeletében többek között a telekkönyvben 53. számon nyilvántartott 322 n. öl területű házat és a mellette lévő 1026 n. ölnyi kertet (a mai Széchenyi tér—Várkerület sarkán álló iskolaépület elődjét) unokájára, Vincére hagyta. Ez az a ház, amelybe visszahúzódott a család, mikor József nádor költözött be a rezidenciába, s amelyben valószínűleg laktak az 1808. évi nagy tűzkár után.

A lista még folytatható, de elégedjünk meg annyival, amennyiről Károly gróf szól végrendeletének 4. pontjában. Summázva: (Vincét és Ferdinándot) „vagyonom teljes összegének, minden ahol csak megtalálható ingóságomnak és ingatlanomnak, akár írás van róluk, akár nem, egyenlő arányban általános örököseivé nevezem meg és helyezem jogaikba.”

NAPÓLEON ÁRNYÉKÁBAN

Témánk idejében ritkán lehetett zavartalanul sütkérezni a bécsi paloták kertjeiben. Nyugodtan semmi esetre sem. Franciaország felől egyre sötétebb felhők gomolyogtak a Burg fölé. Az 1789-ben kitört forradalom több hullámban menekülésre kényszerítette a

francia főnemességet (már akinek sikerült), köztük nyilván sok olyant is, aki Habsburg Mária Antoinette után költözött Párizsba, mikor a főhercegnő feleségül ment XVI. Lajos királyhoz. Hogy a király megdöntött hatalmát visszaállítsák, az osztrákok a poroszokkal szövetkeztek. A franciák ellenlépésként 1792 áprilisában hadat üzentek az Osztrák Birodalomnak, de az első időkben nem tudták megállítani a szövetségeseket. Párizsban pedig tombolt a rémuralom. A királyt 1793-ban, feleségét 1794-ben végezték ki. Viszont guillotine alá kerültek a forradalom vezérei is.

Európa nagyhatalmai sorra indították hadjárataikat a Párizsban ezután hatalomra került Direktórium ellen. A váltakozó szerencsével folyó háborúk egyik vesztese volt az osztrákok. Az ismeretlenségből felemelkedő „kis korzikai” végigrobogott a Pó síkságán, többek között körülzárta és kiéheztette Mantovát. Ferenc császár legnagyobb itáliai erődje megadta magát. (Az a Mantova, amelyben egykor Pejacsevich József szolgált és Károly született.) 1798 végére egész Itáliában (is) Napóleon vazallusai uralkodtak. Ő pedig 1804-ben — a mellőzött pápa jelenlétében — Párizsban fejére tette a császári koronát.

Bécsbe először 1805-ben vonult be.

Ferenc (1804. augusztus 11-től önhatalmúlag osztrák császár) francia nyomásra kénytelen volt 1806. augusztus 14-én lemondani az értelmét veszített német—római császári címről. A Habsburgok birodalmának jó darabig nem volt egységes hivatalos elnevezése.

Sopront akkoriban még nem fenyegette közvetlenül a háború, de a magyar nemességet már 1797-ben is fegyverbe szólították. 1800-ban ismét. Ekkor Sopronban és környékén gyülekeztek a bandériumok. József nádornak és vezérkarának lefoglalták egy időre a Pejacsevich-palotát és a mellette levő lakóházat is. Károly gróf átköltözött a mai Széchenyi tér—Várkerület sarok helyén álló házba, szemben a domonkosok templomával. Ez akkor Vincée volt. A kellemetlenségért cserébe gazdag ajándékot kaptak a nádortól. Jól érezte magát, hiszen folyamatosan gondoskodtak szórakoztatásáról. Még pikniket is rendeztek a Deákkútnál.

Itt is, ott is őrházak és raktárak figyelmeztették a lakosságot, hogy az ország harcban áll. Tűz ütött ki az északi külvárosokban. Az inszurgenseknek volt köszönhető, hogy megfékeztek a lángokat. Így is 68 ház égett le. A krónikások azonban a mozgósítottak rendbontásairól is írtak.

Napóleon a császárvárost másodjára 1809. május 13-án foglalta el. Másnap már a magyar határon álltak a franciák. A magyarok számára függetlenséget ígérő schönbrunni kiáltvány hatástalan maradt. Az újra „felkelt” magyar nemesség Győrnél gyülekezett, hogy megvédje a hazát. Sopron felkészült a megszállásra. Fialat jurátusokat küldtek ki a megyehatárra, hogy figyeljék és jelentsék az ellenség hadmozdulatait. Az előző évben nagy tűzkárt szenvedett lakosságot pedig polgárőrségbe szervezték, hogy biztosítsák a rendet, s megpróbálják megvédeni a várost. A díszszemle és zászlószentelés május 28-án zajlott le az Angeron. Másnap

viszont már — némi ellenkezés után — ki kellett, hogy nyissák a kapukat a szuronyszegezve belépő ellenség előtt. (1809. június 14-én már Győrnél győztek a franciák a nemesi felkelők ellen.)

Az utolsó francia katona november 18-án távozott Sopronból.

A két időpont között csapatok jöttek, csapatok mentek. Júliusra hatalmas barakktábor épült fel a francia sereg számára a Pihenőkeresztig. De végig maradtak olyan hadfiak, akiket polgárházakba szállásoltak el. Ha nem is annyit, mint az első hetekben. A szállásokon kívül az ellátás is a lakosságra hárult. Egy közlegény napi adagját 1 fl 48 krajcárban állapították meg, a tisztekét minimum 4 fl 40-ben. Tették ezt azután, miután Pejacsevich, megbízottja útján, panaszt tett, hogy a hozzá beszállásolt fizetőmester a többfogásos vacsora után még rántottát követelt, s mivel a szakácsnő nem tudott adni, agyonveréssel fenyegette meg.

Ebben a légkörben írta a gróf a végrendeletét. Mert ez a jelenet arra mindenesetre bizonyosság, hogy a gróf és családja továbbra is Sopronban tartózkodott. Hova is mehetett volna? Hiszen ha társzekerekre csomagol és elindul délre, a horvát megyékben lévő birtokai felé, szembemegy a Lombardiából, Venetóból Stájerországon át felvonuló Itáliai Hadsereggel. Utazzon Bécsbe? Az udvar Tatán húzta meg magát. A közbiztonság pedig köröskörül, egyéb égtájak irányában, aligha volt jobb, mintha házában marad. Különben, a leírások szerint, a város vezetősége és a megszállók közötti kapcsolat elég jónak volt mondható.

A viszonyok lassan rendeződtek. A Napóleon által meghirdetett, s Anglia kereskedelme és ipara elleni kontinentális zárlat (1806—1810) a soproni kereskedőknek és iparosoknak hasznára vált, ennek következtében a nagy tűz (és a megszállás) következményeit aránylag gyorsan kiheverte Sopron.

A békekötés után nagy ünnepekkel kísértén Napóleon elvette Ferenc császár lányát, Mária Lujzát. A legyőzött, de sok évszázados dinasztia befogadta a szerény származású győzött. Sőt a békére vágyó Bécs lelkesen ünnepelt. A fegyverek Közép-Európában elhallgattak. Meddig? 1812. június 23-án Napóleon megindult Moszkva felé.

Ez a hadjárat és ami utána következett, egészen Napóleon végső bukásáig, már Béctől, Soprontól és Észak-Itáliától messze zajlott. Mantova és Verona ismét Habsburg fennhatóság alá került. A végrendelet kihirdetésekor már nem a fegyvereké, hanem a bankároké volt a szó, hogy tegyenek valamit az elszabadult infláció ellen.

AZ ÖRÖKÖSÖK

A Károly gróf halálakor életben lévő Vince Rumában született (Károly, Mária, Miksa után), az első feleség negyedik gyermekeként 1780-ban, s a nasitzi kastélyban halt meg, már 1820-ban. Felesége németújvári Batthyány Mária grófnő (1789—1823). Csak egyetlen gyermekükről tud az irodalom, ő sem a férfiág folytatója. Vincének két húga zenei tehetség. Az 1800-ban a nádor tiszteletére tartott színházi műkedvelő előadáson

Anna Mária (Nanette) énekelt és zongorázott, Franciska Xavéria pedig nővérével Cimarosa-opera kettősében is színpadra lépett.

A Károly gróf második házasságából a belvárosi plébánia keresztelési anyakönyve szerint Mária Eleonóra néven 1791. július 3-án született lányt 1797. április 8-án már regisztrálja a halotti anyakönyv. A hatéves gyermek halálának oka „*Brand*”. A Karl Ferdinand névre 1797. június 4-én keresztelt fiúcska pedig szeptember 14-én „*Freiß*”-ben hunyt el. Ők ketten mint megvilágítatlan bolygócskák nem szerepelnek a családtörténet égboltján.

Molnár László úgy tudja, hogy Károly grófnak 13 gyermeke volt. Ennyit sem Nagy Iván, sem Gudenus János József, sem Kempelen Béla (aki amúgy is igen szűkmarkúan bánik a családra vonatkozó adatokkal) nem számol össze. Az anyakönyvek és a Hungarian noble family alapján kilencet tudok megnevezni, de ebben benne van az alább bemutatandó Mária és a második házasságbeli Ferdinánd is.

Furcsa életsors jutott osztályrészéül a Károly gróf első házasságából származó Mária Antonia Anna Nicolaenak. Rumán született 1775-ben, s anyakönyvi bejegyzés szerint 1800. március 2-án halt meg Sopronban, mint elsőfokú unokatestvérének, János Nepomuknak felesége. Budán kötöttek házasságot 1792. június 15-én. Mivel ezt az adatot nem találtam meg a budai anyakönyvekben, nem tudom, milyen egyházi engedélyt kaptak ehhez. Mária három gyermeket hozott világra (1793, 1795, 1799), a soproni anyakönyv szerint. A 25 évesen elhunyt fiatalasszony halálának oka: „*Faulungsfieber*”.

Az Erdődy Eleonóra grófnőtől született utolsó gyermek Ferdinánd. Anyakönyvi megerősítéssel: 1800. június 17-én keresztelték a soproni Szent György-templomban. Neki most még nem volt sok szerepe, de anyjának 1840-ben bekövetkezett halálakor ő az intézkedő. 1823. április 8-án kötött házasságot jobaházi Döry Máriával Sopronban. Ugyancsak itteni bejegyzés alapján László fiuk 1824. április 6-i világra jöttével örvendeztette meg szüleit. Ő is a Döry családból házasodott. Az ebből a házasságból másodjára született Tivadar (Nasitz 1855) — egy rövid életű kislány után — biztosította a férfiágnak ezt a vonalát, 1928-ban bekövetkezett haláláig.

Nem véletlen, hogy örülni kell minden anyakönyvi bejegyzésnek. Ugyanis a rendelkezésemre álló források egyike sem bővelkedik megbízható adatokkal. Még a templombeli sírfelirat is pontatlan. Az id. Storno Ferenc által formailag legalábbis újjáalkotott szöveg szerint Károlynak 1735 a születési éve, holott végrendeletének mellékletében maga közli a helyes dátumot. Anyjának a neve valószínűleg nincs helyesen leírva.

Ennél még nagyobb baj, hogy mind Nagy Iván, mind Gudenus János József egy bizonyos Peterson Erzsébetet jelöl meg József gróf feleségeként, holott mint ilyenek Anna Maria Frankoluky de Marko Neandrovitz neve olvasható le a sírfeliratról, található a végrendeletben, a halotti anyakönyvben (1795) és Sopron város iratai között is. Ugyanezt a hibát követi el az Internetről letölthető Hungarian noble family, súlyosbítva

azzal, hogy Károly gróf Anna és Franciska lányának születési évét anyjuk halála utánra teszi. Egyébként Anna Mária 1806-ban, Franciska Xavéria 1802-ben kötött házasságot. Hozományról, egyebekről szó van a végrendeletben.

Anna Maria Frankoluky a sírfelirat (és az anyakönyv) adatainak tanúságaként Sopronban, 1795-ben, 67 éves korában halt meg. Visszaszámolva ez 1728-at jelzi születésének évéül. Tehát 13 évesen hordta volna szíve alatt legidősebb fiát, Zsigmondot (1741—1806). Óvatos feltételezéssel állítható, hogy ezt a fiút Peterson Erzsébet, mint József gróf első felesége hozta világra. Némi megerősítése ennek, hogy József gróf nem kedvelte Zsigmondot, s ezt végrendeletében úgy fejezte ki, hogy az elsőszülöttségi jog ellenére Verőcét nem rá, hanem két másik fiára hagyta.

Károly gróf bátyjának, Zsigmondnak előbb említett egyetlen utódjáról, János Nepomukról, írnak a családtörténészek. Nasitzon, 1765-ben született, és 1821. február 5-én — a városplébánián úgy számolták ki, hogy 55 éves korában — halt meg Sopronban. Az anyakönyv szerint 7-én temették, de a megjegyzés rovatban közlik, hogy innen Eszékre, a családi kriptába szállították. Második felesége, daruvári Jankovich Katalin és a tőle származó legalább nyolc élő gyermeke gyászolta. A férfiág jogfolytonossága 1916-ig biztosítva volt itt is.

Antal, József gróf legkisebb fia, Károly gróf öccse (1749—1802). Hiányos adataiból jóformán csak annyi olvasható ki, hogy megnősült, s két fia, meg két lánya volt. Nagy Ivánnál a halálozási évszám 1800. Ugyanitt szerepel, hogy cs. kir. altábornagy a rangja. A végrendelet marsall címmel tiszteli meg.

Az Internetről letölthető családfán van még egy levél: József gróf gyermekei között a második helyen. Jozefa a neve és apáca.

A végrendeletben szó esik egy alapítvány-tervezetről. Ez a jegyzőtől eljutott az 1815. december 11-i soproni tanácsülésig, de a jegyzőkönyv intézkedést nem tartalmaz.

A mellékletekkel (a temetés rendje, a szolgák végkielégítése), a sírfelirattal és a sírok sorsával külön tanulmányban kívánok foglalkozni. Magának a szorosán vett végrendeletnek végrehajtásáról további részletek egyelőre nem találhatók, a szegényekre vonatkozó meghagyást kivéve. Mielőtt azonban rátérnék erre, magával a végakarattal kell törődni. Bőven vet föl ugyanis kérdéseket. Jó, ha ezekre megfelelő válasz adható.

TALÁNYOK A VÉGRENDELET KÖRÜL

A végrendelet eredetije valószínűleg Horvátországban van. Sopron város levéltára a díszes nevek viselői előtt felolvasott és az eredetivel egybevetett másolatot őriz. Ennek első dátuma 1810. június 14., néhány soros megerősítése 1813. március 4-én történt, egy nappal később zárult a temetés részleteire vonatkozó melléklet, a kihirdetésre 1815. április 9-én, a temetés utáni hatodik napon került sor, végül annak

bizonyítása, hogy jelen másolat mindenben megegyezik az eredetivel, 1815. április 15-én kelt.

Két tisztviselő egyeztetett, tehát — ahogyan azt kell — összeolvasták a szövegeket. Ennek ellenére maradtak benne (vagy kerültek bele) kisebb hibák. Nagyobb eltérések nem valószínű, hogy lennének, hiszen 1813-ban is, 1815-ben is többen hallgatták a felolvasást, ráadásul az elsónél még maga Károly gróf is jelen lehetett. A végleges lezárás és a halál utáni kihirdetés közt eltelt több mint két év folyamán ugyancsak lehetőség lett volna helyreigazításra. Nem éltek vele. Pedig akad a szövegben néhány ellentmondás. Ezek egy részének megbízhatóbb feloldásához mégis jó volna látni az eredetit, mert a kézírás alapján lehetne eldönteni, hogy egyvégtében íródott-e (ami szinte kizárt), s ha nem, hol vannak megszakítások (az sem lehetetlen, hogy voltak már előbb is végrendeletei).

Erre bizonyítékot így is találhatunk: az első pontban szerepel a *Charistia* (ajándékozások) szó. A rómaiaknál az év utolsó hónapjának számító február közepétől a halottak felidézésének napjai. A család az évi halottjára üres szék emlékeztetett minden étkezéskor. A komor hangulatú hetet vidám ünneppel zárták, s ajándékokat osztogattak. A keresztények ezt a napot a maguk ünnepévé tették. Ekkor emlékeztek vissza arra Antiochiában, hogy Péter apostolt a római püspöki székbe ültették. Rómában azonban egy félreértés következtében a dátumot január 18-ra tették. 1558-tól mind a két nap ugyanazért volt ünnep a katolikus egyházban. 1969-ben egyesítették a kettőt, s most már a pápaság első napjaként február 22-t jelölik az egyházi évben (*Kathedra Petri*). Akármelyiket is tartották a Pejacsevich családban, a végrendelet dátumához képest még igen távoliak, semmiképpen sem írhatja az örökhagyó júniusban erről, hogy „a *Charistia* napjaiban”.

A VÉGRENDELET MAGYAR FORDÍTÁSA

A mindenható és oszthatatlan Szentháromságnak, Atyának, Fiúnak és
Szentléleknek nevében

Én, alulírott verőcei gróf Pejacsevich Károly, idősb József grófnak a fia, a szabad báró Pejacsevich Márk unokája, megfontolva, hogy az emberi élet gyarló és halandó, azonban — Isten kegyelméből — erőmnek most még teljességében, s ép elmével akarok rendelkezni magamról és jelenlegi vagyonomról, a legmegfelelőbb jogi formában. Végső akaratomat ezzel a végrendelettel nyilvánítom ki, s örököseim számára megtartandóként az alább következő módon hagyományozom.

Lelkemet Teremtőm legjóságosabb kezébe adom, ugyancsak az Ő határtalan jóságára és könyörületességére bízom magamat. Örököseimnek pedig leírtam, hogy milyen szabályok és módok szerint gondoskodjanak holt tetememről és temetésemről.

Előszőr: Én, hogy a drága emlékezetű szabad báró Pejacsevich Márk (aki a rumai, verőcei, rétfalui jószágokat szerezte meg) kihirdetett ősi végrendeletét

összehasonlítsam [atyám végrendeletével], elvittem azt Péterváradra, a Szentháromság[-kolostor]ba, szabad báró Pejacsevich Ferenc Xavérhoz, hogy vesse össze [a kettőt]. Ezt a végrendeletet örököseim eredetiben megtalálhatják irataim között. Amint legszeretreméltóbb nemző atyám, idősb verőcei gróf Pejacsevich József saját kezű végrendeletét is, amelynek toldalékában, mindjárt a bevezetőben, pontosan a végrendelet szerint jelenti ki, hogy azt testvéreim, a számomra igen kedves Zsigmond és Antal — mindketten verőcei gróf Pejacsevichek — maguk vizsgálták meg mint ilyent. A két, egymástól külön álló okirat egyaránt megvan irományaim között. Ennélfogva, ezekkel összhangban, az egy és osztatlan Verőce domínium egészének én vagyok az örököse. Annak ellenére, hogy — a végrendeletből következően — a mi közös nemző atyánk, idősb verőcei gróf Pejacsevich József, szemben a természet szerinti elsőszülöttség jogával, végrendeletében éppúgy, mint a toldalékban, úgy rendelkezett, hogy Verőce domíniuma köztem és Antal testvérem között legyen felosztva. Így mi, magzatjai, számtalan vitának lettünk volna kitéve. Mivel mindig a leggyengédebben vonzódtam öcsémhez, neki, az igen kedves testvéremnek, Antalnak az egyenlő elosztást azon rendelkezéssel ajánlottam, hogy Verőce domíniuma egészben és érintetlenül abban az állapotában maradjon, ahogyan azt nemző atyánk ránk hagyta. Bár bátyámat, ahogy kell, becsülöm, mégis Antal öcsém szabad választására bízom, hogy

(Az 1. oldal vége.)

hogy vagy inkább egyben és osztatlanul fogadja el a verőcei birtokot, és az egész fent említett birtok fele értékét, amelyet én állapítok meg, nekem készpénzzel fizeti ki, vagy ellenkezőleg, az egész osztatlan verőcei birtokot átengedi nekem, az egész értéknek a felét pedig készpénzben átveszi tőlem. Ezt a testvéri és őszinte javaslatomat Antal testvérem örömezt elfogadta, és azt választotta, hogy a verőcei birtok becsléssel megállapított értékének felét ő fizeti nekem. Az eljárás felől Szombathelyen, 1789. január elsején, írásban ünnepélyes felvallást tettünk, amelynek a párját örököseim az irataim között ugyancsak megtalálják.

Én ezzel a megállapodással meg lettem volna elégedve, ha Antal testvérem a jóakaratóan elfogadott feltételeket végrehajtotta és a megígért kétszázezer forintot, tudniillik a verőcei birtok fele értékét nekem kifizette volna, ámde előbb arra kért, hogy zálogokat fogadjak el, és fokról fokra sem az ünnepélyes ígéret nyilvánosságra hozatalának, s a kifizetésnek időpontjához nem tartotta magát, sem az előbb említett tőkét nem akarta deponálni, ismételt értesítéseimre és megkereséseimre sem, amit a köztem és öcsém közt lefolyt és irataim között megtalálható levelezés világosan tanúsíthat. Amiből következik a tény, hogy a nekem [később] kedvező feltételekkel megvételre ajánlott több birtok dolgában az én terhemre és utódaim terhére veszteséggel kellett, hogy eljárjak. Birtokoknak, amelyeknek az értéke mára már a javak értékének tízszeresét hozza, azóta, mióta nekem akkor felajánlották. Csupán annak a készpénznek a hiánya miatt, amelyet Antal öcsém nekem megfizetni

vonakodott, felettebb előnyös tárgyalásokról kellett visszalépnem. Éppen most, ilyen egyre nehezedő körülmények közepette, a Charistia napjaiban, a Báni széken megállapított 3 százaléknyi kamattal, a legfrissebb árfolyamon, a készpénz arányában, amely az én pénzemmel együtt sem tartalmaz négyszázaléknyi értéket sem! De mivel családi ügyeim tisztázatlansága akadályoz, ezzel megelégedni kényszerülök. Fiaimnak és örököseimnek nem marad más hátra, mint az az előleges megállapodás, amely köztem és Antal öcsém között megkötött és azon felül a szombathelyi felvallás. A nem teljesített feltételek miatt azonban Antal öcsém által nekem és örököseimnek okozott károk halálom után hatástalanokká válnak, s a verőcei birtokot [örököseim] vissza fogják kapni. Ennek az újra igénybevitelét fiaimnak és örököseimnek nem csak atyailag tanácsolom, hanem annak megvalósítására őket komolyan buzdítom.

Másodszor: Nasitz uradalma szülőatyánk saját kezű végrendeleti mellékletének erejével az enyémmel

(A 2. oldal vége.)

enyém és Antal öcsémé lett. Erre való tekintettel, atyánk halála után a következő módon egyeztünk meg. A mi igen kedves testvérünkről, Zsigmondról, hogy azért, mert mostanáig majdnem 23 éven át lakott együtt atyánkkal, pénzzel el legyen látva és a normális szokások szerint élhessen (hacsak megrendült lélekkel nem akarta volna megváltoztatni a lakhelyét), hosszú és békés életet kívánva neki, testvériesen gondoskodtunk. Részére tulajdonjogot hagyományozott atyánk a rumai, rétfalui és podgorácsi birtokokra, végrendeletében és annak mellékletében kinyilvánított feltételekkel, ezek az irataim között megtalálhatók. Magának Zsigmond testvéremnek a kívánsága szerint bérleti szerződés is van ott arról, hogy élete végéig bérbe adtuk neki Nasitzot. De Zsigmond halála után az én fele részemem igen kedves fiamnak, Vincének átengedtem, adja bérbe, hogy ő jobban éljen. A szerződés pedig nálam van, az irataim között.

Harmadszor: Hogy a szülőatyánk halála után megtalált és a végrendeleti mellékletnek megfelelően ismét hasznosított tőkéket Antal öcsémmel testvériesen és becsületesen felosztottuk és ennek megfelelően jóváhagytuk, a tőkék elosztásáról szóló oklevélből derül ki. Ezt örököseim irataim között kézbe vehetik majd.

Negyedszer: Ezeket előrebozsátva el akarom rendelni, hogy az első házasságomból — amelyet Borbála de Ortigosa bárónővel kötöttem — törvényesen elismert fiamat, Vincét és a másodikból — amelyet Erdődy Eleonóra grófnővel kötöttem — törvényesen elismert fiamat, Ferdinándot (mindketten verőcei gróf Pejacsevichek), a végrendeletet sértetlenül megtartva, vagyonom teljes összegének, minden ahol csak megtalálható ingóságomnak és ingatlanomnak, akár írás van róluk, akár nem, egyenlő arányban általános örököseivé nevezem meg és helyezem jogaikba.

Ötödször: Ha mégis, hasonlóan [Pejacsevich] Márk Sándornak saját kezűleg írt végrendeletéhez és adományleveleihez, családom női ága örökölné törvényesen a javakat, ez csak akkor lehet, ha az egész családban nincs fiú örökös. Ennélfogva, ha

mégis lenne férfi, a női ág sem a javak meghatározott mértékében, sem negyedeléssel nem részesül. Ezért

(A 3. oldal vége.)

ezért atyai szeretetem bizonyságául, saját szerzeményemből gondoskodom róluk, a hajadonok jogára való tekintettel. Legjobban szeretett lányaimnak, az első házasságomból először született Annának, aki gróf Klebersbergnek, Gra[...]li vár örparancsnokának a felesége, Franciska Xavériának, aki Orczy József bárónak, ő császári és királyi fensége kamarásának a felesége és a már nem élő Mária lányom és férje, verőcei gróf Pejacsevich Nepomuk, cs. kir. kamarás leszármazottainak, valamint az én igen kedves gróf Pejacsevich Eleonórárnak hajadonként élő unokájának hagyományozok egyenként elkülönítve húsz-húszezer forintot. Azzal a feltétellel, hogy a tőkét férfi örökös semmilyen módon előbb fel nem szabadíthatja, ha csak lányaimnak, valamint Eleonóra unokájának törvényes házasságból származott utódai el nem érik a nagykorúságot. Ezért is azt akarom és rendelem, hogy az előbb mondott húszszáz forint időközi 5 százalékos kamata — évi ezer-ezer forint — fejenként lányaimnak és Eleonóra unokájának, az ő haláluk esetére pedig törvényes születésű utódaiknak jusson. Ez halálom napjától számítandó. Férfi örökösök és azok leszármazottai ugyanazon módon és ugyanazokkal az időpontokkal, szabályokkal és korlátozásokkal juthatnak hozzá. Ahogyan azt az én igen kedves Annám és Franciska Xavériám már életemben, tőlem természetesen megkapták. Ha valamelyik a lányaim közül, vagy Eleonóra unokája törvényes leszármazású utód nélkül meghalnának, a[z egyenként] 20 ezer forintot érő tőke férfi örökösökhez kerül vissza.

Hatodszor: Ebből igen kedves lányaimnak — Máriának saját kezébe és Franciskának, úgynevezett asszonyi dolgok címén, közönségesen mondva hozományként —, házasságkötés alkalmából, egyenként 10 000 forintot adtam atyai szeretetből. Mária és Franciska Xavéria saját kezűleg a házasságot követően a hozományt teljes értékében előre az előbbi összegben természetben kapják majd meg. Anna lányom is, amíg házasságra nem lép Klebersberg gróffal, mivel a ruhákkal, amelyeket hajadonként viselt, meg volt elégedve, a hozomány tőkéje helyében 10 000 forintot kap, és attól az évtől 5 százalék időközbeni kamattal lesz kielégítve. Ezután elrendelem, hogy lányomat, Klebersberg grófnét, az

(A 4. oldal vége.)

az előbbi 5. pont példájára ugyancsak neki hagyományozott 20 000 forint mellett, a mostanáig asszonyi dolgok (hozomány) címén járó 10 000 forint is megillessen. Amelyekből ennél fogva fiaim és férfi örökösök az évi 5 százalékos kamatozással, ugyanazzal a móddal és ugyanazokkal a határidőkkel, ahogyan életemben hozzájutott, fizessenek neki. Korábban az én igen kedves lányom, Anna, mert várható volt a házassága, leendő férjével, Klebersberg gróffal együtt, a házassági szerződés tanúsága szerint, ajándékként 20 000 forintot aláírt, amely irataim között megvan. Ebből következik, hogy abban az esetben, ha ez a lányom előbb halna meg, mint a férje, a 10

000 forint, az arról kiállított nyilatkozattal — az anyai tízezer forintról készítettel együtt, amelyről a közvetlen ez után következő pontban lesz szó — a fenti hozományhoz tartozik. Ebből a meggondolásból, ha Anna lányom ezeknek az összegeknek egyikét vagy másikat, vagy mindkét összeget, s a 20 000 forint indokolt kifizetését követelné, akkor az én férfi örökösöm visszatartaná ezt a közhírré tett összeget. A kihirdetés napja után fél évig deponálnák, azzal, hogy a lányom részére majd kifizessék. De teljesen úgy, mintha a vöm, Klebersberg gróf nyugtát írt volna alá, amelyben világosan ki lett volna fejtve, hogy ez az összeg, bármi történik, ajándék, s ezen a címen tett szerződésbeli együttes ígéret szerint ki legyen fizetve.

Hetedszer: Midőn feleségem, báró Ortigosa Borbála halálán volt, élőszóval úgy rendelkezett, hogy készpénze részben kezemenél legyen, részben szeretett feleségem nővérénél, aki bizonyára Braidában tartózkodik. Ezt az egész összeget, amely tizenötezer forintot tesz ki, egyenlő arányban kell szétosztani a lányok, Mária, Anna és Franciska Xavéria között. Erőmhöz képest és serény fáradozással, azon felül atyai jóakarattal ezt a tőkét harmincezer forintra növeltem és három egyenlő részre osztottam, s kifizettem lányaimnak, tízezer forintot Annának[!], férjezett gróf Pejacsevich Nepomuknénak, Franciska Xavériának, férjezett báró Orczy Józsefnének. A kifizetést igazolta nyugtával mind vejem, gróf Pejacsevich Nepomuk, mind lányom, Franciska Xavéria, amely nyugtákat örökösöm írásaim között megtalálják. Marad még az Anna lányomnak, férjezett gróf Klebersbergnének kifizetendő harmadik rész,

(Az 5. oldal vége.)

rész, vagyis 10 000 forint. Tehát férfi örökösöm kötelezettsége, hogy tekintettel a 6. pontban általam leírt módra, teljesítsék, addig is a 10 000 forintnyi tőkéhez 5 százalékos kamatot számolva. E szerint ezt Anna lányomnak, a még életében hatályos határidők szerint fizessék ki.

Nyolcadszor: Vince fiamnak pedig tulajdonába kerül, szerető anyja rendelkezése szerint, anyai örökség gyanánt, mindaz a drágakő és gyöngy, amit édesanyja viselt. Mivel pedig azokat nagyobb részt még én gyűjtöttem össze és fokozatosan szaporítottam, ezért mostani feleségem, született Erdődy grófnő, amíg a nevemet viseli, fogja használni. Hogy ha máshoz hozzámegy, vagy meghalna (amit Isten hosszú ideig háritson el tőle), akkor szeretett első feleségem akarata szerint a következő módon intézkedem: az előbb említett drágaköveket és gyöngyöket (közönséges néven ékszereket), amelyeknek részletezését és értékelését meg lehet találni az irataim között, az én elsőszülött fiam, Vince kapja meg. Ezt fideicommissum formájában adja feleségének, született Batthyány grófnőnek, hogy viselje a család díszére. Ide tartozik a részletezésben szereplő Egret, melynek értékét konvencionális aranyban vagy ezüstben becsülve 6250 forintra teszik. Ezt szeretett feleségem vele született jószágából, saját indíttatásból engedte át Vince fiam feleségének, született Batthyány grófnőnek, hogy hordja és viselje. A fideicommissum tárgyai az előbb említett kincsek között találhatóak, és értékük, egy művészetben jártas mester becslése szerint, a két gyűrűvel

együtt, amelyeket én adtam Vince fiamnak, konvenciós készpénzben, aranyban vagy ezüstben számolva, harmincezer-nyolcszázötven forintot tesz ki. A fideicommissumot a következő módon állapítom meg az elsőszülöttség sora és rendje szerint. Először Vince vonalában, ha ebben nem lenne férfi, akkor Ferdinánd fiam vonalában. Úgy, hogy mindig kizárom a később szülötteket az elsőszülöttekkel szemben. Ha meghalnak, helyükbe lépnek a következők. Ha a férfinemben nem lenne elsőszülött,

(A 6. oldal vége.)

elsőszülött, akkor az előbbiek törvényes feleségeinek ezek a hamisítatlan drágakövek és gyöngyök változatlan mennyiségben, minőségben és a konvenciós arany vagy ezüst érmék értékében engedjessenek át használatra. Valóban dicsérendő, ha a családnak ez a kincse Vince és utódai által tovább bővül és így a gyarapodás utódról utódra, az én elsőszülött-vonalamra és az én utódaim vonalára kerül át, annak díszére és fényére. Nehogy az özvegyek, akik ezeket a drágaköveket és gyöngyöket viselésre és használatra örökölték, vagy ha ők mint özvegyek meghalának, a családjuk — az én elsőszülött utódaim révén — később más házasságba vigye át, vagy ellentétben ezzel, eltékozolhassa, azt akarom, hogy mindenegyes asszony elsőszülötteim és utódaik vonalából, aki fideicommissum révén drágaköveket és gyöngyöket örököl használatra, írásban ismerje el azokat és kötelezze magát, hogy végrendeletem intézkedéseivel összhangban, a drágaköveket és gyöngyöket abban a minőségben, mennyiségben és a saját érintetlen értékében, a konvenciós arany vagy ezüst érmék szerint felbecsülve, az én családomnak visszaadja, vagy visszaadni akarja (olyanformán, amelyre őt legszeretettelőbb feleségem, született Erdődy grófnő írásban kötelezte, amely kötelezvényt örökösöm irataim között megtalálják). Hasonló dokumentumok családom levéltárában megtalálhatók, ebből következően elsőszülötteimnek és utódaiknak vonalam rendje szerint a drágakövek és gyöngyök, a fenti előírás értelmében hiánytalanul visszaadtnak, és az új kötelezvény értelmében vonalam asszonyai számára az előírás szerint használatra újjólág átadtnak.

Kilencdszer: Kötelezem férfiörökösöimet, hogy házastársamnak, a hön szeretett, Pejacsevich Eleonóra grófnőnek, született Erdődy grófnőnek, amíg nevemet viseli, ne csak a házassági szerződését hajtsák végre, hanem a halálom napjától számított évenkénti özvegyi járandóság határnapját is mindig vegyék előre, amíg az összesből minden pontot, s a teljes örökségből nekik meghagyott dolgokat pontosan végre nem hajtják, fizessék meg neki hiánytalanul, a tőke kamatával együtt, azt,

(A 7. oldal vége.)

azt, amit szabad rendelkezésére írtam. /:Adom úgy, hogy a fiainál legyen bérben, ha akarja.:/ De még emellett ajánlom, hogy ha akármikor javíthatnak anyjuk életkörülményein, azt megtenni ne mulasszák el. Tartsátok eszetekben fiaim, különösen te kedves Vince, mennyi anyai jóindulattal, gyöngéden és szeretettel pártfogolt téged és nővéreidet minden időben. Zsenge gyerekkorotoktól fogva titeket minden anyai gondossággal és aggodalommal nevelt. A felnevelt nővéreidet pedig, szabad

választásuk mellett, de családunk jó hírére és díszére, szerencsésen kiházásította. Egyszóval azért, hogy számotokra minden boldogságot, erejéhez képest előmozdított, és még ma is akármikor megteszi, hogy a saját pénzéből segít ki titeket, magától vonva meg azt, s nagyobb összegű kívánságaitokat szívesen megelőzi, kéréseiteket, amennyire tudja, teljesíti, mint anya az első helyet érdemli, s mint mostohának sem volt párja. Nem volt olyan vágyatok és tevékenységetek, amit ne méltányolt volna. Már csak azért is fölösleges lenne buzdítani titeket arra, hogy köszönetet mondjatok oly nagy és szinte édesanyai szeretetéért, hogy őt továbbra is szeressétek és tiszteljétek, mivel számára a ti szereteteteknél semmi sem kedvesebb és édesebb. Ezért illő, hogy őt tiszta gyermeki szeretettel vegyétek körül.

Tizedszer: Most már feléd fordulok legdrágább Hitvesem! Végtelen hálával köszönöm nagy szeretetedet, gondoskodásodat és aggódásodat, amellyel minden időkből gyermekeimet és engem körülvettél. Kérem Istent, minden erény és jó cselekedet igazi megjutalmazóját, hogy Neked, a legjobb feleségnek, mindent, amit régóta megérdemeltél, az ő végtelen jóságából, kegyességéből és igazságosságából adjon meg, mind ezen a világon, mind a másvilágon,. Cseppet sem kételkedem abban, hogy Te, a világon a legkedvesebb! leszármazottaimat ugyanazzal az anyai szeretettel és jóakarattal támogatsz továbbra is, amellyel őket mindig olyan példamutatóan és dicsérendően pártfogoltad. Különösen rád bízom a mi igen kedves fiunknak, Ferdinándnak a nevelését, érte aggódom, hogy a jó erkölcsökre és szükséges tudományokra úgy legyen szoktatva, hogy a királynak, az országnak és magának minden időben szolgálni tudjon és hasznára lehessen. Megőrizzed őt minden rossz társaságtól, nehogy

(A 8. oldal vége.)

nehogy jóhiszeműsége következtében rosszakarók félrevezessék. Nem áll meg ezzel szemben ismételt kijelentésed, drága nejem! Hogy nem tudsz és nem is akarsz gondoskodni az általam hátrahagyott javak kezeléséről! Azután, hogy sorsom beteljesedett. Kéréseim között ezen a helyen is megismétlem, hogy bár Te, az én igen kedves fiamnak, Ferdinándnak, iránta való szeretetből, kiskorúságának idejére, természetből gyámja vagy, ám fogadd el a felügyeletet és azt, hogy hátrahagyott javaimnak és általában értékeimnek az ő részére kiszámított felével kapcsolatos számadásokat — természetesen a Te asszisztálásoddal — minden évben a lejjebb megnevezendő sok mindent tudó, tapasztalt férfiú hiánytalanul vizsgálja meg, revideálja, és cenzúrázza.

Megfelelő ráfordítással kell az épületek fenntartását, a gazdaság és a javak adminisztrálását elvégezni, s amit kell, azt meg kell tisztítani a fenti paragrafusokban megnevezett terhektől. S a mi igen kedves fiunk, Ferdinánd neveléséhez a költségeket biztosítani kell. A fennmaradó pénzt a következő módon fizess ki, illetve rendelkezz vele: mivel a Te özvegyi kegydíjad a házassági szerződésed alapján jár neked, az ilyen körülmények mellett közelgő Charistia felettébb szűkös lenne, a te tapintatodra hagyom,

igen szeretett hitvesem! hogy mennyi jöhet még össze természetbeniekből és készpénzből, illő járandóságként, a Te említett özvegyi járandóságodon túl, amit elfogadhatsz, vagy magadnak megtarthat a számadások elvégzésén felül. A mi kedves fiunknak, Ferdinándnak nem lesz ebből semmiféle kára, mert más tőkéd kamataiból, amelyet ettől függetlenül és érintetlenül megőrzöl, az övét a maga idejében bőven ki lehet egyenlíteni és pótolni. Majd később, ha maradna készpénz, add azt biztos helyre kölcsön, vagy fektesd be hasznosan.

Tizenegyedszer: Ha az én igen kedves feleségem, még mielőtt Ferdinánd fiam a nagykorúságot elérné, ebből a világból távoznék (amitől Isten őrizzen), vagy még életében gyámot akarna mellé, ebben az esetben megteszem, — mert megtehetem igen kedves feleségemnek a kedvéért, azért hogy mérsékeljem túláradó tenni akarását —, hogy gyámot és gondnokot állítok melléje, akit lejjebb megnevezek.

Tizenkettedszer: Mivel kedves fiam, Vince már elérte nagykorúságát, azonnali vagyoneosztást akarok halálom után

(A 9. oldal vége.)

után, előrebocsátva, hogy egész vagyonomat pontosan és lelkiismeretesen írják össze, kezdve az ingóságokkal és a készpénzzel. Az elosztásra szánt ingatlanokat illetően Vince fiamra, más részről az én legkedvesebb házastársamra és Ferdinánd fiam gyámjára bízom, hogy eldöntsék és megítélik, hogy mindkét fiam számára mi a gyorsabb és hasznosabb: a javakat közösen gyűjtsék be és készpénzre váltva osszák szét, vagy valamilyen módon megfelelnek a javaikat. Ez utóbbi esetben az ingatlanokat is pártatlan bírácoknak kell elosztaniuk.

Tizenharmadszor: Kétségtelen, hogy Verőce domíniumának visszaszerezése örököseim számára nyilvánvalóan hasznosabb lenne, mint akármilyen más birtoknak a vásárlása, még ha kedvezőbb feltételekkel is, mégpedig a családi jogon, melyet fiaim elsősorban erre a birtokra formálhatnak. Ezért visszaszerezését újólag és újólag ajánlom. Arra az esetre, hogyha fiaim és örököseim ezt a visszaszerezést elhanyagolják, vagy egyenesen lemondanak róla, akarom és elrendelem, minekutána fiaimnak minden birtok hagyaték; részint az ősoktól, fideicommissum révén került a családhoz, részint az én szerzeményeim révén jött össze, és annyi ingatlanból áll, amennyi tőkét bárhol bérbe tudott venni és be tudott ruházni a Fideicommissum, — (aki annak a természetét ismeri, az tudja, hogy sem megterhelni, sem a javakat árulni nem szabad, sem nem szabad, hogy nekem ne legyen tőkém anélkül, hogy ne jelentsem a két testvér közül valamelyiknek, ha csak nem akarja a testvér ugyanazt tenni, a testvér, akinek vagy világosan újra kellett volna rendelnie a közös felosztást, hogy a tőke a javakból vagy a kettéosztásból való szerzemény legyen, vagy aki a tőkét a leghasznosabban, illetőleg a valós értéken, és biztonságosan, gyümölcsözően, a tulajdonosi jog alapján tudta és akarta befektetni) — úgy rendelem tehát, hogy ha a többiek nem cselekednének helyesen, fiaim és örököseim joga legyen, hogy akaratuk és egyetértésük nélkül fényűzés, mulatság, vagy hiúság kedvéért teendő hasonló beruházásokat, javak

eladását, tőke kiadását és kevesbítését ellenezzék és magukat visszatartsák ezektől. Elsőbbség és kölcsönösség az öröklődésben, amit később szabályozni fogok, önmagát meghatározza.

Tizenegyedszer: Végrendeletileg hagyom az érvénytelennek és semmisnek nyilvánított és nem létezőnek kihirdetett minden olyan ünnepélyes felvallást, amelyek Mária lányom nevére, vagy Vince fiam saját kezébe szóltak, s itt és most

(A 10. oldal vége.)

most Sopron szabad királyi város levéltárában vannak és Vince fiamnak hagyom az ebben a városban levő kertemet, amely határos a nagyanyjától, Pejacsevich Anna grófnőtől (született Frankoluky) örökölt házával, az ugyanebben a kertben levő épületekkel és a kertész szállásával együtt, amely a kertegyüttesben helyezkedik el.

Tizenötödször: Fiamra, Ferdinándra hagyom székhelyemül szolgáló házamat, amely szintén Sopron szabad királyi városban található, a városfalig, amely a nagyobb telket a két kisebbtől elválasztja, a tehének istállójának kivételével, az építkezéshez és háztartáshoz szükséges eszközökkel együtt. Ugyanezt különben özvegyi jogon igen kedves feleségem birtokolja. Intézkedem, hogy később a székhelyül szolgáló házam, a tehénistállóval együtt, a közös vagyontömegbe tartozzon.

Tizenhatodszor: Az ezüstömet igen kedves feleségem halála után (amelytől Isten hosszú ideig kegyesen kímélje meg), ha csak máshoz nem ment hozzá, fiaim, Vince és Ferdinánd egymás között egyenlően osszák meg. Kivételt képez a közönségesen Nachtzeugnak nevezett ezüst, amely elkísért életemben, s amelyet többnyire folyamatosan használtam. Ezt egy ládikóval, az egész belevalóval együtt Ferdinánd fiamra hagyományozom, a másik két gyűrűvel, amelyek közül az egyiket az én kedves feleségemtől kaptam nászajándékkul, és a másikat, a kisebbiket, ékkövekkel körülrakva. Az én két becses gyűrűmet már életemben Vince fiamnak átadtam.

Tizenhetedszer: Az öröklés kölcsönösségét a következő módon szabályozom fiaim és utódaik között: ha valamelyik fiamnak nincs utóda, vagyis fiú örökös nélkül hal meg, akkor a másik fiam, vagy az ő fiú örököse váltja fel a javaiban, a tőkájében, valamennyi ingóságában, ami halálom után rámaradt. Ezt az ő örökösei meg kell, hogy őrizzék, ennek a végrendeletnek a rendelkezései szerint, a még élő utánuk következők részére. Ha pedig mindkét fiam törvényes fiúörökös nélkül meghal, akkor a verőcei domínium 200 000 forintnyi, most nem örökölheto összege, vagy maga a visszaszerzett verőcei birtok, vagy más birtok és annak az összegnek a tulajdonosi joga és Nasitz domínium fele része Antal marsallnak, testvéremnek az egyenes férfiágára szálljon: ezeknek a javaknak a bekebelezése és feljavítása az én vonalam női ágának sértetlenül megmaradjon.

Tizennyolcadszor: Ahogy oda-vissza megszakad Antal testvérem férfi leszármazottjainak vonala, helyébe lép közös atyánknak, gróf verőcei Pejacsevich Józsefnek rendelkezése szerint az én férfi örökösömnek a vonala a javakban és birtokosi jogokban, valamint az egész vagyonban, amelyet szülőatyánk Antal

testvéremre hagyott, kizárva Zsigmond testvérem férfi leszármazottjainak vonalát, mely csak akkor lép be a helyükbe, ha mindkét oldal vonala, tudniillik az enyém és Antal testvéremé, utód nélkül marad.

Tizenkilencedszer: Az én szerzeményeimben azonban (vagy a tőkémben, vagy akármilyen ingó és ingatlan javaimban) abban az esetben, ha valamelyik fiam törvényes férfi örökös nélkül elhalálozik, követik az elhalt apát a törvényes ágból született lányai, kivéve a Sopron szabad királyi város környéki polgári telkeket, amelyekről a következő, a 20. pontban rendelkezem. Ha azonban valamelyik fiam, vagy mindkettő törvényesen leszármazott lány nélkül meghal, akkor akarom és elrendelem, hogy az első esetben, vagyis ha egyik fiam törvényesen leszármazott lány nélkül meghal, az utód nélkül elhalt fiainak a szerzeményeimből az osztozkodás alkalmával ráesett részét a következő 20. paragrafus szerinti rendelkezésnek vessék alá. Ugyanígy a második esetben, ha tudniillik mindkét fiam úgy jár, hogy törvényesen született lány nélkül hal meg, akkor minden szerzeményemre, akár tőke, akár ingó és ingatlan vagyon, amely halálom után marad, a 20. pontbeli rendelkezésem vonatkozik.

Huszadszor: Hogy a Sopron szabad királyi város területén lévő házaimnak és telkeimnek a fent említett legkedvesebb fiaim és törvényes férfi utódai egymás közti öröklési rendben örökösei legyenek, azt a 4. és 17. paragrafusokban már kinyilvánítottam, és itt megerősítem. Hogyha Vincének és Ferdinándnak még sincs férfiági örököse, ebben az esetben a vagyonszerzőkre ruházott hatalommal élve a következőképpen rendelkezem: az előbb említett házaim az összes polgári jövedelmeikkel együtt a maguk teljességében egy eladható vagyontömegbe lesznek rendezve, alapítvány formájában, a leányági vonalam hajadonjai számára. Ennek az alapítványnak a hozama, levonva belőle azokat a költségeket, amelyek az adminisztrációban, épületek állagának megóvásában és a földbirtokok megművelésére szükséges ráfordításokban jelentkeznek (majd kiderül, hogy a gondos művelés jövedelmezőbb-e, vagy ha bérbe adják) legyen elsősorban Vince és

(A 12. oldal vége.)

és Ferdinánd fiaim lányaié, fejenként, ameddig hajadonok volnának, egyenlően elosztva. Ha csak egy lenne, minden jövedelem azé az egyé legyen. Ha lányaim és fiaim már nem élnek, vagy házasok (ugyanis mind a házasságban élők, mind az özvegyek egyszer s mindenkorra nem alkalmasak arra, hogy az alapítvány kedvezményeiben részesüljenek), vagy ha a lányok a következő 21. paragrafus szerint a kedvezményre való alkalmatlanságuk miatt ettől elesnek, akkor annak az alapítványnak minden jövedelmét öt egyenlő részre osztva, vissza akarom adni a lányaimtól való unokáknak, Mária, Anna és Franciska Xavéria törvényes leszármazottainak, míg hajadonok, és pedig úgy, hogy ha öt lány lesz, egy közülük ötödrészt kapjon, ha ötnél többen lesznek azok, akik a kedvezményből részesülhetnek, akkor anélkül, hogy lányaim leányági vonalát megkülönböztetném, az öt idősebbik egyenként egyötöd részt kapjon. Ha egyikük, vagy másikuk meghalna, vagy

házasságra lépne, a kedvezménye ahhoz kerül, aki addig még nem részesült az alapítványból, és aki kor szerint a sorban jön. Ha a lányaimnak nincs lánya, vagy ötnél kevesebben vannak, ebben az esetben azt akarom, hogy ez az alapítvány azonnal menjen át közalapítványba, a magyar főnemesség hajadon lányai számára, az osztrák császárság örökös tartományainak más alapítványi szabályozása szerint (Stift néven). Kiegészítendő a létszám, a fent említett hiány esetén, ennek a lovagrendi zárdának a növendékével (közönségesen Stift Dame a neve). Döntsön a kiválasztásról elsősorban Ő Szent Felsége, Magyarország Királynéja, az ő hiányában Ő Szent Felsége, a magyar király. A legalázatosabban kérem, hogy ezt az alapítványt pártolni kegyeskedjenek: hogy ennek legyen a neve Pejacsevich Károly-féle Alapítvány és úgy maradjon fenn. Üresedés esetén pedig a fent nevezett lányaim nemzetsége és lányunokái, és a lányok, akik a család nevét viselik, különös elbánást érdemeljenek. — Ezt az alapítványt illessék az ékkövek és gyöngyök is, amelyekről a 8. paragrafus szól, az után, hogy férfivonalam megszűnik és meghal az utolsó özvegy is az én vonalamból, aki viselte, vagy más

(A 13. oldal vége.)

más házasságra lép. Ekkor az alapítvány tömeggondnoka és adminisztrátora ezeket az ékköveket és gyöngyöket kérje és szerezzze vissza, ugyanabban a mennyiségben, minőségben és értékben, a konvenció szerint. Ezeket az értékeket adják el minél jobban és a tőkét megbízható helyre fektessék be. — Ez vonatkozik a többi szerzeményemre, a 19. paragrafusban leírtak esetén. Ily módon oly szembetűnően megnőtt ez az alapítvány, hogy családom több tagja között, és a Magyar Főrendek kisasszonyai között szétosztható. A tőke kamataiból és az alapítvány egész jövedelméből levonva a levonandót, ezt annyi 1500 forintos részre kell osztani, ahány 1500 forintnyi összeget tartalmaz az egész felosztandó összeg. Az 1500 forinttal nem osztható maradékot pedig a tőke helyreállítására kell fordítani, nehogy egy-egy növendéknek a része bármikor is kevesebb legyen 1500 forintnál. — Azt a hozzáértő férfiút, aki ennek az alapítványnak az adminisztrátora és kurátora lesz addig is, amíg közalapítvány nem lesz belőle, az én férfi- és női ágon levő utódaim nevezik majd ki. Ha nincsenek férfi leszármazottak, akiknek a lányutódjai ténylegesen élvezhetnék ezt a kedvezményt, illetve nem lennének alkalmasak erre az alapítványra, azoknak nem jár sem honorárium, sem kinevezési oklevél-másolat. Ezt erősíti meg ez a paragrafus éppúgy, mint az ebben idézett összes többi, valamint azok, amelyeknek még kapcsolatuk van vele. Az alapítvány egész vagyontömegének megőrzéséről pedig minden megfelelő módszerrel gondoskodni kell. Ha ez az alapítvány átalakul a lovagrend bentlakásos nőneveldéjének közalapítványává és intézői hivatal jön létre, arra az esetre a következőt ajánlom Sopron városának: a javasolt alkalmas jelöltek közül a szavazatok többségével válasszon adminisztrátort és kurátort a Pejacsevich-nemzetségből a számadások elvégzésére. A kiválasztottakat határozattal kell

tiszttségükbe helyezni. Ezekből kiindulva alázatosan kérem, hogy Sopron városa a vagyontömeg biztonságáról gondoskodjon és minden lehető módon vigyázzon rá.

Huszonegyedszer: Ha azonban a lányok egyike-másika leszármazottaim közül, vagy az egyik növendék a

(A 14. oldal vége.)

a zárda kisasszonyai közül mint apátlan-anyátlan árva, botránnyosan rút életet él, ami egyáltalán nem illik nemes voltához, úgy vezessék az adminisztrátor és kurátor elé. Akkor — ha komoly intések után sem tér észre — az adminisztrátor idézze Sopron vármegye bíróságának színe elé. Átala hibáit rábizonyítva, ennek az alapítványnak kedvezményét elveszti, és más jó erkölcsű nő kerül a helyére, az ezelőtti 20. paragrafusban kinyilvánított módon, az alapítványhoz. — Remélem, hogy hasonló elkerülendő eset nem lesz és ez a biztosíték bőven elegendő a jövőre nézve, kiváltképp ha lányunokáim és az utódaimtól származó növendékek, tekintettel szüleikre, a jó erkölcsöket és a keresztény nevelést elfogadják, a szülők mindig jó példával járnak gyermekeik előtt, a szemérmességet, a becsületességet, és a valódi tiszteletet (a nemesség szabályait) zsenge koruktól fogva beléjük vésik.

Huszonkettedszer: Az előző paragrafus tanulságaként buzdítalak titeket, drága fiaim, hogy ha Isten utódokkal áldott meg, minden erővel nevelésüket szorgosan folytassátok, semmi jobbat nem tudtok nyújtani, mint a jó nevelés. Értétek el, hogy úgy szívják magukba a fiúk a tudományokat és minden szükséges erényt, hogy a királynak, az országnak, és maguknak hasznot hajtsanak, akkor is, ha semmi más lehetőségre sincs remény, hogy maguknak valamilyen megérdemelt méltóságot szerezzenek. Ajánlom nektek, hogy rangotokhoz illő, mégis jövedelmetekhez arányos életet éljétek. A költsékezést és a játékot, amely egyedül a szerencsére épít, mint ártalmat minden időben kerüljétek. Ifjúkorotoktól a rendszereteket és a takarékoságot gyakoroljátok, időtöket mihaszna pajtásokkal ne múlassátok, és az erkölcsrombolókat kerüljétek, ne szégyelljétek követni a jó elveket, ne pedig a helyteleneket. Legyetek munkások és tevékenyek, gyarapodjatok és szerezzetek évről évre magatoknak annyit, hogy lányaitokat is, az ősök javaiból ugyan kizárva, mégis minden erénnyel felékesítve, társadalmi helyzetüknek megfelelően kiházashassátok és elegendő hozománnyal elláthassátok.

Huszonharmadszor: Fiaimnak, Vincének és Ferdinándnak sürgetve testvéri szeretetet és egyetértést ajánlok. Vince

(A 15. oldal vége.)

Vince, az életkora szerint jóval fiatalabb testvérét tanáccsal és tettekkel, ahol lehet, nyíltan segítse, Ferdinánd pedig idősebb testvérét bátran tisztelje. Mindkét kedves fiának ajánlom a legnagyobb jámborságot Istennel és egyházával szemben, hűséget és szeretetet a királlyal és a hazával szemben.

Huszonnegyedszer: Végre ajánlom fiaim figyelmébe instruktoraikat és méltán az erkölcs tanítóit, akik zsenge koruktól sok gondot és aggodalmat fordítottak rájuk, hogy

egészségüket és épségüket megőrizték, a szent vallást, a jó erkölcsöket, a jó alapelveket és a szükséges tudományokat magukba szívják. A hála arra kötelez, hogy fiaim gondoskodjanak róluk úgy, hogy öregségükre nyugodt és állásukhoz képest megfelelő életvitelük legyen. Éspedig ezért Pritz Xavér Ferenc tisztelendő úr élete végéig évente 300 forintot kapjon negyedévi részletekben, ahogy életében kapta. Vitkovszky Domonkos tisztelendő úr, a prédikátorok presbitere, ha fiamnak, Ferdinándnak a nevelését befejezi, éppen úgy kapjon 300 forintot évente, élete végéig, negyedéves részletekben, ahogy életében kapta.

Huszonötödösor: Továbbá ajánlom fiaimnak a szolgálóimat, akik sok éven át hűségesen és jól szolgáltak, akiknek én a külön mellékletben szolgálataikért arányosan nyugdíjat és kárpótlást szándékozom rendelni.

Huszonhatadoszor: E végrendelet végrehajtójának addig, amíg fiam, Ferdinánd teljhatalmúságát (nagykorúságát) elérve, ügyei intézésére előreláthatólag alkalmas lesz, kinevezem Wagner Xavér Ferenc tekintetes urat, Sopron szabad királyi város tanácsnokát, aki fiaim és egész családom iránt odaadó és becsületes lélek, az ügyek intézésében jó szándékú, ügyes és

(A 16. oldal vége.)

és buzgó, ezt sok év óta bizonyította szolgálataival. Ezelőtt mint peres ügyvéd, számomra a legjobb szakértő és jól ismertem. Kijelentette, hogy nem akadályozza a tanácsnoki szolgálat abban, hogy ezt a munkát elvállalja, és családom jogi ügyeit, különösen Ferdinánd fiaméit minden erővel vigyázza, az én szeretett feleségemmel megkezdett tanácskozásokat is folytatni akarja. Mivel vele ezért megosztottam ezt a végrendeletet és érzéseimet elmagyaráztam, ő teljes mértékben ismeri szándékomat és akaratomat. — Az előbb megnevezett, teljhatalmú tekintetes úr évente, az útiköltségek mellett, időnek és körülményeknek megfelelő napi ellátással, beleértve azt is, ha Ferdinánd fiam ügyében valamelyik utat Sopron vármegyén kívül kellene vállalnia, kapjon 700 forintot. — Ha már most az egész családom ügyében kellene utaznia és Vince fiam ügyei is intézendők, akkor a két szekérköltség és a két napidíj összegének középarányosát Vince fizesse.

Ez az én komoly, szabad és végső akaratom, ahogy a Legszentebb és Oszthatatlan Szentháromság nevében kezdtem, ugyanúgy fejezem is be, és akarom, hogy végrendeletem szentségét és sérthetetlenségét örököseim és leszármazottaim tartsák tiszteletben.

Ennek nagyobb bizonyosságául írtam ezt az utolsó akaratomat, egészében saját kezemmel; most pedig saját kezű aláírással és nemesi pecséttemmel ellátva megerősítem és lepecsételtem.

Sopron, 1810. június 14-én Verőcei Gróf Pejacsevich Károly s. k.

E végakaratom minden korábbi intézkedése, minden hagyaték és a kijáró pénzek vonatkozásában akarom és meghagyom, hogy — amennyire még nem lettek teljesítve —, annyiban vagy semmilyen levonás ne legyen a végakaratomban leírt meglévő

összegekből, vagy lépcsőzetes kiegyenlítésnek legyen helye, ám az egész kiveendő összeg

(A 17. oldal vége.)

összeg általában a forgalomban lévő pénz névleges értékén fizetendő ki.

Sopron, 1813. március 4. napján (A pecsét helye.) gróf Pejácsevich Károly s. k.

Igazoljuk, hogy az előzetesen áttanulmányozott jelen végrendeletet az örökhagyó méltóságos úr nekünk összegyűlteknak átadta aláírás és hitelesítés végett. Pecsét. Sopron, 1813. március 5. napján. (Pecsét helye.) Szörényi András szabad báró s. k., kamarás és marsall mint felkért tanú, (Pecsét helye.) gróf Festetics József s. k. mint felkért tanú, (Pecsét helye.) csömöri báró Zay Imre s. k., kamarás mint különösen felkért tanú, (Pecsét helye.) bátori Buday Ignác báró s. k., legfelső őrparancsnok mint különösen felkért tanú, (Pecsét helye.) Eötvös Ferenc s. k., királyi tanácsnok és a Tekintetes Vármegye alispánja mint felkért tanú, (Pecsét helye.) Tar József komisszár mint felkért tanú, (Pecsét helye.) Laitner Szeráf Ferenc s. k., Sopron szab. kir. város polgármestere mint felkért tanú.

Jelen végrendeletet Méltóságos özvegy Pejácsevich Eleonóra grófnő, született Erdődy grófnő megkeresésére, Méltóságos Pejácsevich Ferdinánd gróf jelenlétében, aki az elhunyt méltóságos végrendelkező úr fia, kegyelmes Erdődy Károly gróf, méltóságos Buday Ignác szabad báró úr, és tekintetes Vagner Xavér Ferenc úr Sopron szabad királyi város szenátora jelenlétében mi alulírottak ismertettük és kihirdettük, hitelesítő aláírásunkkal tanúsítottuk.

(A 18. oldal vége.)

tanúsítottuk. Sopron, 1815. április 9. (Pecsét helye.) Felsőszopori Tóth Sándor s. k. [...] (Pecsét helye.) Takáts István s. k. állandó esküdt ülnök ugyanannál a nagyságos vármegyénél.

Jelen másolatot az eredetijével egybevetettük és tanúsítjuk, hogy vele megegyezik. Sopron, április 17. [1815]

Felsőszopori Tóth Sándor [...]

Takáts István állandó esküdt ülnök ugyanannál a nagyságos vármegyénél.

(A 19. oldal vége.)

A SZEGÉNYEK

HAGYOMÁNY A SZEGÉNYEKNEK

A „*Begräbniß Anordnung*” (A temetésre vonatkozó rendelkezés) címet viselő mellékletben olvasható a következő szöveg: „*Zehntens: damit die Armen durch meinen Tod nichts verlieren, so vermache ich in das Armen Institut Ein Tausend Gulden, es soll meinen Erben frey stehen, diese Summa in die hiesige Armen Instituts Cassa gleich bar zu erlegen, oder eine Obligation zu 5 per cento auszustellen und die Interessen zu entrichten.*” (Tizedszer: hogy a szegények halálom miatt ne veszítsenek semmit sem, végrendeletileg hagyományozok a Szegényháznak ezer forintot. Örököseim belátására bízom, hogy ezt az összeget a helybeli Szegényház pénztárába mindjárt készpénzzel fizetik-e be, vagy kötelezvényt állítanak ki 5 százalékkal, leróva a kamatokat.)

A szegényeken kívül Károly gróf végakarata — nem számítva a családtagokat — csak fiának, Ferdinándnak két nevelőjével, a derék, hűséges szolgákkal és szavainak végrehajtójával, a tanácsnok-ügyvéddel szemben nyilvánul meg pénzádományban. Annak ellenére, hogy buzgó katolikus, az egyház semmit, papjai csupán az imádkozásért, a gyászmiséért és a harangozásért kapnak jelentéktelen honoráriumot. Nem hallunk ilyen tetteiről mecénási éveiben sem. Szűkmarkú lett volna? A művészetek vonatkozásában semmiképpen sem. Felépít egy kaszinót, s a megrövidített toronyzenészek védelmében dörgedelmes levelet ír a tanácsnak. És szó nélkül fizeti bérük felét. Viszont nem kétséges, hogy szelíd megrovásban részesíti második nejét azért, mert maga akarja kezelni majd az örökséget. Eléggé nyilvánvaló, hogy miért. Elhatárolódik Eleonórának attól a lépésétől, hogy Vince feleségének hozomra kölcsönadott egy igen drága — 6250 o. é. forintot érő — ékszert. És nagyon belebonyolódik az öröklési rend taglalásába, nehogy véletlenül kicsússzon az utódok kezéből akár csak egy agyonhasznált gyűrű is.

Kétségtelen, hogy felesége, Erdődy Eleonóra grófnő jótékonykodó, áldozatos teremtés. Erről vall Slachta Etelka 1840-ben, mikor hírül veszi az özvegy halálát: „Tegnap halt meg szegény Pejacsevichné. Visszapótolhatatlan veszteség annyi szegénynek!” Talán annyira nem lépte át társadalmi osztályának határait, amennyire Barkóczy Borbála, a koldusok grófnője, Széchenyi István dédanyja, aki hosszú özvegysége alatt Mária-ünnepeken a város koldusait ebédeltette a későbbi vármegyeház helyén állott házában. Koldusok kísérték utolsó útjára, a Kecse-templombeli kriptáig.

Felmerül a kérdés, hogy a megajánlott ezer forint sok-e vagy átlagos összeg, netán igen kevés. Mielőtt erre megpróbálnék válaszolni, még néhány kérdést fel kell tenni a mellékletből vett idézet kapcsán.

1. Mit jelent az, hogy a pénzt mintegy kárpótlásul kapják a szegények?
2. Valóban volt-e különálló Szegényház a városban? Vagy csak Károly gróf gondolta külföldi példák nyomán?

3. Ha volt, hol volt? És mit tudunk róla?

4. Mi történt a felajánlott összeggel?

MIÉRT KELLETT KÁRPÓTOLNI A SZEGÉNYEKET?

Károly gróf volt annyira okos és nem lehetett annyira önző, hogy feltételezze — már csak a jótekönykodásáról ismert házastársa miatt sem —, hogy az ő élete megszakadtával egy csapásra elapadnak a rászorultak megsegítésére folydogáló források. Tehát nem gondolhatott arra, hogy a temetése utáni hiányokat neki kellene a végrendelettel pótolnia. Akkor pedig a gyász- (vagy nem gyász-) menetnek lehetett (volna) valamilyen mozzanata, aminek elmaradása érzékenyen érinthette volna a város szegényeit. „... nem engedem meg [...], hogy hamis szemérmességből vagy nagylelkűségből nekem parádés temetést rendezzenek. Mert én mindig a legnagyobb ostobaságnak tartottam, ha privát személyek szép, nagy és pompás temetéssel hengegnek.” Tehát — mondjuk most már ki — uralkodók megengedhetik maguknak, hogy pénzt szórjanak a bámész tömeg közé, de egy gróf legyen csak szerény. Ne legyen a gyászhoz nem illő tülekedés. Vagy a koronázáshoz, mindegy is. Ez így persze feltételezés lenne, ha nem lenne rá bizonyíték. Szerencsére van.

Wagner Xavér Ferenc, a végrendelet végrehajtója, írja a Magisztrátusnak 1815. május 15-én:

„Ennek a rendelkezésnek — ahogyan azt ez a 10. pont kimondja — az a célja, hogy a szegények az ő halálával semmit se veszítsenek. **Ezzel az összeggel kártalanítja őket azért, hogy eltiltotta a temetési menet közbeni pénzosztást a szegények között.**” (Kiemelés tőlem.)

Világos beszéd. Egyúttal arra is rávilágít, hogy szokásról van szó, amely az uralkodók szintjéről került lejjebb a főnemesség körébe. Eredetére csak Bartoniek Emma: A magyar királykoronázások története c. könyvében találtam adatokat. Ferenc király 1792. június 6-án történt budai koronázásakor: „A menetből a magyar királyi kamara elnöke [...] pénzt szórt a tömeg közé.” Bécsből érkezett részletes főudvarmesteri utasítás szerint zajlott a szertartás. Úgy, ahogy a korábbi koronázásokon is. Az 1712. évi pozsonyin „A hagyományos pénzszórás most is megvolt, s mint már III. Ferdinánd és Lipót idejében is, megint szigorú rendszabályokat hoztak, hogy a régebben előfordult tumultusok meg ne ismétlődhessenek.” Lipót feleségének, Eleonóra Magdaléna Terézia rajnai palotagrófnőnek koronázása Sopronban 1681. december 9-én zajlott le. Részletes leírás maradt róla, de Bartoniek nem idézi, ellenben megállapítja, hogy a pénzszórás „előfordul máshol is, ünnepélyes alkalmakkor, így Németországban is.” Más helyen 11. századi cseh eredetre utal. Az összegről azonban nem esik szó. Károly gróf ezt a szokást jól ismerhette, hiszen apja részvevője volt Mária Terézia pozsonyi megkoronázásának (ott ütötte őt

aransarkantyús vitézzé a királynő 1741. június 25-én), ő pedig lehet, hogy jelen volt Ferenc magyar királlyá koronázásán, Budán.

SZEGÉNYÜGY NÉMET NYELVTERÜLETEN

Vallásos alapon régtől fogva adtak a tehetősebbek a szegényeknek alamizsnát. Céhek, testvérületek szabályai ezt bizonyos alkalmakhoz kötöttek elő is írták tagjaiknak. Azonban nem csak a templomok körül volt mozgólódás ezen a téren.

Bern kanton kisebb-nagyobb helységei elsősorban arra vigyáztak, hogy máshonnan ne húzódnak be hozzájuk a koldusok. Aztán valahogy azt igyekeztek megoldani, hogy saját szegényeik kapjanak valami ételmezt, néhány garast az éhenhalás ellen. Arról azonban nincs hír témánk időszakáig, hogy külön épületet szántak volna a hajléktalanoknak. A koldusokat legfeljebb az istállóba engedték be éjszakára. A gazdag Svájcban azon voltak, hogy minden hontalan és hajléktalan menjen vissza a szülőhelyére. Alkalmi árusokként, prostituáltakként, vagy kisebb-nagyobb bűnöket elkövetőként okoztak gondot helységeikben, országutakon a hatóságoknak, anélkül, hogy problémájukat meg tudták volna oldani. Német földön, Xanten városkájában egy kanonok berendezte házát az alapítványában kiérdemesült szolgálói számára, ahol magukat még el tudták látni, de másokért már nem bírtak dolgozni. Az *Arme-Mägde-Haus* — úgyis mint műemlék — ma látványosság. Régen pedig követendő példa volt nemcsak apáturak, hanem gazdag polgárok előtt is.

Fürth városának polgárai rájöttek, hogy az utcai koldusok folytonos zaklatásait úgy korlátozhatják, ha szegényházat létesítenek, s ennek fenntartását minden tehető ember számára erkölcsi kötelességgé, sőt bizonyos előírásokkal községi adóként kényszerre tegyék. Igazságos teherviselés. És még anyagilag is jobban jártak, mintha minden hozzájuk bekopogtatónak külön-külön adtak volna alamizsnát.

Idővel mindenfelé létesültek olyan intézmények, amelyek befogadták a szegény vándorokat, a zarándokokat, a betegeket és az apátlan-anyátlan árvákat. A plébánosok és kanonokjaik még a börtönöket is látogatták, hogy lelki vigaszt vigyenek az elítélteknek. Ennek a sokféleségnek következménye volt a sok elnevezés. Szegényház (*Institutum Pauperum*), Árvaház (*Orphanotrophium*), Ispotály (*Spital* a *Hospital* szóból), Lazarett (*Lazarethum*), *Xenodochium*, *Nosocomium* stb. nevek, amelyek feltűnnek a forrásokban. De akárhány volt is, a rászorultaknak csak töredékén tudtak segíteni. Nálunk se másképpen.

SZEGÉNYHÁZ. — VOLT? NEM VOLT? HOL VOLT?

Bartoniek Emma leírja, forrásai alapján, hogy III. Ferdinánd 1625. évi koronázásakor Sopronban az osztrák gyalogság képezett sorfalat a Szegényháztól a Szent Mihály-kapuig, míg a magyar katonák és a soproni polgárok a Szegényháztól a

Bécsi kapuig álltak. Maga a koronázás a ferencesek templomában (Kecske-templom) zajlott. No most ebből hogyan állapíthatjuk meg a szegényház helyét? Michel Zacharias 1700-ban készült madártávlati képén külön van *Hospital und Kirch* a 11. számon, az Ikvahídnál és *Lazareth* a Pócsi-kapun kívül. Ez utóbbi emeletes ház, nagyobb telken, körülkerítve. Ám *Armen Institut* sehol.

Sopron szegényügyével — a kezdetektől egészen a 18. század lezárultáig — igen részletesen foglalkozik Kincses Katalin Mária Szegénygondozás és környezet című tanulmányában. Megállapítja, hogy a johanniták alapította kórház (Szent Erzsébetnek szentelt kápolnájával) a mai Ikvahíd 2. sz. ház helyén állott. Fürdőjét is megtalálták. Kincses Katalin Mária idézi erről Mollayt a Soproni Szemle 1991. évfolyamából (104. o.). Mollay azonban itt csak utal rá, részletesen a Soproni Szemle 1995, 149. oldalán ír róla: a johanniták az ún. középső fürdőházat létesítették az ispotállal együtt még 1346 előtt, a mai Várkerület 23. sz. ház helyén (ez a második világháború előtt a 24. számot viselte). Feltűnő, hogy a kórház és fürdője milyen messze van egymástól.

Kincses Katalin Mária a továbbiakban a *Spitalhaus* gazdálkodásáról, bevételeiről, az adományokról stb. ír, s az adatokból kikövetkezteti, hogy legfeljebb 16 lakója lehetett. Volt időközben egy tábori kórház, de az leégett. Helyette 1633-ban uralkodói utasításra, felépült a *Lazaretum*. A *Spitalhaus*-zal és az azonos befogadó képességű *Lazaretummal* azonban csak 1797-ig foglalkozik, leszögezve, hogy addig mindkettő megszűnt. Rosner 1660. évi leírása ezt a *Lazaretumot* oda teszi, ahová Zakariás ábrázolja. A *Spitalhaus*-ot nevezi *Xenodochiumnak*, az új kórházat viszont *Nosocomiumnak*. Kincses végig hangoztatja, hogy mindkét intézmény egyúttal szegényház is. Fiedler János Reichard 1811-ben készített végrendeletében a kórháznak 6 fl.-t, a szegényháznak 4 fl.-t hagyományozott.

A Zacharias ábrázolásán lévő *Lazareth* egy 1829-beli *canonica visitatio* mellől előkerült vázlatos Sopron-térképen U-alakú emeletes ház, négy ablakkal, a tető fölé emelkedő négy kéménnyel. A magyarázat szerint ez (ugyanott, mint Zachariasnál) a *Xenodochium*. Hogy az *Armen Institut* önálló épület, azt bizonyítják az 1829-es és 1832-es *canonica visitatiók* leírásai, továbbá a levéltárban található mérlegek, pénzt kérő levelek.

Kincses Katalin Mária beszél Meskó Jakab nagybirtokos nemes 1714. évi alapítványáról, aki 3000 forint tőkének kamatait ajánlja föl hat katolikus koldus évi ellátására, mégpedig a *Spitalhaus*, tehát az Ikvahídon lévő intézmény javára. Ez az alapítvány nyilván azonos azzal, amely báró Meskó-alapítványként olvasható az *Armen Institut* havi elszámolásában, például az 1809. decemberében a szegények között szétosztott 264 forint 45 krajcárról. Ezek szerint a két név — *Spitalhaus* és *Armen Institut* — ugyanazt a szervezetet jelöli. Igaz ez?

Thirring Gusztáv könyveiben két kórházat találunk. A Sopron házai és háztulajdonosai 1734-től 1939-ig c. munkájában a Szentlélek utca 3. sz. ház 1734—1757-ben *Spitalhaus*, később már magántulajdonban, az 1784. évre érvényes 176-os

számon. Ez a Sopron városa a 18. században c. munka végén lévő, a város 1784. évi házszámozását ábrázoló térképen a Belváros felől nézve, az Ikvahídtól balra, szemben a Szentlélek-templommal található. Tehát ott, ahova a Várkerület 23. (korábban 24.) alatti fürdő csatlakozik. (Ez 1784-ben 162. és 163. számot kapott, mert két ház volt).

Hogy cífrább legyen a kép: a Thirring-féle térképen 442. számmal jelölt ház az Ikvahíd jobb oldalán van, s a szerző másik könyvében az Ikvahíd 2. (Balfi utca 2.) azonos az 1784-es 442. számmal. Az itteni bejegyzések: 1734-től *Kirchhaus* és *Spitalhaus*, *Burger Spitalhaus*, Polgári kórház a templommal, 1784-ben hozzáfűzve: „(megszűnt 1797.)”.

Hogy ebben a kérdésben miként lehet rendet tenni? Kövessük Csatkai Endre leírását. Szerinte a johanniták alapította *Spitalhaus* a Szent Erzsébet-kápolnával az Ikvahíd jobb oldalán lévő hatalmas épület helyén volt, ahol cikkének írásakor kávéház működött. Az idők folyamán egyre rosszabb állapotba került, s mivel kevés beteg fért el benne, ráfizettek. Elhatározták, hogy újat építenek helyette, a régit meg elárverezik. Erről hirdetés jelent meg a *Pressburger Zeitung*-ban 1796-ban. Ebből rekonstruálható, milyen lehetett. Csatkai leírja, hogy a bejáraton át a kirurgus helyiségébe, illetve a kápolnába vezetett az út. A betegek elhelyezésére szolgált a földszinten két nagy szoba, az emeleten további három, ahol még egyéb helyiségek is voltak. A hirdetés szerint az épület bármilyen célra felhasználható. Csatkai nem ír a további sorsáról. A ma meglévő nagy komplexum építési ideje Winkler Gábor szerint: 1846 után. Tehát volt átmeneti idő arra is, hogy csak szegényház legyen egy darabig. Thirringnél a hercegprímás mellett 1798-tól Siess [Siesz] Antal a tulajdonos, az egész az özvegye kezébe 1810-től kerül.

Csatkai a továbbiakban arról ír, hogy az új kórházat a városfalon kívül, a Rák-patak mellé, a régi járványkórház helyére építették. Meglátogatta 1800-ban József nádor. Ettől függetlenül a közvéleménynek nem tetszett a hely. A hóhér és a sintér lakhatnak a városban, de a szegény betegeket nem tűrik meg a falakon belül? 1828 farsangján tűz ütött ki az új kórházban. Az oltáshoz érkezőket meglepő kép fogadta: betegek és felvigyázóik egyaránt részegen heverték odabent. Szigorú vizsgálat indult.

Nemsokára újabb kórház épült melléje, most a cselédek és a segédek részére. 1825-ben egyesület alakult arra, hogy az újévi jókívánságokra szánt pénzt a polgárok hasznos célra fordítsák. Ezúttal a cseléd- és segédkórházra. Megvették az építész és az ács Hasenauer négy szobakönyha alkotta földszintes házát, melléképületekkel. Ebből lett a Zita-otthon. Csatkai egy másik cikkében részletezi.

Egy 1827. február 16-i irat világítja meg ezt a kérdést. Neumeyer János Nepomuk és Ertl János Nepomuk mint a kórház (*Kranken-Anstalt*) választmányának vezetői a Tanács felszólítására megfelelő elhelyezést keresnek az újonnan létesítendő Betegintézet számára (*des neu zu errichtenden Kranken-Instituts*) a kórházon belül. A földszinti nagy szobát találják alkalmasnak, amelyben eddig az asszonynépség (*Weibslente*) tanyázott. Csak deszkafallal kell elkülöníteni egy helyiséget az ápolók

részére, és ugyanúgy elválasztani a két nembelieket egymástól. Kérik a gazdasági bizottmányt, hogy ezt a munkát rendelje el.

A *Lazaret* címét, feladatát és helyét az 1829. évi *canonica visitatio* határozza meg pontosan: „*Xenodochium cum Lazaretho extra moenis suburbi prope ad portam Civitatis Bucsu Kapu nuncupatam, situm, senio, et morbo confectis pauperibus civibus, et inquilinis destinatum, qui impensis Civitatis, et Fundationum respectivarum intertenentur, et eleemosinis providentur.*” (A zarándokok szállása a Lazarettel együtt a falakon kívüli külvárosban van, a Pócsi nevű városkapu közelében, öreg és betegségtől elerőtlenedett polgároknak és lakosoknak, akiket a város költségén és alapítványok gondoskodásával tartanak, és látnak el alamizsnával.)

A lelki gondozást pedig — a városplébános felügyeletével — a domonkos szerzetesek végzik. Hiszen ott vannak a közelben.

A gróf által alkalmazott nevelő, Pritz Xavér Ferenc 1829-ben fogalmazott végrendeletében a polgári kórháznak (*Spital*) és az újonnan létesített betegintézménynek (*die neu angerichtete Krankenanstalt für Dienstboten und Gesellen*) is adományoz. De 30 fl.-ot szán a helyi *Lazaret*nek és Szegényháznak is.

MI TÖRTÉNT A FELAJÁNLOTT ÖSSZEGGEL?

Wagner Xavér Ferenc városkapitány, mint a Pejacsevich grófi végrendelet végrehajtója, 1815. május 10-én a következő német nyelvű beadványt intézte a nemzeti Magisztrátushoz (fordításomban):

„Méltóságos verőcei gróf Pejacsevich Károly temetési rendelkezésében, amely olyan egyszerű, mint amilyen az ő csendes, hangsúlyozottan erényes, minden fényűzéstől mentes életvitele volt, ezer forintnyi összeget hagyományozott a helybeli Szegényháznak, a 10. pont szerint, 1810. június 10-én, s azt csendben és egyszerűen akarta foganatosítani. Az 1813. március 5-i kiegészítő fejezetben kifejezetten előre látta, hogy tehát ez az összeg az örökösei által minden csökkentés és egyezkedés nélkül, a teljes 1000 forintnyi nagyságban legyen kifizetve. [...]

A megboldogult szóban is kinyilvánította akaratát erről az összegről az alulírottnak, és rábízta az egészsnek a kamatoztatását.

Ennek következtében alulírott az itteni Szegények Intézetének szükségletére adományozott 1000 forintos összeget ezennel átnyújtja készpénzben a Nemzeti Magisztrátusnak, hogy a továbbiakban tetszése szerint rendelkezzen vele. Egyúttal szabadjon neki az örökhagyó szándékára és óhajára vonatkozó fenti megjegyzéseket itt a végén hozzáfűzni. Ezzel — ha az a kiegészítés nem is egészen ezt fejezi ki — a kiegészítésben lenne a helye, hogy a magasabb rendelkezések előírásainak megfelelően ez az összeg mint gyümölcsöző tőke szerepeljen, részben a jótékony hagyományozó szándékának megfelelően, részben a helybeli szegények szükségletei szerint, ahol ha nem is az egészet, mégis egy részét gondosan szét lehetne osztani.”

A tanács úgy határozott, hogy felsőbb rendelkezések miatt csak a felét osztja ki közvetlenül a szegényeknek, azt sem kifejezetten a szegényházbekielteknek, hanem a Szegények Intézetének biztosa — Wagner közreműködésével — azok között a házi szegények között osztja szét, akiknek a névsorát a papság állítja össze.

A határozatban ugyan nincs benn, de nyilván a városkapitány találta úgy jónak, hogy tovább felezzenek: az evangélikusok rendelkezzenek 250 o. é. forint fölött, a katolikusok a másik 250 o. é. forint fölött. Gamauf Teofilnak, az evangélikusok lelkészének az iratai között nem találtam meg az ő névsorát, de a katolikus névsor végén levő összesítésben (amely az evangélikus szegények számát is tartalmazza) név szerint szerepel egy kifejezetten evangélikus alapítvány, amelynek szegényei kaptak adományt.

Az adományok szétosztásáról 1815. augusztus 25-én készült feljegyzés. Wagner Xavér Ferenc, Puchmann Ignác, Hochholzer Gottlieb és Pátzill József a tanácstól (ez utóbbi a Szegényház gondnoka is), Gamauf rangidős lelkész az evangélikus egyháztól, Berghofer Mihály apátkanonok és városplébános a katolikusoktól vett részt rajta. „Először is azok kaptak 63 forint értékben, akik a Szegényház élelmiszeradagjaiból egy heti ellátásban részesültek, másodszer a kórház- és a lazaretbeliek 33 forint értékben, harmadszor a Voss-féle árvaház árva gyermekei 11 forint értékben, negyedszer a Dellné Gábrriel Klára-féle [evangélikus alapítvány] árva gyermekek 10 forint értékben, ötödször a Tóth-féle alapítványból részesülők 18 forint értékben. Továbbá a / és // alatt bejegyzettek, mégpedig 20 személy à 5 forintot, összesen 100 forintot, 70 személy à 2 forintot, összesen 140 forintot, 124 személy à 1 forintot, összesen 124 forintot, és Naßtl, a katona felesége a maradékot, 1 forintot kapott, mindösszesen 500 o. é. forintnyi összeget.”

Ha a katolikus nevek listáját tanulmányozzuk, érdekes megfigyeléseket tehetünk. A három osztályba soroltak élén tízen állnak, egyenként 5 fl-tal. Az első Bernácsky József jegyző felesége. Huszonöt évvel korábban még címert adományozott a családnak a király. Kloiber volt kereskedő, ha Fülöp, akkor 1794-ben lett polgár. A listára került Nanette-nek és „Madame”-nak Wester Florián ferences, a normáliskola igazgatója és hittanára a munkaadója. A 2. osztályba 35-öt soroltak. Egyenként 2 fl-t kaptak. Van közöttük kocsis és ötgyermekes asszony, s többen olyanok, akik egyéb adatokból következtetve nem nagyon régen még jobb napokat láttak. Túlnyomó többségük nő, sőt asszony. A 3. osztályba sorolt 62 szegénynek fejenként 1 fl-tal kellett megelégednie. Közöttük hárman is a Naßtl családból: Ignác, aztán „*der alte*” (az öreg) és „*Blind*” (a vak). Megint többségben az asszonyok, sőt házaspár is van. Továbbá még egy vak asszony, aztán „*Kohlmann Tuchmacher in der Neustiftgasse*” (Kohlmann posztós az Újteleki utcából), meg egy téglavetőnő. A sort a „*Küchlerin [Köchin] in Spittal*” (a Kórház szakácsnője) zárja.

MIT ÉRT A PÉNZ AKKOR?

A forint (németül *Gulden*) a végrendelet keletkezésének idején 20 ezüst háromkrajcárosból (*Groschen*), illetve 60 rézkrajcárból (*Kreuzer*) állt. Ez a forint 1857-ig volt fizetőeszköz, akkor váltotta föl az ezüst forint (*Silbermünzen*). Ezt már 100 krajcára (*Neukreuzer*) osztották a tízes számrendszer szerint. A korábbi Konventionsmünzéből 100 darab 105 darab osztrák értékű forintot ért (*Gulden österreichischer Währung*). A 18. század osztrák pénzüremei voltak még a tallér (*Taler* a cseh Joachimsthalról) és a Mária Terézia-tallér, amely még Hailé Szelasszié idején is fizetőeszköz volt Abesszíniában. (Egyébként a *Taler* szóból ered a dollár.) Anélkül, hogy belemélyednénk az osztrák pénztörténetbe, megállunk a napóleoni időknél. 1811-re összeomlott az osztrák pénzgazdálkodás. Az 1762-től létező papírpénz mennyiségének mértéktelen megnövelése odáig fajult, hogy bevezették a *Wiener Währungot* (két W-vel rövidítették), s a *Bancozettel* (a papírpénz, a bankó) leértékelése majdnem 90%-os volt.

A francia dicsőség leáldoztával megalakult az osztrák Nemzeti Bank (1816), s bevonták az elértéktelenedett papírpénzt. Az 1857-ig tovább élő *Konventionswährung* és a *Wiener Währung* viszonya egymáshoz: 100 megegyezéssel forint (*Gulden C. M. = Conventionsmünze*) 250 bécsi értékű forintot ért (*Gulden Wiener Währung*). Ezért hangsúlyozza a végrendelező gróf lépten-nyomon, hogy a forintot az aranyhoz, illetve az ezüsthöz viszonyítsák. Egy helyen a nehéz időket is említi. És aggályosan kiköti, hogy minden kifizetést az értékén teljesítsenek az örökösei.

A JOGOSULTAK:

1. A VOSS-ÁRVAHÁZ

Az intézmény a Halász utca 38. számon, az utca és a rá merőleges Árvaház köz által határolt telken áll, kápolnájában az idősebb Dorffmaister István alkotása. Ma már nem tölti be egykori hivatását. Alapítói ehrenfelsi Voss Károly (†1761. november 2.) hadi biztos és neje, Lanius Anna Dorottya (†1770. szeptember 21.).

Kölcsönös megállapodással arra kötelezték egymást — mivel gyermekük nem volt —, hogy a túlélő árvaházat alapít. Az özvegy megvette a Kisfaludy-házat, s az épületet megfelelően átalakította, 1768. május 18-án aláírta az alapító oklevelet, amelyre Mária Terézia már június 30-án rávezette a megerősítést. Vossné támogatója volt a városplébános, Primes György, aki az özvegy halála után befejezte a munkát.

Az előírások szerint 12 lány és 12 fiú teljes ellátására és neveltetésére volt mód. Hat és tíz év közötti soproni gyermekeket vettek föl, elsősorban katolikus szülők árváit, de ha az egyik fél protestáns volt, akkor is. Évente 24 000 o. é. forintot szánt Vossné arra, hogy a növendékek írni, olvasni és valamelyest számolni is megtanuljanak, megfelelő felügyelet mellett. Arra is volt lehetőség, ha korlátozottan is, hogy a tehetségeseket kiműveljék. Persze a lányokat elsősorban a háztartási munkákra

tanították, míg a fiúk a köz számára éppen kívánatos mesterségekben szereztek jártasságot. Aki meg tudott már állni a saját lábán, elhagyta az árvaházat, s helyükre mindig csak annyit vettek föl, hogy az eredeti létszámnál sem több, sem kevesebb ne legyen.

Az alapítvány az 1808. évi hármás óriási tűzvészben nagy károkat szenvedett.

Az 1829. évi *canonica visitatio* megállapítja, hogy a Voss-árvaház továbbra is a régi létszámmal működik, s azt a városplébános és a domonkosok is ellenőrzik, a magisztrátus illetékesein kívül.

2. A DELL-FÉLE ALAPÍTVÁNYOK

A katonacsuládból származó Karl Wilhelm von Dell lovaskapitány, a 2. karabinieri ezred egyik lovasszázadának parancsnoka, be volt kvártélyozva a belváros 43. házába. Ez a mai Templom u. 3—Kolostor u. 4. sz. ház helyén állt és Gábrriel Lajos tulajdona volt. 1810-ben azonban már — a közben őrnaggyá előlépett — Dell szerepel Thirringnél tulajdonosként. Gábrriel Lajos gazdag ember, 1783—1789 polgármester. Lánya, Klára Zsuzsanna, 1787. június 20-án ment hozzá Dellhez. Mindketten evangélikusok. Miután az asszony eltemette férjét, a ház visszakerült apjának tulajdonába. Az özvegy 1813. július 21-én kelt végrendeletében két örök időkre szóló alapítványt tett, a 13. pont alattit nyolcezer forint tőkével. Neve: „Dell Klára-féle cselédalapítvány”. Célja a kamatokból olyan mindkét nembeli evangélikus cselédek segélyezése, akik már teljesen alkalmatlanok a szolgálatra, de csak akkor, ha bizonyítványt mutatnak fel arról, hogy jó erkölcsűek és hűségesen kintartottak gazdáik mellett. Évente egy alkalommal kapnak állapotuktól függően 12 vagy 50 forintot, mégis 50-et legfeljebb ketten. A többiek 25 vagy 12 és fél (!) forintot kapjanak. Az alapító-oklevélből nem derül ki sem az, hogy a kisebb összegek hogyan oszlanak meg, sem az, hogy hány rászorult között. Az alapítványt az ág. hitv. evang. egyháztanács kezeli. 1905-ben a vagyonérték 28 628 korona volt, részben értékpapírokban, részben magánkötvényekben. A fenntartásra az egyházközség vagyoni jogi felelősséget vállalt.

A másik alapítvány — a végrendelet 14. pontja szerint — hatezer forintról szól. Ennek kamatait évente Klára napján (augusztus 12-én) kell szétosztani a valóban házi szegények (Hausarmen) és azok között, akik büszkeségből szégyellnek segílyt kérni. Csak az evangélikus vallás a további megkülönböztető jegy. Az 1905 végi vagyonérték itt 11 653 korona.

A házi szegények fogalmán Sopronban és a német nyelvterületen azokat a nincsteleneket értik, akik valamilyen kötődésből húzódnak meg jómódúakhoz, éjszakai szállásra és némi ételmezésre. Volt cselédek, esetleg elszegényedett rokonok. Kimutatásokban ők az „*Innere*” (belső), szemben az „*Äußere*”-vel (külső).

Bajorföldön egyes vöröskeresztes szervezetek bevezették a *Suppenzettl*-t. Aki szegény megkapta ezt a levesjegyet, elmehetett vele kocsmába, más étkezőhelyre, hogy annak ellenében ebédet adjanak neki.

3. A TÓTH-FÉLE ALAPÍTVÁNY

Tóth János József egykori soproni polgár 1785. január 12-én írta alá végakarátát. II. József császár 1785. május 9-én hagyta jóvá az alapító oklevelet, amely 33 000 forintnyi örök időkre szóló tőkének kamatairól rendelkezik. Ezekből a kamatokból péntekenként részesül alamizsnában 61 szegény. Azonban nem csak közvetlen a koldusok, hanem itteni polgári házi szegények (*bürgerliche Hausarme*), korábban köztisztviselőként álló, de szerencsétlen sorsuk következtében elszegényedett személyek is. Ezek azonban másképpen kapják meg az alamizsnát, mint a többi koldus. A vége mindenestre ima a Szentlélek-templomban. Egy 1840-ről szóló kimutatás szerint már csak 22 férfi és 10 nő van a listán, 10 férfi és 5 nő hosszabb ideje, némelyikük már nyolc éve. Az 1-es sorszámot a városplébánia káplánja kapta, utána következik a koldusbíró, s van még négy perselyező közöttük (*Büchsenmann*). Fejenként és hetenként 30 krajcárt kapnak bécsi értékben. Tóth János, a sebész és borbély Póda Endre könyvében Voss Károlyék után a második legnagyobb katolikus adományozóként kap elismerést.

4. ALAFÁSOK

Kezdetől fogva elvárták, hogy a szegényházakba került ápoltak, az alamizsnáért cserébe, dolgozzanak is valamit. Kisebb-nagyobb munkáikért (pl. tollfosztásért) kapott filléreikkel szabadon rendelkezhetek. A német *Pfründnemek* megfelelő alafás szó 1881-től 1912-ig vált a polgármesteri jelentésekben hivatalos elnevezéssé. A tisztviselők körében egy darabig még használatos, mígnem egy 1931. évi sajtóperben megérte utolsó közszereplését mint csak soproni magyar kifejezés.

AZ ADOMÁNY MÁSIK FELE

Károly gróf adományának másik felét a szegények javára kamatozó tőkeként tette félre a tanács, hogy alkalomadtán tűzifa beszerzésére, vagy egyéb kiadásokra fordíthassák. Az ilyen pénzeket elég nehéz volt megszerezni a takarékos tanácstól. Lássunk erre két példát.

Molitor János György gondnok írja 1815. március 27-én a tanácsnak, hogy néhány éve már nem kapott hozzájárulást intézményének, a kórháznak kiadásaihoz (igaz eddig nem is kellett). De a kápolna tartozékai, egy nagy tűzoltólétra, meg két másik létra

akkora kiadás, meg a szegények adagjai is nőttek, hogy adjanak neki 500 forintot. Hiszen a Lackner Kristóf-féle szegényalapítvány is kapott 400-at.

1815. december 3-án azonban még mindig csak ott tart, hogy a kórháziak és a *lazarett*beliek dicséretét és köszönetét tolmácsolja a felemelt adagok végett, viszont ezek a 2 krajcár pluszok évi 800 forintra rúgnak. Ebben az évben amúgy is nagy kiadásai voltak, s még hátra van a patikus és cipész kerek 400 forintja. A kasszában pedig mindössze 50 forint árválkodik. A bevétel ezzel szemben olyan kevés és nem is várható egyhamar több. Legyenek olyan jók és utalványozzanak neki 400 forintot.

Hogy végül is mi lett a Károly gróf által hagyományozott pénzösszeg másik felével, nem tudom. Valószínűleg kisebb-nagyobb részletekben került — akár tűzifa ellenértékeképpen — a gondnokokhoz.

BEFEJEZÉS

Sok volt-e ez az 1000 forint, vagy kevés? A végrendeletben szereplő összegekhez képest aligha nevezhető soknak. Ha viszont azt nézzük, mi helyett hagyományozta Károly gróf a forintjait, akkor feltételezhetjük, hogy éppen annyi, amennyit az alkalomra a hozzá hasonló rangúak szántak. Sem több, sem kevesebb. Gondolkodott ugyan alapítványban, de annak célja az ő társadalmi osztályánál alább nem terjeszkedett. A jótékonykodást ráhagyta feleségére, aki özvegyi élete során bizonyára többet adott ezer forintnál a rászorulóknak. Már idéztem Slachta Etelkát. Most megismétlem: „Tegnap halt meg szegény Pejacsevichné. Visszapótolhatatlan veszteség annyi szegénynek!” — írta 1840-ben.

Verőcei gróf Pejacsevich Károly vitathatatlan érdeme annak a virágzó kulturális életnek megteremtése és fenntartása, amely 1786-tól 1813-ig minden megmozdulásában cáfolta annak a latin mondásnak az érvényét, amely szerint „*Inter arma silent Musae*”. (Háborúban hallgatnak a Múzsák.)

FÜGGELÉK

A VÉGRENDELET LATIN SZÖVEGE

*In Nomine Sanctissimae et Individuae Trinitatis Omnipotentis,
Dei Patris, Dei Filii, et Dei Spiritus Sancti.*

Ego infrascriptus Comes Carolus Pejacsevich de Verocza, filius Comitum Josephi Senioris, Nepos Marci L[iberi] B[aronis] Pejacsevich, recogitans vitae humanae fragilitatem et mortalitatem, integerrimus t[ame]n adhuc per Dei gratiam viribus sanaq[ue] per totum mente; circa mea, et res meas t[em]porales disponere in optima Juris forma valens, ultimam voluntatem meam hocce Testamento declaro, at[que] ab Haeredibus meis observandam sequenti ra[t]ione testatam reddo.

Animam meam tradens in Creatoris mei benignissimas manus, eandem infinitae eius bonitati et misericordiae commendo: Corporis v[er]o mei, et Sepulturae curam Haeredes mei, norma et modalitate per me praescripta habebunt.

Primo: Ut ut ego in conformitate Testamenti Patri[arch]alis mei desideratissimae memoriae Marci Alexandri L[iberi] B[aronis] Pejacsevich, ut acquiritoris Bonorum Ruma, Verocza et Rétfalu, huiusq[ue] in Sequelam editi p. m. [propria manu] ablati SS. [Sanctissimae] Trinitatis ad Petrovaradinum Francisci Xaverii L[iberi] B[arone] Pejacsevich interpretatorii Testamenti, per haeredes meos inter Scripta mea in origine reperiendi. Quod Testamentum Amantissimus p. m. [propria manu] Genitor meus Josephus Senior Comes Pejacsevich de Verocza statim in exordio Codicilli Sui pro sincero et fidedigno Testimonio declarat, quodne ipso fratres mei Charissimi Sigismundus et Antonius ambo Comites Pejácsevich de Verocza, in binis distinctis Instrumentis, aeq[ue] inter Scripta mea existentibus, pro tali recognoscunt. Ut ut itaq[ue] in horum conformitate Ego immediatus et indivisus Haeres totius et integri D[omi]nii Verocza effectus sim, ex quo t[ame]n genitor noster communis Josephus Senior Comes Pejacsevich de Verocza, contra naturam primogeniturae tam in Testamentaria, quam Codicillari Sua dispositione D[om]inium Verocza me inter et fratrem meum Antonium divisisset, quae germen innumeris litibus posuerunt: Ego ex tenerrimo quo ergo fratrem meum juniorem semper ferebar affectu, eidem charissimo fratri meo Antonio aequalem divisionem ea lege obtuli, ut toto et integro D[omi]nio Verocza in Statu eo, in quo post mortem p. m. [propria manu] genitoris nostri relictum est, per me, utpote fratrem seniore[m] aestimato, optioni fratris mei Antonii relinquam,

ut

(Az 1. oldal vége.)

ut Idem aut D[omi]nium Verocza Integrum et indivisum recipiat et dimidium valorem totius p[rae]mentionati Dominii, per me erutum, in parata pecunia mihi exolvat, aut v[er]o e contrario, totum indivisum D[omi]nium Verocza mihi cedendo, exutam totius valoris dimidietatem, a me, in parata levat, ad quam fraternam et sinceram

propositionem meam frater Antonius lubens accessit, et D[omi]nium Verocza pro dimidia aestimationali Summa elegit: Super quo Actu coram Capitulo Sabariensi A[nn]o 789° 1^a Janu[ariis] convenimus, et fassionem celebravimus, cujus par perinde inter Scripta mea haeredes mei reperient. Ego cum hac Conventione contentus fuisset, si frater meus Antonius Conditiones benevole in se assumptas implevisset, et Stipulatum, in Summa Ducentorum Millium flor[enum], utpote medium pretium D[omi]nii Verocza mihi persolvisset, ast cum primis quo obligatoriales acceptarem me rogavit, successive nec in his stipulatum edictionis Solutionisq[ue] terminum observavit, sed nec ad iteratas renuntiationes et preces meas Capitale p[rae]mentionatum deponere voluit, id quod ex correspondentia me inter et frater meum Antonium praehabita, inter Scripta mea reperienda, luculenter probari potest. Ex quo factum est, quod ego ab emptione complurium D[omi]niorum mihi sub favorabilibus conditionibus oblaturum, cum gravi meo, successorumque meorum damno impeditus fuerim; D[omi]niorum, quae juxta moderni t[em]poris pretia rerum decuplo plus inferunt, q[ue]m tunc inferebant dum mihi oblata fuerunt, Ego v[er]o ob solum defectum pecuniarum, quas frater Antonius mihi ex[s]olvere detrectabat a tam favorabili tractatu recedere debui, et nunc in his tam arduis t[em]porum circumstantiis aecrescente in dies Charistia, cum 3 p[er]centuali interusurio in Schaedis Banealibus, quae secundum modernum cursum in proportione paratae pecuniae nec quartam p[er]centem valoris in se continent, cum Summa mei, et rei meae familiaris perturba[t]ione constrictus, contentari cogor. Hinc filiis et Successoribus meis nihil restat, quam praejudiciosam me inter et fratrem meum Antonium inita fassione, et desuper Sabaria celebrata, ob etiam non adimpletas conditiones per fratrem meum Antonium, mihi et Successoribus meis causata enormia damna, post mortem meam invalidata, D[omi]nium Verocza recipiant. Revindica[t]ionem itaq[ue] filiis meis et Successoribus meis non tantum Paternae svadeo, sed ad id faciendum Ipsos serio adhortor.

Secundo: D[omi]nium Nasitz vi Codicilli p. m. [manu propria] Genitoris

nostrum

(A 2. oldal vége.)

nostrum, mihi et fratri meo Antonio obvenit, intuitu cujus post mortem Genitoris nostri sequenti modo convenimus, ut illud fratri nostro Charissimo Sigismundo, ex eo, quod vivente adhuc genitore nostro communiter inibi viginti tribus Annis resederit, adeoq[ue] aeri, consuetae vivendi normae adeo asvenerit, ut non nisi cum Summa Animi perturbatione Domicilium mutasset, longevam et pacutam vitam Ei procurare fraterne optantes, relictis eidem ut Proprietario D[omi]niis Ruma, Rétfalu, et Podgoracs, sub Conditionibus in Testamento et Codicillo Patris nostri communis expressis, secundum desiderium ipsius fratris Sigismundi, penes Contractum Arenda [...] inter Scripta mea aeq[ue] reperibilem in Arendam ad dies vitae ipsius elocavimus: Post mortem autem fratris Sigismundi, Ego ratam meam medietatem, filio meo Charissimo Vincentio pro

Ipsius meliori Subsistantia, penes Contractum inter Scripta mea existentem, in Arendam cessi.

Tertio: *Capitalia post mortem genitoris nostri inventa et elocata reperta, in conformitate Codicilli paterni, me inter et fratrem meum Antonium fraterne et sincere divisa, et cuilibet consignata fuisse, docet Instrumentum Divisionale Capitalium, quod aeq[ue] haeredes mei inter Scripta mea deprehendent.*

Quarto: *His praemissis volo et ordino, ut filii mei Vincentius ex primo meo cum Baronissa Barbara de Ortigosa, et Ferdinandus, ex secundo cum Comitissa Eleonora Erdódy praehabito matrimonio suscepti, ambo Comites Pejacevich de Verocza, servatis Testamenti hujus tenoribus et p[ro]te]ctis, in Bonis et Juribus meis universis, mobilibus, et immobilibus totaque Substantia mea ubi ubi reperibili, seu in Scriptis praenotata fuerint, seu non, aequaliter succedant, eosdemq[ue] pro universalibus haeredibus meis hisce denomino et instituo.*

Quinto: *Siquidem in conformitate Testamenti p. m. [propria manu] Marci Alexandri Literarumq[ue] Donationalium, sexui Faemineo Familiae meae tantum post defectum Masculorum totius familiae, Successio Legalis in Bonis enascatur, praeexistentibus itaq[ue] Masculis, sexui faemineo nec rata Bonorum, nec Quartalium comparat,*

hinc

(A 3. oldal vége.)

hinc ad contestandum paternum meum Amorem, ex a[c]quisitis meis, et resp[ecti]ve titulo Jurium Capillarum, filiabus meis dilectissimis ex primo Matrimonio susceptis primo Annae nuptae C[omi]ti Klebersberg, Gra[...].lli Campi Vigiliarum Praefecto, Franciscae Xaveriae nuptae Baroni Josepho Orczy S[ancti] C[aesaris] et R[egiis] M[ajesta]tis Camerario, et ex denata filia mea Maria, ejusq[ue] Conjuge Comite Nepomuceno Pejácsevich de Verocza S[ancti] C[aesaris] et R[egiis] M[ajesta]tis Camerario progenitae, modo adhuc in Capillis existenti Nepti meae Charissimae Eleonorae Comitissae Pejacevich relinquo singulae distinctim viginti millia flor[ent]um, ea conditione, ut capitale hoc Masculi haeredes nullo pacto antea exolvere teneantur, q[ue]m si modo mentionatarum filiarum mearum et neptis Eleonorae ex l[egiti]mo Matrimonio susceptae proles perfectae Aetatis fuerint, eo usq[ue] autem volo et ordino, ut Interusurium praedicti Capitalis m/20 flor[en]um a 5 p[er]centum, annue mille flor[eno]s constituens singulae filiarum mearum et nepti Eleonorae, aut iis demortuis earundem ex legitimo thoro natis prolibus, a die mortis meae incoando, ab Haeredibus meis Masculis Eorundemq[ue] successoribus, eadem modalitate, et in iisdem terminis rite et absq[ue] defectu percipiant, prout filiae meae Charissimae Anna et Francisca Xaveria jam vita mea Comite a me perceperunt: Alterutra v[er]o filiarum mearum vel Nepte Eleonora absq[ue] l[egiti]ma prole decedente, ejusdem in m/20 fl. subsistens Capitale, ad Masculos haeredes meos recidat.

Sexto: *Ex quo meis dilectissimis filiabus p. m. [propria manu] Mariae, et Franciscae titulo mundi muliebris /:vulgo Ausstafierung:/ occasione emaritationis singulae decem*

mille fl[ore]nos ex affectu paterno resolvissem, p. m. [propria manu] Maria v[er]jo et Francisca Xaveria occasione imiti Conjugii mundum muliebre in pleno valore praedictae summae in Natura acceperint, Anna autem filia mea dum C[omi]ti Klebersberg matrimonio jungeretur, cum vestitu, quem in capillis gestaverat contenta, in locum Ausstaf[e]rjung Capitale Decem mille flor[en]um, et ab his annum Interusurium a 5. p[er]cento praelegit, hinc ordino, ut filiae meae Comitissae Klebersberg, praeter

(A 4. oldal vége.)

praeter praecedenti puncto 5° Eidem relictas m/20. flor[en]os, adhuc titulo mundi muliebris decem mille flor[en]i obtingant, a quibus proinde filii et successores mei Masculi Eidem annue Interusurium a 5. p[er]cento, eadem modelitate et iisdem in terminis, prout in vita mea percepit, rite persolvant: Cum porro filia mea dilectissima Anna, occasione imiti Matrimonii, Marito suo C[omi]ti Klebersberg, teste Contractu Sponsalístico, inter Scripta mea existente, titulo Dotis flor[en]os m/20 inscripserit, ideo ad casum si eadem filia mea marito suo praemoriretur, hi decem mille flor[en]i cum alii decem mille flor[en]i maternis, de quibus immediate subsequi puncto sermo exit, in Sortem et depurationem dictae dotis veniant: atq[ue] eo hac ra[tio]ne si filia mea Anna alterim utrius harum Summarum, vel etiam ambarum Summarum m/20 flor[en]os constituentium exsolutionem peteret; tunc Haeredes mei Masculi tenebunt quidem renuntiatam Summam post medium Annum a die renuncia[tio]nis computando filiae meae deponere, ast non secus quam si Gener meus Comes Klebersberg quietantiam subscripserit, in qua clare exprimatq[ue] quod Summa haec ad omnem eventum, titulo Dotis in Contractu apromissae exoluta sit.

Septimo: Cum moribunda Conjux mea Barbara Baronissa de Ortigosa viva voce sequenti modo disposuerit, ut ipsius parata pecunia, quae partim prae meis manibus, partim v[er]jo eo tum prae manibus Sororis dilectissimae Conjugis meae Comitissae quippe Braida existens, et in toto Summam quindecim millium flor[en]um efficiens, inter filias Mariam, Annam, et Franciscam Xaveriam aequa ratione subdividantur: Per sedulam autem curam et Aeconomiam meam, accedente adhuc benevolentia mea paterna, Capitale hoc ad triginta mille flor[en]os adauctum in tres ratas aequales subdivisi et m/10 flor[en]os filiae meae p. m. [propria manu] Annae nuptae C[omi]ti Nepomuceno Pejacsevich, m/10 fl. filiae meae Franciscae Xaveriae nuptae Baroni Josepho Orczy persolvi, persolu[tio]nem taestantur quietantiae tam generis mei C[omi]tis Nepomuceni Pejácsevich, quam filiae meae Franciscae Xaveriae, quas Haeredes mei inter Scripta mea reperient: Restat adhuc tertia rata nempe m/10 fl. filiae meae Annae C[omi]tissae Klebersberg solvenda, obligo

(Az 5. oldal vége.)

obligo itaq[ue] haeredes meos masculos ut hos m/10 fl. observatis observandis puncto praecedenti 6° per me praescriptis rite persolvant, interen autem usq[ue] numera[tio]nem Capitalis m/10 fl. interusurium a 5. p[er]cento, iisdem in terminis prout filia mea Anna vita mea comite percepit persolvant.

Octavo: *Filio autem meo Vincentio secundum dispositionem Matris suae Charissimae titulo haereditatis maternae cedant omnes Gemmae et Margaritae quas Mater eius gestaverat: cum autem hae Gemmae et Margaritae maxima in p[ar]te per me comparatae et successive adauctae fuerint, et ideo per modernam conjugem meam natam Comitissam Erdődy donec nomen meum gesserit, usuabuntur: Quod si v[er]o ad alia vota transiverit, aut /:quod Deus longa avertat:/ moreretur, tunc secundum voluntatem etiam dilectissimae p. m. [propria manu] primae Conjugis meae, sequenti modo dispono; ut filius meus primogenitus Vincentius praementionatas Gemmas et Margaritas /:vulgo Geschmuck noncupatas:/ quarum specifica[ti]onem et Aestima[ti]onem inter Scripta mea reperient, recipiat, et pro decore familiae per modum fideicomissi consorti suae natae C[omi]tissae Battyhani – erga recepisse gestandas tradat: huc spectat etiam illud in Specificatione contentum Egret ad flor[en]os 6250 = in pecunia conventionali utpote Auro vel argento Aestimatum, quod Conjunx mea Charissima ex innata Sua bonitate dictae Consorti filii mei Vincentii natae C[omi]tissae Battyhani gerendum usuandumq[ue] proprio motu cessit. Fidei Comissum ist[?] hoc in praememorato thesauro consistens, et in valore secundum Aestima[ti]onem Artis periti Magistri, unacum duobus Annulis filio meo Vincentio per me eidem traditis secundum valorem in pecunia Conventionalis in Auro vel argento computando Summam triginta millium octingentorum quinquaginta flor[en]um efficiens: Fidei Comissum itaq[ue] hoc sequenti modo instituo, et regulo juxta seriem et ordinem primogeniturae, primo in linea Vincentiis, hac v[er]o in Sexu Masculino deficiente, in linea filii mei Ferdinandi, ita, ut semper exclusis post genitis in primogenitos, et demortuis his, in immediate ipsis succedentibus; si in Sexu Masculino primogeniti*

(A 6. oldal vége.)

primogeniti defecerint, pro Eorundem Conjugum usu inadulteratae in eadem quantitate, qualitate, et valore monetae Aureae vel argenteae Conventionali, Gemmae et Margaritae hae transmittantur. Laudabile profecto exit si thesaurus hic familiae per Vincentium et Successores eius adhuc ampliaretur, et ita ampliatus de Successore in Successorem linea mea primogenitorum et in linea mea Succedentium pro decore et Splendore familiae transmitteretur. Ne autem Viduae quibus Gemmae et Margaritae hae gestandae et usuandae tradentur, dum ad alia vota transiverint, vel familiae Ipsorum, si Eisdem in Statu viduali mori contigerit, per primogenitos Successores meos, vel etiam e contrario, divexari possint, volo, ut Singula Conjux primogenitorum et Successorum lineae meae cui Gemmae et Margaritae fidei comissi usuandae tradantur, scripto recognoscat, et se obligat, quod in Conformitate Testamentariae meae dispositionis easdem Gemmas et Margaritas in eadem qualitate, quantitate, et in suo integro valore secundum monetam Conventionalem in Auro vel argento aestimatas, familiae lineae meae restituere, vel restitui facere velit /:ad normam prout dilectissima Conjux mea nata Comitissa Erdődy se Scripto obligavit, quam Scriptam obligationem Haeredes mei inter Scripta mea invenierit:/ Similia Documenta in Archivo Lineae meae asserventur,

Secundum que Successive Gemmae et Margaritae primogenitis et Successoribus lineae meae ordine supra praescripto inomisse resignabuntur, et penes novam Scriptam obligationem Conjugibus lineae meae ordine praescripto usuandae denuo tradentur.

Nono: Obligo Haeredes meos masculos, ut dilectissimae Consorti meae Eleonorae Comitissae Pejacsevich natae Comitissae Erdődy, donec nomen meum gesserit, non t[ant]um C[on]tractum Matrimoniale, quoad omnia puncta ex massa, et tota haereditate, eisdem per me relicta adamussim impleant, et annuam ratam vidualis intertentionis in terminis semper anticipato a die mortis meae, Eidem, una cum Interusurio Capitalis titulo Dotis pro libera dispositione ejus

(A 7. oldal vége.)

ejus inscripsi /:doneo[?] tale apud filios suos elocatum habere voluerit:/ inomisse persolvant; sed insuper commendo ut ubi ubi pro meliori Subsistentia Matris suae succurrere possunt, id facere non intermittent. Memineritis filii mei, p[rae]sertim tu Charissima Vincentie quanto materno affectu et amore Te, et Sorores tuas omni t[em]pore foverit, a tenerrima aetate omni materna cura et sollicitudine vos educaverit, educatas Sorores tuas, juxta optionem quidem Ipsarum, sed cum omni honore et decore familiae nostrae feliciter elocaverit, uno verbo ad procurandam vobis omnem voluptatem et felicitatem pro viribus suis omnia contulit, sed et in dies adhuc ubi ubi potest proprio suo Aere vobis succurrat, se se restringendo et privando, muneribus etiam majoris momenti vota vestra praevenit, desideria vestra pro posse adimplet, adeo, quod si vos genuisset, ut Mater primum locum meruisse, ut noverca v[er]o sibi nec parem habuisse nec habere experti sitis et actu sentitis, pro tanto et tam singulari affectu materno vos ut grati sitis adhortari superfluum est, continuetis Eandem amare, et venerari, quia dilectione vestra nihil Ipsi charius nihil dulcius est, et vel ideo digna ut Eandem omni pietate colatis.

Decimo: Jam me ad Te converto dilectissima Conjux! Infinitas tibi gratias ago pro t[an]to tui[?] amore, cura et sollicitudine, quo omni tempore erga proles meas et me faerebaris; orabo Deum Ter optimum Remuneratorem omnium virtutum et bonorum operum, ut Tibi Conjux Optima! Omnia quae meruisti, large ex infinita Sua bonitate, Clementia, et Justitia, tam in hac, quam in alia vita retribuatur: Nullus dubito, quod Tu dilectissima! Proles meas illo amore et affectu materno, quo semper eas tam exemplariter et laudabiliter fovebas, prosequi perges: Unice educationem charissimi Nostri Ferdinandi enixe tibi commendo, sollicita his ut bonis moribus et Scientiis necessariis ita imbuatur, quo Regi, Regno, et sibi omni tempore servire et utilis esse possit; Custodi Ipsum ab omni perversa societate, ne ob

(A 8. oldal vége.)

ob teneritudinem cordis sui, per malevolos seducatur. Non obstante tua iterata declaratione Conjux Charissima! Quod Tu post fata mea curam administrationis bonorum per me relinquendorum habere nec possis nec velis, inter preces meas hic quoque reitero, ut ex amore erga filium nostrum dilectissimum Ferdinandum, per

tempus suae minorennitatis ut Na[tur]alis Tutrix, superinspectionem, Eidem obveniendae ratae medietatis Bonorum et Substantiae Universae per me relictæ assumere, cum assistente tibi infra denominando Plenipotentiaro viro probato, ra[ti]ones omni anno inomisse exigere, revidere, censurariq[ue] facere velis. Defalcatis [?] v[er]jo Sumptibus in conservationem Aedificiorum, Administra[ti]onem Aeconomiae et Bonorum, depuratis depurandis in supra denominatis §phis oneribus, et impensis in educa[ti]onem Charissimi filii nostri Ferdinandi sumtibus, cum super natanti pecunia sequenti modo dispensabis et dispones: Cum intertentio vidualis Tua per C[on]tractum Matrimoniale tibi emensa, pro his circumstantiis, accrescente in dies Charistia valde tenuis sit, tuae discretioni relinquo dilectissima Conjux! Quantum pro congrua tui intertentione, praeter vidualem tuam supra memoratam intertentionem, ex na[tur]alibus et parata absq[ue] desuper reddendis ra[ti]onibus, accipere et tibi appropriare velis, filio nostro Charissimo Ferdinando per id nullum accedet damnum, quia altera ex p[er]cen]te Capitalia tua, quae per id integra, et intacta conservabis, Ipsi suo t[em]pore omnia abunde compensabunt et resarcient: Reliquam porro si quae remanserit, Paratam, aut securo loco elocabis, aut utiliter investies.

Undecimo: Si Conjugem meam dilectissimam, antequam filius meus Ferdinandus Majorennitatis annos attingeret /:quod Deus elementer avertat:/ ex hac vita decederet, aut in vivis adhuc Tutorem Sibi adjungere vellet, Casum in eum, tribuo dilectissimæ Conjugi meae hisce plenam Activitatem, retento infra per me denominando Plenipotentiaro, Tutorem et Curatorem constituendi et denominandi.

Duodecimo: Cum filius Charissimus Vincentius perfectam Aetatem jam attigerit, volo ut Divisio illico post mortem meam

(A 9. oldal vége.)

meam, praemissa praevis exacta et conscientiosa Conscriptioe totius Substantiae meae, in fundo mobili et parata instituat: relate v[er]jo ad Bona immobilia Divisioni obnoxia, filio meo Vincentio ex una, altera v[er]jo ex p[ar]te dilectissimæ meae Consorti, ut Plenipotentiaro filii mei Ferdinandi dijudicandum et discernendum relinquo, an pro utroq[ue] filiorum meorum expeditius, utiliusq[ue] sit, Fructus in communi percipiendos et in paratam conversos dividere, aut cujusvis ratam medietatem Bonorum distinctim administrare, in secundo casu, divisio etiam immediate in Bonis immoibilibus per disinteressatos Arbitros peragi debet.

Decimotercio: Quod revindicatio Dominii Verocza Haeredibus meis praeferenter utilior sit, quam emtio qualiscunq[ue], sub quibuscunq[ue] favorabilibus Conditionibus alterius D[omi]nii, indubium est, et id propter Jus, quod filii mei principaliter ad hoc D[omi]nium habent, ideoq[ue] ipsis revindica[ti]onem gentilitii juris sui iterum iterumq[ue] commendo: Ad casum v[er]jo quo filii et haeredes mei revindica[ti]onem hanc negligerent, vel plane intermitterent, volo, et ordino, ut quoniam omnes filiis meis relictæ facultates; partim ex bonis fideicommissis familiae, ex Aviticis, p[ar]tim ex propriis meis a[c]quisitis conflatae sint et constent tam bona immobilia, quam Capitalia ubi ubi

elocata et investita Fideicomissum sapiant, et eius naturam imbuant, ut nec inonerare, nec Bona vendere, nec Capitale alterutri fratrum renunciare liceat, nisi frater idmodi facere volens, fratri, vel condidenti clare remonstraverit, quod Capitale ex Bonis vel divisione mediante a[c]quisitum, utilius quoad realem valorem, et secure in fructuosum Jus Possessionarium investire possit et velit. Tribuo, si secus fecerint, filiis et Successoribus meis Jus, absq[ue] consensu suo Luxui, Voluptatis, vel vanitatis gratia faciendis similibus Innovationibus, venditioni Bonorum, Edictioni et Leva[ti]oni Capitalium se opponendi et impediendi; Principia quoq[ue] mutuae Successionis, quam infra regulaturus sum, id ipsum edigente.

Decimoquarto: Cassatis annullatis, et pro non entibus declaratis omnibus illis celebratis fassionibus, quae ad nomen filiae meae p. m. [propria manu] Mariae, seu filii mei Vincentii, hic et nunc in

(A 10. oldal vége.)

in Archivo L[iberi]. Re[gii]q[ue] Ci[vita]tis Soproniensis existunt, et lego filio meo Vincentio hortum meum in Ci[vita]te hac existentem, Domui suae; q[uae]m ab Avia C[omi]tissa Pejacsevich nata de Frankoluky haereditavit, contiguum, unae cum in eodem horto existentibus Aedificiis, et Quarterio hortulani in Complexu horti sito.

Decimoquinto: Filio v[er]o meo Ferdinando lego Domum meam Residentionalem aeq[ue] in L[iber]o et R[egio] Ci[vita]te Soproniensi existentem, usq[ue] murum qui Aream majorem a duabus minoribus separat, Vaccarum stabulo excepto, una cum instructione, et Supellectili domestica, ita t[ame]n, ut jure viduali dilectissima Conjux mea eandem inhabitet. Pars autem posterior domus meae Residentialis una cum Stabulo Vaccarum ad Massam communam pertinebit.

Decimo Sexto: Argentum meum post mortem Conjugis meae dilectissimae /:quam Deus longe clementer avertat:/ aut si ad alia vota transiverit, filii mei Vincentius et Ferdinandus aequaliter inter se dividant, excepto meo argento Nachtzeug nuncupato, quo vita comite plurimum mane usus sum, una cum Cistula, quod integrum cum omnibus apertinentiis filio meo Ferdinando lego, una cum duobus annulis, unum quem a dilectissima conjuga mea occasione inidi[?] cum eadem matrimonii dono accepi, et alium minorem ceruleum cum minoribus gemmis circumdatum. Annulos v[er]o meos duos pretiosos jam vita mea comite filio meo Vincentio resignavi.

Decimo Septimo: Mutuam successionem inter Proles meas et Successores sequenti modo regulo: deficiente uno filio meo in Semine, idest si absq[ue] mascula haerede ex hac mortali vita decederet, tunc alter filius meus, vel haeredes eius masculi in Bonis, summis capitalibus, et universis mobilibus avidicis[?] per me post mortem meam relictis succedat, quod et de haeredibus ipsorum observandum erit, salvis t[ame]n posterioribus Testamenti hujus dispo[sitio]nibus: Quod si v[er]o ambo filii mei absq[ue] l[egiti]ma haerede mascula decederent, tunc Summa ducentorum millium florenorum, D[omi]nio Verocza nunc inhaerens, vel v[er]o ipsum revindicatum D[omi]nium Verocza, aut alter fundus et Jus Possessionarium cui Summa haec investita

fuert, una cum dimidia rata Domini Nasitz fratris mei p. m. [propria manu] Antonii Campi Maresalli L[...]**ctis** descendenti Masculini Sexus cedet: Investituris t[ame]n et meliora[ti]onibus horum Bonorum sexui faemineo in linea mea in salvo permanentibus.

Decimo Octavo: Ita reciproce deficiente linea Masculina fratris

(A 11. oldal vége.)

fratris Antonii C[ampi] M[aresalli] L[...]**ctis** succedet, secundum dispo[siti]onem communis genitoris nostri p. m. [propria manu] C[omi]tis Josephi Pejacsevich de Verocza, Linea Masculina successorum meorum in Bonis et Juribus Possessionariis Substantiaq[ue] tota per communem genitorem nostrum fratri meo Antonio C[ampo]. M[aresallo]. L[...]**ctis** relicta, exclusa linea masculina fratris Sigismundi, quae tunc Solummodo Succedet, si utraq[ue] linea, mea scilicet, et fratris Antonii C[ampi] M[aresalli] L[...]**ctis** in semine defecerint.

Decimo nono: In a[c]quisitis autem meis sive Capitalibus, sive quibuscunq[ue] Mobilibus et immobilibus Bonis casum in eum, si alteruter filiorum meorum absq[ue] Mascula haerede l[egiti]ma decederet, succedent demortuo patre filiae eius ex l[egiti]mo thoro natae, exceptis t[ame]n fundis Civilibus L[iberi] R[egiis]q[ue] Ci[vita]tis Soproniensis adjacentibus, de quibus p[un]cto sequenti 20° fit dispositio: Quod si v[er]o alteruter filiorum meorum, vel ambo etiam absq[ue] filia ex l[egiti]mo thoro nata decederent; tunc volo et ordino, ut in primo casu, si alteruter filiorum meorum etiam absq[ue] filia ex l[egiti]mo thoro nata decederet, ut deficientis filii mei in utroq[ue] sexu, rata a[c]quisitorum meorum, qua occasione Divisionis ipsi obvenerunt, Dispo[siti]oni sequentis §phi 20ⁱ Subjiciantur, ita etiam in secundo casu, si nempe ambo filii mei ita deficerent, ut absq[ue] filia quoq[ue] l[egiti]ma decederent, tunc omnia mea a[c]quisita, seu Capitalia seu fundi mobiles et immobiles post mortem meam per me relicta, aeq[ue] dispo[siti]oni p[un]cti 20^{mi} per me facta subjiciantur.

Vigesimo: Quod Domorum et Fundorum meorum in Territorio L[iberi] R[egiis]q[ue] Ci[vita]tis Soproniensis existentium praememorati filii mei charissimi et Eorum l[egiti]mi successores masculi, penes mutuam inter se successionem haeredes sint; id in §phis 4° et 17° jam declaravi, et hic quoq[ue] confirmo: Quod si t[ame]n Vincentius et Ferdinandus in Sexu Masculino deficerent, ad Casum hunc pro delata a[c]quisitoribus potestate sequenti modo dispono: Praedictae domus meae cum omnibus realitatibus civilibus suo in complexu in alienabilem Massam constituent, per modum Funda[ti]onis pro lineae meae puellis in capillis existentibus: Proventus funda[ti]onis hujus deductis sumtibus in Administrationem, Conserva[ti]onem Aedificiorum, et culturae fundorum impendendis /:si excolere magis proficuum, quem elocare esse videbitur:/ cedent in primis filiabus filiorum meorum Vincentii et

(A 12. oldal vége.)

et Ferdinandi quousq[ue] in Capillis fuerint, inter per Capita aequaliter dividendi, si una t[an]tum fuerit, omnes proventus huic uni cedent; filiabus v[er]o et filiis meis aut non existentibus, aut jam nuptui traditis /:nam matrimonio junctae, et viduae Beneficii hujus

funda[t]ionis semel pro semper incapaces exunt:/ prout et puellae quae secundum §phum sequentem 21um beneficio hoc se indigna[t]io reddiderint:/ tunc Proventus omnes hujus funda[t]ionis in quinq[ue] aequales ratas divisos, volo participes reddi Neptes ex filiabus meis p. m. [propria manu] Maria, Anna, et Francisca Xaveria I[egiti]me progenitas, et in capillis existentes, ita quidem, ut si quinq[ue] puellae fuerint, singula unam quintam ratam capiat, si plures q[ue]m quinq[ue] fuerint hujus beneficii capaces, tunc absq[ue] discrimine lineae filiarum mearum Puellae earundem quinq[ue] juxta senium earum, singula unam quintam ratam accipiet: una aliave demortua, aut ad Matrimonii vota transiens ad Eam beneficium hoc transibit quae funda[t]ione hac eo adusq[ue] non gaudebat, et q[ae]m ordo senii Annorum tetigerit: Quod si neptes puellae ex filiabus meis, aut plane nullae, aut pauciores numero quinq[ue] exstiterint, tunc volo ut funda[t]io haec, illico in publicam transeat funda[t]ionem etiam pro Magnatum Hungarorum Domicellis in Capillis existentibus, ad normam funda[t]ionum aliarum haereditariarum Provinciarum Austriae Imperatoris /:Stift nuncupatis:/ ad complendum numerum in Supra memorato defectu, Alumnum coenobii hujus Equestris /:vulgo Stift Dame nuncupata:/ denominandi potestatem defero primo suae SS. Majjesta[ti] Reginae Hungariae, et in ejus defectu Suae SS. Majjesta[ti] Regii Hu[n]gariae, cum his humillimis precibus, ut funda[t]ionem hanc clementer protegere dignentur: ut funda[t]io haec nomen Funda[t]ionis Carolo-Pejácsevichianae gerat et retineat; et ut occasione enasciturae vacantiae, praeferenter puellarum ex tribus Supra nominatis filiabus meis, et puellarum qu[ae] nomen familiae gerent, specialis reflexio habeantur. — Ad hanc funda[t]ionem pertinebunt etiam Gemmae et Margaritae, quarum mentio §pho 8° facta est, quae post defectum Masculinum lineae meae, et post mortem ultimae viduae ex linea mea, quae Gemmas et Margaritas gestatura est, aut si talis ad alia vota

(A 13. oldal vége.)

vota transiverit, tunc per Curatorem, et Administratorem Massa funda[t]ionalis, Gemmae hae et Margaritae repetentur, et revindicabuntur, in eadem quantitate, qualitate, et valore secundum pecuniam Conventionis: Praeciosa haec quo meliori modo vendantur, et Capitale secaro loco elocetur. — Huc et reliqua a[c]quisita mea, casu §pho 19° notato eveniente, referentur: Adaucta tali modo notabiliter funda[t]ione hac, ad hoc, ut plures tam lineae meae, q[uam] Domicellae Magnatum Hungarorum participes reddi possint, Interusura Capitalium et proventus totius funda[t]ionis deductis deducendis, in tot ratas a 1500. f[loren]os subdividatur, quoties mille quingentorum flor[en]um Summa in tota Summa dividenda continebitur, Supernatam v[er]o Summa peracto calculo, quae 1500. f[loren]os non adaequabit, ratis integris 1500 fl. aequa ad repartitione adjiciantur, ita, ut rata unius Alumniae nunquam 1500 fl. minor sit. — Virum Literatum in Administratorem et Curatorem funda[t]ionis hujus, antequam in publicam transiverit funda[t]ionem, denominabunt Successores mei masculi, et faeminei sexus; si masculi nulli existerent, quorum filiae hoc beneficio effective fruuntur, et ad hanc funda[t]ionem secus etiam qualificatae fuerint, cui condignum ejectabunt Honorarium, et Copiam

vidimatam, tam hujus §phi, quam omnium illorum qui in hoc citantur, aut secus cum hoc §pho nexum habent, pro sui directione consignabunt, securitati v[er]o totius Massae Funda[ti]onalis omni meliori modo prospicient; Si v[er]o fundatio haec in publicum Coenobium Equestrem transformabitur, et Vacantia Administratoratus officii enascetur, tunc tribuo I[llustrissimi] C[omitat]i Sopron[iensis] activitatem pluralitate votorum unum ex tribus per **Vcten[?]** votum in Off[ici]o constitutum proponendis idoneis Candidatis, in Administratorem, et Curatorem Funda[ti]onis hujus, reddendarum ra[ti]onum obnoxium, eligendi, et hisce I[llustrissimum] C[omita]tum demisse requiro, ut Securitati Massae prospiciat, et omni possibili modo ei invigilet.

Vigesimo primo: Si autem una aliave puellarum ex successoribus meis, aut Domicellarum una Alumna Coenobii hujus

(A 14. oldal vége.)

hujus, patre et matre orba, vitam indecentem, Nobilitati minime convenientem, scandalaosam duceret, tunc talis apud Administratorem et Curatorem delata, si post seria monita non resipuerit, per Eundem Administratorem coram **Vcte** C[omitatu]s Sopron[iensis] citata, per Eum convicta, beneficio funda[ti]onis hujus privetur, et alia bene morata ad funda[ti]onem hanc etiam secus qualificata, modo §pho praecedenti 20° declarato, eidem substituatur. — Quod quidem metuendum non erit, et spero quod haec Cautela super abundano sit futura, praesertim si neptes meae, et Alumnae a Successoribus meis, et respective parentibus suis, bonam moralem et Christianam educa[ti]onem acceperint, parentes prolibus suis semper bono exemplo praeiverint, pudicitiam, verecundiam, et verum honorem /:Serutum Nobilitatis:/ Ipsio a tenera aetate inculcaverint.

Vigesimo secundo: In consequentiam prioris §phi adhortor vos filii mei charissimi, ut si Deus vos cum prolibus benedixerit, educa[ti]oni illarum omnibus viribus intenti sitis, educa[ti]one bona nihil melius ipsis praestare potestis: Masculas itaq[ue] scientiis et virtutibus omnibus necessariis ita imbui faciatis, ut Regi, Regno, sibimet ipsis utiles efficiantur, ac si nullas alias facultates sperandas haberent, ut sibi aliquid merendi digni efficiantur. Commendo vobis ut vitam statui vestro quidem Convenientem, proventibus t[ame]n vestris semper commensuratam ducatis, Luxum, et lusum qui a sola fortuna pendet, omni t[emp]ore perniciosum fugiatis, a juventute vestra frugalitati parsimoniae vos asve faciatis, socios otio deditos, et dissolutorum morum evitatis, non erubeatis sequi bona principia, sed perversa. Sitis laboriosi et industriosi prosperetis et a[c]quiratis de anno in annum vobis aliquid, ut et filias vestras ex Bonis Aviticis exclusas, Virtutibus quidem omnibus exornatas, statui t[ame]n etiam suo condigne elocare, et Dote competendi providere valeatis.

Vigesimo tertio: Filiis meis Vincentio et Ferdinando fraternum amorem et concordiam impense commendo, Vincentius

(A 15. oldal vége.)

Vincentius, fratri suo aetate longe minori consilio et opera ubi ubi potest sincere succurrat, Ferdinandus autem ut seniore[m] fratrem veneretur, et audeat. Ambobus v[er]o filiis meis dilectissimis Summam pietatem erga Deum, et Religionem suam, fidelitatem, et Amorem erga Regem et Patriam commendo.

Vigesimo quarto: Commendo deniq[ue] filiis meis suos Instructores, et res[pecti]ve morum Praefectos, qui a tenera Ipsorum aetate curam omnem et sollicitudinem impenderunt, ut Ipsos sanos et incolumes conservent, sancta Religione, bonis moribus, bonis principiis, et scientiis necessariis imbuant, gratitudo itaq[ue] exigit, ut et filii mei curam Eorum habeant, ex quo in senectute Sua tranquillam et statui Suo convenientem vitam ducere valeant, et ideo interea R[espectissimus] D[omi]nus Franciscus Xaverius Pritz ad dies vitae ipsius t[re]centos fl[oren]os annue in ratis quartalibus prout vita mea comite recepit ulro percipiat. R[espectissimus] v[er]o D[omi]nus D[omi]nicus Vitkovszky Predicatorum Praesbiter, si educa[ti]onem filii mei Ferdinandi terminaverit, perinde ad dies vitae ipsius annue t[re]centos fl[oren]os in ratio quartalibus prout vita mea Comite habuit, percipiat.

Vigesimo quinto: Commendo quoq[ue] servitores meos filiis meis qui mihi per plures Annos fideliter et bene serviverunt, quibus ego in Codicillo distincto pro ra[ti]one servitorum ipsorum commensuratas Pensiones renumera[ti]ones ordinaturus sum.

Vigesimo Sexto: Pro Executore Testamenti hujus simul v[er]o in Pleni-potentiarium filii mei Ferdinandi, donec Is suis rebus sufficienter prospiciendi capax fuerit, denomino D[omi]num Franciscum Xaverium Vagner L[iberi] R[egi]s q[ue] Ci[vita]tis Sopron[ensis] Senatorem, cujus erga filios meos totamq[ue] familiam meam addictus et sincerus Animus, in agendis rebus bona fides, dexteritas, et

(A 16. oldal vége.)

et Zelus per plurium Annorum mihi praestita servitia, ante hac ut Juris Ca[us]arum Advocatus, mihi optime perspectus, et notus est, qui non obstante Servitio senatoris, operam hanc in se assumere, Jura familiae meae, spe[ci]aliter v[er]o Ferdinandi filii mei omnibus viribus tueri, et officio hoc mutuis cum dilectissima Coniuga mea initis Consiliis defungi velle se declaravit, cum quo idcirco Testamentum hoc communicavi, et sensa mea explicui, cui itaq[ue] mens et voluntas mea optime nota est. — Titulo Honorarii D[omi]nus praenuncupatus Plenipotentarius annue, praeter itinerales expensas, t[empo]ri et circumstantiis accommodata Diurna, si iter aliquod extra Co[m]munitatem Soproniensem, in negotio filii mei Ferdinandi suscipere deberet, habebit Septingentos flo[reno]s. — Si autem in negotio totius familiae meae itinerari deberet, tunc in rata mediaetate curulium expensarum et Diurnorum concurret filius meus Vincentius, si negotia etiam Ipsum ferirent.

Haec est mea seria, deliberata, et ultima voluntas, quam sicut in Nomine Sanctissimae et Individuae Trinitatis incepti, ita quoq[ue] finio; quam ab Haeredibus et Successoribus meis sanctam et intemeratam observari volo.

Cujus majorem in fidem, ego hanc ultimam voluntatem meam per totum proprio pugno scripsi, propria manus meae subscriptione et genntilitii mei sigilli appensione munio et signo. Sopronii die 14^a A[nn]o 810. C[omiti] L[ocus] S[igilli] Carolus Comes Pejacsevich mp. [propria manu] de Veröcza.

Omnes precedentes hujus mei Testamenti dispositiones, legata omnia, et ratas emensas, ita intellectas volo, et jubeo, ut, in quantum necdum exolutae, forent, in t[estamen]tum, seu relate ad summas restantes nulla reductio, vel scalaris exaquo locum habeat, sed tota exhaerens Summa in pleno

(A 17. oldal vége.)

pleno nominali valore currentis pecuniae exolvatur. Sopronii die 4^a Martii 813. (L[ocus] S[igilli]) Comes Carolus Pejacsevich mp. [propria manu].

Praesens Testamentum per Illustrissimum Dominum praeinsertum Testatorem nobis insimul constitutis fine subscriptionis, et authenticationis exhibitum esse testamur. Sigl. Soprony die 5^a Martii 813. (L.S.) Andreas L[iber] B[aro] Szörényi mp. Camerarius Aul[icus]. et G. C. Marschallus, qua requisitus Testis. (L. S.) Josephus Comes Festetits mp. qua requisitus Testis. (L. S.) Emericus Baro Zay mp. de Csömör S. C. R. A. M. Camerarius, qua Specialiter requisitus testis. (L. S.) Ignatius Baro Buday de Bátor mp. Supraemus Vigiliarum Praefectus, qua Specialiter requisitus testis. (L. S.) Franciscus Eötvös mp. Consiliarius Regius, et I. Cottus Sopron[...]. Ord. V. Comes, qua requisitus testis. (L. S.) Josephus Tar mp. Supr. Procommisarius, qua requisitus testis. (L. S.) Franciscus Ser. Laitner mp. Supranominatae L. et R. Civitatis Soproniensis Ord. Consul, qua requisitus testis.

Praesens Testamentum ad requisitionem Illustrissimae Dominae Comitissae Viduae Eleonorae Pejacsevich natae Comitissae Erdödy, in praesentia Illustrissimi Comitis Ferdinandi Pejacsevich, filii Illustrissimi Domini defuncti Testatoris, Excellissimi Domini Comitis Varoli Erdödy, Illustrissimi Domini L[iber] B[aroni] Ignatii Buday, et Perillis Domini Francisci Xav. Vagner L. R. Civitatis Sopron[...]. Senatoris per nos infrascriptos referatur, et publicatum esse, in fidem subscripti

(A 18. oldal vége.)

subscripti testamur. Soprony 9^a Apr. 815. (L. S.) Alexander Tóth mp. Felseő-Szopor, I. Cottus Sopron[...]. vjudtium. (L. S.) Stephanus Takács mp. Eiusdem J. Cottus Jurassor. Praesentem Copiam cum suo Originali per nos collatam, eidemque conformem esse testamur.

Soprony 17^a apr. 15.

*Alexander Tóth de Felseő-Szopor [...]
Stephanus Takács Eiusdem I. Cottus Jurassor.*

(A 19. oldal vége.)

KOTZEBUE-DARAB PEJACSEVICH SZÍNHÁZÁBAN

A Pejacsevich-korszak színházi bemutatóival Vatter Ilona, Kugler Alajos, sőt Gantner Antal is foglalkozik. Általában azokat emelik ki, amelyek — a szerzők és a címek után ítélve — (utólagosan) világirodalmi rangot jelentenek. Csak óvatos mellékmondatokban jelzik, hogy ezek többé-kevésbé átdolgozások, mint annyi más a későbbi évtizedekben. Alighanem az alábbi „mutatvány” a korszak mindennapjait jobban képviselte, s a közönségre is olyan hatással lehetett, amilyenről Fiedler, a krónikás ír (idézetem: már három órával kezdés előtt sorakoztak a teátrum előtt, hogy bejuthassanak). S végtére Kotzebue kultúrtörténeti jelenség. Ha meggondoljuk, hogy a színlap szerint hány szereplőre (statisztára) volt szükség, akkor rájövünk, nemcsak színpadra szólíttatott a társulat minden épkézláb tagja, hanem bizony a színházat szerető soproniak közül is toborozniuk kellett udvarnokokat, apródokat stb. Hogy csak lelkesedésből álltak kötélnek? Vagy kaptak a gróftól néhány garast? Érdemes lenne kikutatni... Sokan persze nem lehettek, el sem fértek volna a kis színpadon.

August (Friedrich) von Kotzebue [kocebu] (1761—1819), közismert, igen termékeny író, kerek kétszáz darab szerzője, a gyertya és petróleumlámpa korában. Weimarban született, jogot tanult. Sokfelé járt, színházat igazgatott. Hosszabb ideig volt orosz állami szolgálatban. 1798—1800-ban Bécsben tartózkodott. Játsozták darabjait a Burgtheaterben is. A mi István királyunkról írt színművéhez Beethoven komponált kísézőzenét. (És az Athén romjaihoz is, mindkettőt 1811-ben.) Annyi megkonstruált színpadi játék után szomorú véget ért. Mannheimben — mint mondják: demokrácia- és sajtószabadság-ellenes nézetei miatt — egy diák meggyilkolta.

A színlap szövege:

Fünfte Vorstellung des letzten monatlichen Abonnements.

Mit gnädigster Bewilligung wird heute Sonntag den 18ten März 1804. die k. k. privil. Wilhelmische Schauspieler, Sänger- und Tänzergesellschaft die Ehre haben aufzuführen:

Welleda, die kluge Frau im Walde,

oder:

Oswald Graf v. Orlamünde den stummen Ritter.

Ein grosses Zauberspiel, mit neuen Dekorationen und Maschinen, in fünf Aufzügen; von August v. Kotzebue.

Personen,

*Odo, Herzog von Cleve
Luitgarde, seine Tochter
Edmund, Prinz von Jüllich
Adolphine, seine Schwester*

*Hr. Fux.
Jgfr. Dornheim.
Hr. Willax.
Fr. Wilhelm.*

Welleda, die kluge Frau im Walde
Oswald Graf von Orlamünde
Bernhard, sein alter Knappe
Liebmund, Odos Stallmeister
Volkmar, ein Edelknabe
Erich, Welledas alter Diener
Ein Bauer
Alboin,)
Anselm,)
Heribert) Knappen
Ubalduſ,)
Zwey Knaben in Welledas Diensten

Fr. Lanuty.
Hr. Karl Wilhelm.
Hr. Wilde.
Hr. Cöleſtin.
Hr. Billinger.
Hr. Mayer.
Hr. Weiß.
Hr. Marrſchall.
Hr. Lanuty.
Hr. Georg Wilhelm.
Hr. Mayrhofer.
Kleiner Mayer.
Nanette Fenzl.

Höflinge, Hofdamen und Knappen

Vorkommende Verwandlungen und Maschinen.

Erstens: Stellet das Theater die Ruinen einer Burg vor, im Hintergrund links ein großes Thor, rechts ein Thurm, in dem Thurm führt eine kleine eiserne Pforte, in der Mitte sieht man eine Glocke hängen. Volkmar und seine Gefährten schlafen außer der Burg; ein Knabe im Thierfelle gekleidet tritt hinter einem Gebüsch hervor, und stößt in ein Jagdhorn, ein anderer Knabe weiß gekleidet erscheint auf dem Thurm, schlägt 2mal an die Glocke, und beide verschwinden; Volkmar und seine Gefährten erwachen darüber. Das Thor springt auf, und Welleda erscheint ganz weiß gekleidet mit einem weißen Stab in der Hand im hellen Lichte, das Thor öffnet sich wieder, und man sieht einen prächtigen Garten, wann Welleda darinnen ist, schließt sich das Thor wieder zu.

Zweytens: Kommt Liebmund ganz von Hunger und Durst abgemattet in diese Gegend, und nähert sich einer Seiten-Mauer der Burg, ein Becher mit Wein und Zuckerbrod schiebt sich gegen ihn heraus, und als er darnach laufen will, verschwindet beides.

Drittens: Kommt ein Regen, Liebmund will sich unter die Pforte verbergen, und wird durch eine unsichtbare Macht auf die Zinne des Thurms gehoben.

Viertens: Verwandelt sich das Theater in ein unterirdisches schwach beleuchtetes Gewölb, an der einen Seite eine abgebrochene Säule, im Hintergrund eine tiefe Blende, in welcher auf einem Piedestal die Bildsäule eines Greises steht, in einem himmelblauen Gewande mit einer goldenen Schlange umgürtet, ein Buch unterm Arm, eine Lampe hängt über in herab, Welleda führt den Herzog und Luitgarden zum Bildniß, welches plötzlich von Wolken umhüllet wird, dann theilen sich die Wolken wieder, die Bildsäule verschwindet, und man erblickt das Grabmahl eines Ritters mit einem Wappenschild gezieret.

Fünftens: Verwandelt sich das Theater in ein Romantisches Thal in Walde, wo man die Ruinen von Welledas Burg erblickt mit einem hohen Felsen und einem

Wassersturz, welcher von der Felse in ein mit Schilf bewachsenes Becken herabstürzt. Seitwärts sieht man eine Grotte, welche mit Bäumen bewachsen ist, welche sich in einen Baldachin verwandeln, an den herumstehenden Obstbäumen sieht man die Namen Luitgarde, Hoffnung, Oswald mit brennenden Buchstaben.

Leztens: Verwandelt sich das Theater in eine fürchterliche Wildniß mit zwey Grotten, wo oben auf jede Grotte ein Knabe schlummert, es wird plötzlich hell, die Knaben erwachen, jeder hat in der Hand einen Meißel und Hammer, sie fangen an die Steine von denen Grotten zu lösen, als sich plötzlich die ganze Gegend in Welledas prächtigen Zaubergarten verwandelt.

Der Anfang ist um 6, das Ende um 9 Uhr

(SVL Színlapgyűjtemény.) **Lásd a 12. képet.**

A színlap fordítása:

Az utolsó havi bérlet ötödik előadása.

A [cenzúra] legkegyelmesebb engedélyével van szerencséje a cs. kir. szabadalmaztatott Vilmosi színész-, énekes- és táncársulatnak bemutatni ma, vasárnap, 1804. március 18-án a Welleda, az okos erdei asszony, avagy Oswald, Orlamünde grófja, a néma lovag c. nagy mágikus játékot új díszletekkel és gépezetekkel, 5 felvonásban, Kotzebue Ágosttól.

Személyek

Odó, Cleve nagyhercege

Luitgarde, a lánya

Ödön, Jüllich hercege

Adolphine, a nővére

Welleda, az okos erdei asszony

Oszvald, Orlamünde grófja

Bernát, öreg fegyvernöke

Liebmund, Odó lovászmestere

Volkmar, nemes apród

Erik, Welleda öreg szolgája

Egy paraszt

Aldoin,)

Anzelm,) apródok

Heribert,)

Ubaldus

Két fiú Welleda szolgálatában

Udvarnokok, udvarhölgyek és apródok

Fux úr

Dornheim kisasszony

Willax úr

Wilhelm asszony

Lanuty asszony

Wilhelm Károly úr

Wilde úr

Cölesztin úr

Billinger úr

Mayer úr

Weisz úr

Marschall úr

Lanuty úr

Wilhelm György úr

Mayrhofer úr

Mayer-gyerekek

Az előforduló színváltozások és gépezetek.

Először: A színpadon vár romjai, a háttérben balra nagy kapu, jobbra torony, a toronyba kis vasajtó vezet, középpütt függő harangot látni. Volkmar és pajtásai a váron kívül alszanak. Egy fiú állatbőrbe öltözötten csaltit mögül lép elő és vadászskürtbe fúj. Egy fehérbe öltözött másik fiú megjelenik a toronyban, és kétszer megüti a harangot. És mindketten eltűnnek. Erre Volkmar és pajtásai felébrednek. A kapu kivágódik és Welleda tűnik elő talpig fehérben, kezében fehér pálcával, fényes megvilágításban. A kapu ismét megnyílik. Pompás kertet látni. Amikor Welleda beljebb kerül, a kapu megint becsukódik.

Másodszor: Liebmund jön ide, éhségtől, szomjúságtól egészen elcsigázva, és a vár egyik oldalfalához közelít. Borral telt serleg és édes sütemény tolódik eléje. Amikor feléjük lépne, mindkettő eltűnik.

Harmadszor: Eső közeleg, Liebmund a bejárat alá húzódna. És láthatatlan hatalom felemeli a torony csúcsára.

Negyedszer: A színpad gyengén megvilágított, földalatti boltozatos helyiséggé változik át. Egyik oldalon oszlopcsonk, a háttérben mély sáncárok, amelyben emelvényen aggastyán szobra áll. Rajta égszínkék köntös, arany kígyóval övezve. Könyvet szorít magához. Lámpa függ fölötte. Welleda a nagyherceget és Luitgardot a szoborhoz vezeti, amelyet hirtelen felhők takarnak el. Aztán eloszlanak a felhők, a szobor eltűnik, és hirtelen meglátjuk egy lovag címerpajzzsal díszített síremlékét.

Ötödször: A színpad romantikus erdei völgyre változik át, ahol Welleda várának romjait pillantjuk meg, magas sziklával és vízeséssel. Ez a szikláról egy náddal benőtt medencébe zuhog alá. Oldalt grottát látni, gyümölcsfákkal benöve. Ez átalakul baldachinná, s a körülötte álló gyümölcsfákon lángoló betűkkel Luitgarde, Remény, Oszvald látszik.

Végül: A színpad félelmetes vadonná alakul, két mű sziklabarlanggal. Fent, mindkét grottán egy-egy fiú szendereg. Hirtelen világos lesz, a fiúk felriadnak. Mindegyikük kezében véső és kalapács. Kezdek megbontani a grották követ, mikor váratlanul az egész környék Welleda pompás mágikus kertjévé változik át.

Kezdeté 6 órakor, vége 9 órakor.

TÉRKÉPVÁZLAT SOPRONRÓL KÖRMENET-ÚTVONALAKKAL

(A Győr Egyházmegyei Levéltárban őrzött 1829. évi Canonica Visitatio melléklete?)

Planum Urbis Soproniensis, inconsutilem vnus Parochiae vestem diro Schismate diffissam, suis cum imaginariis, nulla lege sancitis limitibus exhibens.

Explicatio Numerorum et Signorum

(Sopron városának térképe, amely az egységes plébániának a borzasztó különválás által megszakított ruháját képi formában, minden törvényileg szentesített határ nélkül mutatja be.) **Lásd a 7. képet.**

Ecclesia Parochialis antiqua. (A régi plébánia temploma.)
Ecclesia S. Spiritus cum priorionita. (Szentlélek-templom, elsőbbséggel.)
Ecclesia Orphanocrophii Vossiani. (A Voss-féle árvaház temploma.)
Ecclesia Collegiata. (A káptalani templom.)
Ecclesia P. P. Benedictinorum. (A bencés páterek temploma.)
Ecclesia P. P. Dominicanorum. (A domonkosok temploma.)
Ecclesia Scti – Nonialium. (A szent apácák temploma. [Orsolyiták.])
Ecclesia Joannea cum Collegiata vnit. (A társas káptalannal egyesített János-templom. [A johanniták temploma])
Capella S. Joannis Nep. (A Szent János Nepomuk-kápolna.[Ma a Villa soron.])
Oratorium Aug. Conf... Addict... (Az ágostai hitvallásúakhoz tartozó imaház.)
Coemeterium eorundem. (Ugyanazok temetője.) [A régi, a Líceum mögött.]
Porta Cittis Tcto Michaëlitana. [tacto = határos?](Mihály-városkapu.)
Porta Cittis Tcto Viennensis. (Bécsi városkapu.)
Porta Cittis Tcto Schlipper. (Schlipper-városkapu.) [Balfi kapu.]
Porta Cittis Tcto Widensis. (Wieden-városkapu.)
Porta Cittis Tcto S. Leonardi. (Szent Lénárt-városkapu) [Nincs rajta a térképen, a Kurucdombot hívták Lénárt-hegynek korábban.]
Porta Cittis Tcto Pócsy sive vngarica. (Pócsi vagy Magyar-városkapu.)
Porta Cittis Tcto Neustift. (Újteleki-városkapu.)
Pratum parochiale intrae moeni...(A Paprét, falon belül.)
Platea S. Michaëlitana. (Szent Mihály utca.)
Platea Pflaster (Am Pflaster) [A középkorban a Jégverem és környéke.]
Platea Eisgruben. (Eddigi tudomásom szerint csak 1837-től Jégverem.)
Platea Sandgruben. (Fövényverem.)
Platea Sancti Spiritus. (Szentlélek utca.)
Platea Rosarum. (Rózsa utca.)
Platea Viennensis. (Bécsi utca.)
Platea Windmühl. (Szélmalom utca.)
Platea Schlipper. (Balfi utca.)
Platea Mororum. (Szeder utca) [Mororum = morum = szederfa plur. gen.]
Platea Ruckherzu. (Végfordulat.)
Platea Piscatorum. (Halász utca.)
Platea Widensis. (Wieden.)
Platea Ecclesia. (Kirchlgassl, Egyház köz) [Ma Hegy utca]
Platea Fabrorum vetus. (Kovácsok utcája) [kb. a Kisvárkerület külső oldala.]
Platea Porta lapidae. (Steintor) [Kő-kapu, a Festőköz és Major köz között.]
Platea Neustift. (Újteleki utca)

Platea alte Kornmarc[k]te. (Ógabonatér)
Platea Hintergasse. (Hátulsó utca.)
Platea Scharfen Eck. (Éles szög) [Ma a Rákóczi utca vége a törésvonaltól.]
Platea Lange Zeil. (Hosszú sor.) [A II. Rákóczi Ferenc utca a töréstől, a Széchenyi tér déli oldala és a Móricz Zsigmond utca.]
Platea Silber. (Ezüst utca.) [Ma: Ötvös utca.]
Platea Pócsy. (Pócsi utca.) [Ma Magyar utca.]
Platea Pócsy minor. (Kleine Potschy Gasse) [1869—1940: Kis utca, azóta Pócsi utca.]
Platea Diversorior[is] (Vendégfogadó szer.) [Ma a Várkerület keleti szakasza.]
Graben Runde. (Várkerület.) [A Várkerület belső oldala és a Színház utca.]
Porta anterior. (Előkapu.)
Porta posterior. (Hátsókapu.)
Fischpla[t]z. (Hal tér.) [A Várkerület és a Színház utca indításánál lévő, ma névtelen terecske, a volt Hoffmann-cukrászdáig.]
Curia Civica. (Városháza.) [Az 1896-ban megnyitott új városháza elődje.]
Curia Comitatus. (Vármegyeház.) [Csak 1828-ban kezdték építeni.]
Statua SS. Trinitatis. (Szentháromság-szobor.)
Statua Beatae. (Mária-szobor.)
Civitas interior. (A Belváros.) [Utcái, terei nincsenek megjelölve.]
Xenodochium. [A visitatio szövege szerint X. cum Lazaretho. Bél Mátyás jóval korábban ugyanezt az épületet ptochotrophiumnak nevezi, ami tényleg szegényház.]
Coemeterium Parochiae antiquae. (A régi parókia temetője.) [A mai ún. régi Szent Mihály-temető. Még nem jelzi a kelet felé való bővítést.]

† *Arae theophoricae Parochiae antiquae.* (A régi parókia úrnapi körmenetének oltárai.)

Domus Conventus Catholici. (A Katolikus Konvent háza.) [Nagy valószínűséggel a mai.]

**Antiquum Jesuitarum Collegium.* (A régi jezsuita kollégium.) [Kolleum. Fövényverem 5.]

                     Limites Parochiae antiquae (A régi parókia határai.) ..... *novae* (Az új parókia határai.) [Ez utóbbi az 1789 óta működő belvárosi plébánia határa.]

Animadversio: 1. Processionem theophoricam ex Ecclesia S. Michaëlis ipso Festo corporis Christi egressam totam quantam in aliena Parochia ducit...

2. Processionem Festo SS. Trinitatis ad Statuam sub N° 51. peraeque ad Parochiam alienam ducit . . . antiquus Vrbis Parochus.

3. Captivos in Curia Civica ad N° 49. et 50. in Curia Comitatus proin vtrosique in aliena Parochia virtute Beneficiorum et Foundationum idem Parochus antiquus per se

et Capellanos suos in Religione instruit, et Sacra Communione in publico solenni conductu reficit.

4. Capella N° 9. Capella idem Xenodochii N° 53. sunt sub Inspectione et aera Parochi antiqui Ecclesiola N° 8. sub Cura Parochi interioris. Si duae Parochiae Ehem Babel!

Megjegyzés: 1. Krisztus testének ünnepén a [feltámadási] körmenetet, az egész kivonuló tömeget, a Szent Mihály-templomból a másik parókiába vezeti...

2. Szentháromság ünnepén [pedig] a körmenetet a Szentháromság-szobortól (51. sz.) ugyanúgy a másik parókiához vezeti a régi városplébános.

3. A városházán, a 49. és a vármegyeházán az 50. számon, tehát mindkét helyen, a másik parókia javadalmainak és alapítványainak javaslatára, ugyanaz a régi plébános, maga és káplánjai segítségével, oktatja a foglyoknak a vallás tanait, és a nyilvános ünnepekkel összekapcsolva az Oltáriszentséggel erősíti meg a lelküket.

A 9. sz. kápolnát és ugyancsak az 53. sz. alatti szálló kápolnáját a régi plébános mint illetékes felügyeli, a 8. sz. kis templomocskát viszont a belvárosi plébános gondozza. Lám, vajon nem Babel ez a két plébániának!?

(A megjegyzés fogalmazójának utolsó mondata célzás arra, hogy a város két plébániára osztása, illetve a belvárosi plébánia megszervezése nem az Egyház jószántából történt, hanem a káptalan feloszlatására született II. Józsefi rendelkezés elleni védekezésül. Így adott munkát — a hívek lelki gondozását — a győri püspökség a király szerint idejüket haszon nélkül töltő kanonokoknak. Pejacsevich Károly gróf halálakor egy kézben volt a két plébánia, lásd a szegényeknek jutott adomány szétosztását.)

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ
(a Függelék nélkül)

A bécsi udvar (3)
a kéttornyú templom (7)
a Kórház fürdője (31)
a nádor (11)
a szegények alamizsnája (37)
a téglavető bérlete (23)
a végrendelet magyar fordítása (14)
Abzehrung (12)
adminisztrátor (24) (25)
adomány (1000 forint) (34)
Aichpichl Eleonora grófnő (17)
aigrette (egret) (28)
alafások (38)
aláírás (26) (30)
alamizsna (30) (31) (33) (37) (38)
alapító oklevél (37)
alapítvány (23) (24) (33) (34) (35) (36) (37) (38)
alapítvány-tervezet (13)
áldozatok (6)
alkalmi árus (30)
általános iskola (4)
Anger (9)
Anglia (10)
Anna (Pejacsevich) (4) (14) (17) (18)
Anna Mária (Nanette) (Pejacsevich) (11)
Anna Maria Frankolukie de Marko Neambrovits (8)
Anna Maria Frankoluky de Marko Neandrovitz (12)
Antal (Pejacsevich Antal fia) (13)
Antal (József fia) (13) (14) (15) (16) (23)
Antiochia (14)
anyakönyv (4) (11)
apáca (13)
apácazárda (18)
aranylánc-ajándék (37)
aransarkantyús vitéz (30)
Archivio Storico Diocesano (3)
Arme-Mägde-Haus (30)
Armen Institut (31) (32) (34)
árvaházak (36)

asszonynépség (33)
az Egyház (katolikus) (28)
az erkölcs tanítója (25)

B
Bajorföld (37)
Bakócz Péter (4)
Bakócz Tamás (4)
Balfi utca (6)
bálok (4)
bán (3)
Bancozetti (35)
Báni szék (16)
bankárok (11)
barakktábor (10)
Bárdos Kornél (3) (4) (5) (11) (28) (32)
Barkóczy Borbála (29)
Bartonek Emma (29) (30) (31)
Batthyány grófnő (19)
Bécs (3) (4) (7) (8) (9) (10) (16) (29)
bécsi színházak (5)
Bécsi-kapu (31)
Bécsújhely (6)
Begräbnis Anordnung (28)
Belső (37)
Belváros (6)
bentlakásos nőnevelde (24)
bér (28) (30)
Berghofer Mihály plébános (35)
bérleti szerződés (16)
bérlők (4)
Bern kanton (30)
Bernácsky József felesége (35)
beszentelés (28)
betegek (33)
Betegház (29) (33)
Beteg-intézet (33)
Bioskop (32)
biztosító intézet (7)
Borbála de Ortigosa bárónő (16)
Borsod (8)

bosszú (6)
Braidá (18)
Brand (11)
Branders-féle társulat (5)
Buda (11) (29) (30)
Buday Ignác báró (27)
Bukuwy Mária bárónő (16)
Burg (Bécs) (9)

Canonica visitatio (32) (33) (36)
Casino piac (7)
Castiglione (9)
cenzúra (4)
Charistia (14) (16) (21)
Cicero (39)
Cimarosa-opera (11)
cinkedények (19)
cipész (38)
Colloredo-ezred (9)
családi kripta (13)

császári korona (francia) (9)
Csatkai Endre (4) (5) (7) (9) (10) (29) (31) (32) (33) (36)
cselédek (33) (39)
cselédlánýok (5)
cserépfedés (7)
csőd (4)

dajka (4)
daruvári Jankovich Katalin (13)
Deákkút (9)
Dell Klára-féle cselédalapítvány (37)
Dell Klára-féle másik alapítvány (37)
Dell, Karl Wilhelm von (37)
Dellné Gábriel Klára-féle alapítványok (35)
Dercsényi (7) (10) (31) (36)
deszkafal (33)
Deutschmeister gyalogezred (9)
Direktórium (9)
díszszemle (9)

Dominikánusok klastroma (7)
domonkos szerzetesek (33) (36)
domonkosok temploma (9)
Don Giovanni c. opera (4)
Dorffmaister István (4) (36)
Dőry Mária (12)
drágakő (19) (20)

Egész Itália (10)
Egret (ékszer) (13) (19)
egyházi engedély (11)
ehrenfelsi Voss Károly (36)
ékkövek (24)
ékszerek (8)
ékszergarnitúra (28)
élelmiszeradagok (35)
Eleonóra (28)
Eleonora Magdalena Terezia (30)
életjáradék (4)
ellátás (10)
élőkép (4)
elszülöttek (19)
elszállásolás (10)
Eötvös Ferenc (27)
Erdődy Eleonora grófnő (4) (12) (16) (19)
Erdődy grófok (4)
Erdődy Károly gróf (27)
Erdődy Lajos gróf (17)
Ertl János Nepomuk (33)
Erzsébet-kert (22)
Észak-Itália (11)
Eszék (12)
eucharistia (16)
ezer forint (39)
ezüst forint (35)

Fabricius András (6) (7)
Fabricius György Dániel (9)
Fabricius Sámuel Teofil (9)
Farkasné Bárczy Éva (28)

farsang (33)
Fassions-Bericht (8) (22)
Faulungsfieber (12)
favásárlás (3)
Felsőszopori Tóth Sándor (27)
felvallás (15)
felvigyázók (33)
Ferdinánd (király) (30)
Ferdinánd (Pejacsevich) (8) (12) (17) (19) (20) (21) (23) (25) (26) (27)
Ferdinánd toszkánai nagyherceg (3)
Ferdinánd, III., király (30)
Ferenc (osztrák császár) (9) (10)
Ferenc király (29)
ferences pap (26)
férfiág (11) (12) (13) (23) (24)
férfivonal (24)
Festetics (23)
Festetics-ház (7)
Festetits József (27)
fideicommissum (19) (21)
Fiedler János Reichard (5) (6) (7) (32) (37)
Figaro házassága c. opera (4)
fizetőmester (10)
forint (Gulden) (35)
főispán (3) (17)
főnemesek (5)
Fő tér (6)
Fövényverem 21. sz. (13) (23)
francia főnemesség (9)
franciák (9) (10) (13)
Franciaország (8)
Franciska Xavéria (Pejacsevich) (4) (11) (14) (17) (18)
Frankoluka de Marconeandrovich (12)
Freiß (11)
frissítők (3)
Fürth (31)

Gábriel Klára Zsuzsanna (37)
Gabriel Lajos (37)
Gamauf Teofil (34) (35)

gazdasági bizottmány (33)
genealógiák (8) (14) (22)
Giefing-ház (7)
gondnok (21)
gondnokok (38) (39)
gróf Pejacsevich Károly (27)
Gudenus János József (3) (11) (12) (16)

gyám (21)
gyászjelentés-gyűjtemény (12)
gyászmenet (7) (29)
gyázmise (7) (28)
gyászszertartás (7)
gyermek (4)
gyöngyök (19) (20) (24)
Győr (9) (10)
gyümölcsöző tőke (34)
gyűrű ékkövekkel (22)
gyűrű (19) (22) (28)

háború (9) (35)
Habsburg főherceg (3)
Habsburg Mária Antoinette (9)
Habsburg-birodalom (11)
Habsburgok (9)
Hailé Szelasszié (35)
hajadonok joga (17)
hajléktalanok (30)
Halász utca (6)
Halász utca 38. sz. (36)
Handler József (33)
hangversenyek (4)
harangszó (8)
hatóságok (30)
Hátulsó u. 9. sz. (23)
Hátulsó utca (3) (6)
Haydn: A teremtés (5)
ház (örökölt) (22)
ház és kert 53. sz. (8)
házak és telkek (23)

házassági szerződés (18)
házi szegények (34) (37)
helyőrség (5)
hercegprímás (33)
hitelesítés (27)
hitelesítő aláírás (27)
Hochholzer Gottlieb (35)
hóhér (33)
Hollósy prior (29)
honorárium (28)
horvát (3)
Horvátország (13)
Hospital und Kirch (31)
hozomány (12) (14) (17) (18)
Höfné Magdaléna (33)
Hungarian noble family (3) (11) (12) (13) (15) (16) (17) (23)

Ikvahíd (6) (7) (31) (32)
Ikvahíd 2. sz. (31) (32)
ima (38)
imádkozás (28)
infláció (11)
Institutum Pauperum (31)
instruktor (25)
inszurgensek (9)
Iskola köz (3)
Isptály (31)
Istenháza (5)
István (Dorffmaister fia) (4)
Itália (9)
Itáliai Hadsereg (francia) (10)

Jankovich Mária grófnő (13)
János Nepomuk (Pejacsevich) (11)
(13) (23)
jó erkölcsök (25)
Johannita-kórház (31)
játékonykodás (28)
József (Pejacsevich) (3) (8)
József császár (37)

József gróf (Pejacsevich) (8) (12) (13) (14) (19)

József nádor (3) (8) (9) (33)

József, II., király (36)

jurátusok (9)

Kager (7)

kancellista (10)

kánikula (5)

kanonok (30)

káplán (38)

kápolna (36)

kárbecslés (7)

karibinieri-ezred (37)

Karl Ferdinand (Pejacsevich) (11)

károk (6)

Károly (Pejacsevich) (9)

Károly gróf (Pejacsevich) (8) (11) (13) (28) (29) (38)

Károly gróf adománya (38)

Károly, III., király (12)

Károly, Károly fia (Pejacsevich) (11)

Kaszinó (3) (4) (5) (7) (28)

kassza (38)

Kathedra Petri (14) (16)

katolikus egyház (14)

Katolikus Konvent (39)

katonák (6)

kávés (5)

kávéház (4) (5) (32)

Kecske-templom (29) (31)

kegydíj (21)

Kempelen Béla (11)

kereskedő (5)

kereskedők és iparosok (10)

Keresztinetz (8)

kert (3) (22) (23)

kiegészítés (34)

kiharangozás (28)

kiházasítás (20)

kihirdetés (13) (18)

Kincses Katalin Mária (31)

király (3) (20) (24)
királyné (24)
kirurgus (32)
Kisfaludy-ház (36)
Kisvárkerület (7)
Kitzingen (37)
Klebersberg Johann Nepomuzen gróf (17) (18)
Kloiber (35)
kócsag (28)
kocsis (35)
kocsma (37)
Kohlmann posztós (35)
koldusbíró (38)
koldusok (30) (31) (32) (37)
kontinentális zárlat (10) (15)
konvencionális arany és ezüst (19)
Konvenziionsmünze (35)
kórház (6) (32) (33) (36) (38)
kórház a cselédek és segédek részére (33)
koronázás (29) (30)
Kőfaragó téri lakótelep (33)
kőszínház (4)
kötelezettség-vállalási ügy (15)
kötelezvény (20) (28)
közalapítvány (24)
közönség (5)
krajcár (35)
Kranken-Anstalt (33)
kriptá (7)
Krisztus hét szava a keresztfán (5)
krónikák (5) (6) (7)
krónikás (5)
Kufstein (37)
kulturális élet (39)
kurátor (24) (25)
külsők (37)
külváros (6)
kvártélyozás (37)

Lackner Kristóf-féle szegényalapítvány (38)

ládikó (22)
Laitner Szeráf Ferenc polgármester (27) (33)
Lajos király, XVI. (9)
Lanius Anna Dorottya (36)
László (Pejacsevich) (12)
Laxemburg (12)
Lazaret (33) (34)
Lazarett (31)
Lazaretum (31)
leányág (24)
lépcsőzetes kiegyenlítés (26)
létrák (38)
Lipót (király) (30)
Lombardia (10)
lovagrend (24)
lovagrendi zárda (24)
Lusinszky János György gróf (15)

Magisztrátus (29) (34) (36)
magyar nemesség (9)
Magyar-kapu előtti ház (23)
Major köz (7)
Mantova (8) (9) (11) (18)
Mantua (3) (11)
Mária (Pejacsevich) (4) (17) (18) (22) (30)
Mária Antonia Anna Nicolae (11)
Mária Eleonóra (Pejacsevich) (11)
Mária Lujza (Habsburg) (10)
Mária Terézia (királynő) (36)
Mária Terézia koronázása (30)
Mária-ünnepek (29)
Márk Sándor (Pejacsevich) (8) (14) (17)
másolat (13)
Mátyás király utca (7)
mecénás (28)
meghagyás (13)
megszállás (9) (10)
megszállók (10)
megyehatár (9)
megyei kisgyűlés (6)

mellékletek (13)
menyasszony (14)
Meskó Jakab (32)
Michael eszéki polgár (12)
Michel Zacharias (31) (32)
Miksa Antal (Pejacsevich) (11)
Miksa király (4)
Miksa, Károly fia (Pejacsevich) (11)
Milánói hercegség (11)
Molitor János György (38)
Mollay (Károly) (31)
Molnár László (11)
Monyorókeréki és monoszlói gróf Erdődy Mária Eleonóra (17)
Móricz Zsigmond utca (6)
Moszkva (10)
Mozart-opera (4)

Nachtzeug (22)
nádtető (7)
Nagy Iván (3) (11) (12) (13)
nagyanya (22)
nagykorúság (21)
Nanett és Madame (35)
napidíj (26)
Napóleon (3) (8) (9) (10) (11)
Nasitz (8) (12) (13) (16)
Nasitzi kastély (11)
Naßtl Ignác (34)
Naßtl, a katona felesége (35)
nászajándék (22)
nehezedő körülmények (16)
nehéz idők (35)
nemesi felkelés (3)
Németország (30)
német-római császár (9)
németújvári Batthyány Mária grófnő (11) (19)
Neumeyer János Nepomuk (33)
nevelés (20) (25)
nevelő (26)
névleges érték (27)

Nosocomium (31) (32)

nyugdíj és kárpótlás (26)
nyugta (18)

Ógabonatér (7)
Olaszország (11)
Orczi Orczy József báró (17)
Orphanotrophium (31)
ország (20)
Ortigosa Borbála (18)
Ortigosa Borbála nővére (18)
Osztrák Birodalom (9)
osztrák császár (8)
osztrák értékű forint (35)
osztrák gyalogság (31)
Osztrák Nemzeti Bank (35)
osztrákok (9)

öröklés (22)
öröklési rend (28)
öröklődés (22)
örökös tartományok (24)
örökösök (11) (14) (15) (16) stb.
örökség (28)
Ötvös utca (6)
özvegyi járandóság (20)

pajták (7)
palota (4)
pápa (9) (16)
pápaság (16)
papok (28)
papság (34)
Párizs (9)
patikus (38)
Pátzill József gondnok (34) (35) (39)
Peiaczevich Ferenc (Xavér) (14)
Pejachevich (3)
Pejacsevich (Károly) (6) (10)

Pejacsevich Anna grófnő (22)
Pejacsevich család (14)
Pejacsevich Eleonóra grófnő (27)
Pejacsevich Ferdinánd gróf (27)
Pejacsevich grófi végrendelet (34)
Pejacsevich József (9)
Pejacsevich Márk (14)
Pejacsevich-nemzetség (25)
Pejacsevich Pál báró[?] (23)
Pejacsevichek (3)
Pejacsevich-ház (7)
Pejacsevichné (28) (39)
pénz szórása (29)
pénzadomány (28)
pénzosztás a temetési menet közben (29)
perselyező (38)
Pest (37)
Péter apostol (14)
Peterson (22)
Peterson Erzsébet (12)
Pétervárad (14)
péterváradi kolostor (18)
Petőfi tér (3)
Petőfi tér 3. sz. (a Kaszinó) (23)
Petőfi tér 5. sz. (a rezidencia) (23)
Petőfi tér 7. sz. (23)
Petőfi tér 8. (6)
Pihenőkereszt (10)
piknik (9)
Pó (9)
Pócsi utca (6)
Pócsi-kapu (6) (31) (33)
Podgorács (8)
polgári kórház (34)
Polgári kórház templommal (32)
polgári telkek (23)
polgármester (27)
polgárok (33)
polgárság (5)
porcelán szerviz (19)

poroszok (9)
Pozsony (6) (30)
Pöckh (Beck, Peck) György (10)
Pöckh Györgyné (10)
prédikátorok (domonkosok) (26)
presbiter (26)
Pressburger Zeitung (4) (32)
Primes György (36)
Pritz Xavér Ferenc (25) (26) (28) (34) (39)
Pritz-féle árvaalapítvány (28)
prostituáltak (30)
Ptochodochium (szegényház) (32)
Puchmann Ignác (35)

Raics Samu dr. (13)
Raimund, Ferdinand (5)
Rák-patak (33)
rang (3) (10)
redout (4)
régijárványkórház (33)
rétfalui domínium (8)
rétfalui jószág (14)
rézedények (19)
rezidencia (3) (5) (6) (8) (22)
Riedl János (10)
Róma (14)
Rosner Mátyás (31)
ruhák (17)
Ruma (11)
rumai domínium (8)
rumai jószág (14)
rút élet (25)

San Giorgio in Braida (18)
Sanchez Antal báró (16)
Sanchez de Ortigosa y Ciefuentes, Barbara (16)
Schaeffer János (6)
Schiller-féle ház (7)
Schönbrunni kiáltvány (9)
segédek (33) (39)

Siebmacher-könyv (12)
Siess Antal (33)
Siess nyomdász (33)
Siess nyomdászcsalád (33)

sintér (33)
sírfelirat (7) (8) (12) (13)
Slachta Etelka (28) (39)
sólyom (28)
Somogyi-ház (7)
Sopron (3) (9) (10) (11) (13) stb.
Sopron madártávlati képe (31)
Sopron szabad királyi város levéltára (22) (26)
Sopron vármegye (26)
Sopron vármegye bírósága (25)
Sopron város iratai (12)
Sopron város levéltára (13)
Sopron városa (24)
Sopron Városi Levéltár (SVL) (3)
Soproni Múzeum (7)
soproni polgárok (31)
soproni tanácsurak (12)
Spitalhaus (32)
Stájerország (10)
Stift Dame (24)
stóla (28)
Storno (7)
Storno Ferenc, id. (12)
sugó (5)
Suppenzettl (37)
Svájc (30)

szakácsnő (10) (35)
számadások (20)
szárazmalom (4)
Széchenyi István (28)
Széchenyi István Gimnázium (4)
Széchenyi tér 16. és 21. sz. (23)
Széchenyi-palota (4)
Széchenyi tér—Várkerület sarok (8) (9) (19)

szegények (13) (28) (29) (32) (34) (38)
Szegények Intézete (34)
Szegények Intézetének biztosa (34)
Szegényház (28) (31) (32) (33) (34)
Szegényház és kórház telkei (38)
szekérköltés (26)
személyzet (4)
szénapajta (5)
szenátor (27)
Szent Erzsébet (31)
Szent György utca 16. sz. (4)
Szent György-plébánia (4)
Szent György-templom (11)
Szent Mihály-kapu (31)
Szent Mihály-temető (11)
Szent Mihály-templom (8) (28)
Szentháromság-kolostor (14)
Szentlélek-templom (5) (38)
szétosztás (34)
Színház (3) (7) (5) (23)
színigazgató (4)
szolgák (26) (28)
szolgálók (30)
Szombathely (15)
Szontagh Frigyes (37)
szőlőtermés (5)
Szörényi András (27)
szöveggönyv (5)
születési dátum (3)

tábla (3)
tábori kórház (31)
Tabula Banalis (16)
Takáts István (27)
tallér (35)
tanács (10) (28) (34) (38)
tanácsjegyzőkönyv (3) (36)
tanácsnoki szolgálat (26)
tanácsülés (13)
táncterem (5)

tapasztalt férfiú (21)
Tar József (27)
társadalmi helyzet (25)
társadalmi rang (10)
társulatok (4)
Tata (10)
téglavető (35)
tehenek istállója (22)
telekkönyv (8)
teljhatalmúság (nagykorúság) (26)
temetés (4) (14)
Templom u.—Kolostor u. sarok (37)
templomok (30)
testvérület (39)
testvérületek (30)
Thirring Gusztáv (8)
tishtiiskola (3)
tisztviselek (13)
Tivadar (Pejacsevich) (12)
tordai domínium (8)
Torontáltorda (8)
Torontál megye (8)
toronyzenészek (4) (10) (28)
Tóth János József (37)
tőke (17) (20) (22) (23) (24) (34) (38)
tömeggondnok (24)
Tschurl-ház (7)
tumultusok (30)
tűz (5) (6) (7) (9) (10) (32) (33)
tűzifa (6) (38) (39)
tűzjelző harang (5)
tűzkár (8)
tűzoltólétra (38)
tűzvész (36)

udvarmester (10)
új kórház (6) (33) (39)
Újteleki-kapu előtti 18. sz. ház (23)
Újteleki-kapu előtti 9. sz. ház (23)
urnatemető (11)

ügyvéd (26)
ünnepélyes felvállás (22)

Vághy (23)
Vághy (Wagner) Ferenc (29)
Vághy-féle ház (7)
vagyonelosztás (21)
vagyontömeg (22)
Varázsfuvola c. opera (4)
Várkerület (6)
Várkerület 23. sz. (31)
városháza (10)
városkapitány (29) (34)
Városlébánia (11) (25)
városlébános (33) (36)
várostorony (5)
végakarát (14) (26)
végrendelet (8) (10) (12) (13) (34)
végrendelet (Józsefé) (15)
végrendelet (Márké) (14)
végrendelet (Pritz-féle) (26)
végrendelet melléklete (8)

Veneto (10)
Verona (11) (18)
Verőce (15) (19)
Verőce domíniuma (15) (21)
verőcei domínium (8)
verőcei gróf Pejacsevich József (15)
verőcei gróf Pejacsevich Károly (3) (14) (39)
verőcei gróf Pejacsevich Nepomuk (17) (18)
verőcei jószág (14)
Vince (Lajos) (Pejacsevich) (4) (8) (9) (11) (16) (19) (21) (22) (23) (25) (28)
Vitkovszky Domonkos (26)
Voss-féle árvaház (28) (35) (36)
Vöröskeresztes szervezetek (37)

Wagner Xavér Ferenc (21) (26) (27) (29) (33) (34) (35)
Wester Florián (35)
Wiener Wehrung (35)
Winkler Gábor (33)

Xanten (30)
Xenodochium (31)

Zacharias, Michel (31) (32)
Zágráb (15)
Zágrábi egyházmegye (25)
Zalabér (8)
Zalaegerszeg (33)
zarándokok (31)
zászlószentelés (9)
Zay Imre (27)
zeneegyesület (5)
Zita-otthon (33)

Zsigmond (Pejacsevich) (8) (12) (14) (13) (16) (23)

KISLEXIKON

F1. Báró Pejacsevich Marko (Márk Sándor) (1664—1726). József (**F2**) apja. Lásd 14. o.

F2. Pejacsevich József (Eszék, 1711—Sopron, 1787), 1741-től magyar bárói, 1772-ben magyar grófi rangot kapott, verőcei előnévvel. Katonatisztként Mantovában szolgált az osztrák hadseregben, 1784-től Sopronban élt. 1. felesége valószínűleg Peterson Erzsébet (**F4**), gyermekei: valószínűleg Zsigmond (**F7**) és egy apáca, akiről összesen ennyi tudható, 2. felesége: Anna Maria Frankoluky (**F6**), kétséges, hogy tőle származott gyermeke Zsigmond (**F7**), biztosan tőle származtak Károly (**F11**) és Antal (**F31**). Lásd 9. o.

F3. Verőcei báró Peiaczevich (Pejacsevich) Ferenc (Eszék, 1713—Pozsega, 1781), jezsuita. Ismeretlen fokú rokona **F2** -nek. Lásd 14. o.

F4. Peterson Erzsébet (?—?). Lásd 12, 22. o.

F5. Nemes Michael Frankoluka de Marconeandrovich, eszéki polgár, 1722-ben kapott nemesi és címerlevelet III. Károly császártól, feleségével és három gyermekével együtt. Anna Mária (**F6**) később kellett, hogy szülessen. Lásd 12. o.

F6. Anna Mária Frankoluky de Marko Neandrovitz (Frankoluka de Marconeandrovich) a soproni Szent Mihály-templombeli sírfelirat szerint József (**F2**) felesége (feltételezhetően a 2.) (Eszék? 1728 k.—Sopron, 1795.) Lásd 12, 22. o.

F7. Verőcei gróf Pejacsevich Zsigmond (1741—1806), József (**F2**) elsőszülött fia, János Nepomuk (**F8**) apja. Sokáig élt apjával együtt a Nasitz nevű birtokon, Torontáltorda megalapítója. Felesége Anna Maria Deschan von Hannsen (?—1802). Lásd 8, 12, 13, 14, 16, 23. o.

F8. Verőcei gróf Pejacsevich János Nepomuk (Nasitz, 1765—Sopron, 1821) 1. felesége Károly gróf (**F11**) Mária nevű lánya (**F14**). Tőle legalább három, 2. feleségétől, daruvári Jankovich Katalintól (**F9**) 8 gyermeke született. Lásd 11, 12. o.

F9. Daruvári Jankovich Katalin (1785—?) Férje (**F8**) halála után még élt. Lásd 12. o.

F10. Verőcei gróf Pejacsevich Pál (1813—1907), János Nepomuk (**F8**) 2. házasságából származó 6. gyermek. Lásd 23. o.

F11. Verőcei gróf Pejacsevich Károly (1745—1815). Mantovában született, Bécsben a Theresianumban végzett mint katonatiszt, cs. kir kamarás, de arról nincs hír, hogy a hadseregnél szolgált volna. 1. felesége Barbara Sanchez (**F12**), gyermekeik: Károly (**F13**), Mária (**F14**), Miksa (**F15**), Vince (**F16**), Anna (**F17**), Franciska (**F18**). 2. felesége Erdődy Eleonóra (**F19**), tőle született gyermekei: Mária Eleonóra (**F20**), Károly Ferdinánd (**F21**), Ferdinánd (**F22**). Károly meghalt Sopronban. Lásd 3. o. stb.

F12. Báró Barbara Sanchez de Ortigosa y Ciefuentes (1751—1783?), báró Sanchez Antal és báró Bukuwy Mária lánya, Károly gróf (**F11**) 1. felesége,

házasságukat Bécsben kötötték. Gyermeküket lásd **F11**-nél. Nővéréről szó esik a végrendeletben. Lásd 16, 18. o.

F13. Károly 1774-ben született és halt meg. Lásd 11. o.

F14. Mária Antonia Anna Nicolae (Ruma, 1775—Sopron, 1800), hozzáment 1792-ben, Budán, elsőfokú unokatestvéréhez, János Nepomukhoz (**F8**), s három gyermeke született tőle (1793, 1795, 1799) legalábbis a soproni belvárosi születési anyakönyv szerint. Lásd 4, 11, 17, 18, 22, 29. o.

F15. Miksa Antal 1778-ban született és halt meg. Lásd 11. o.

F16. Vince Lajos (Ruma, 1780—Nasitz, 1820), Károly gróf (**F11**) 1. házasságából született fia, Ferdinánddal (**F22**) együtt Károly gróf általános örököse. Házat és kertet örökölt nagyjától (**F6**). Felesége Batthyány Mária (**F23**). Lásd 4, 8, 9, 11, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 28. o.

F17. Anna Mária (Nanette) (?—1847) Károly gróf (**F11**) 1. házasságából, nőül ment 1806-ban Klebergsberg grófhhoz (**F24**). Lásd 4, 11, 13, 17, 18. o.

F18. Franciska Xavéria (?—1861), Károly gróf (**F11**) 1. házasságából, nőül ment Orczy József báróhoz (**F25**). Lásd 4, 11, 13, 17, 18. o.

F19. Monyorókeréki és monoslói Erdődy Mária Eleonóra grófnő (1769—Sopron, 1840), gróf Erdődy Lajos (**F26**) és Aichpichl Eleonora grófnő (**F27**) lánya, 1786-ban ment nőül Károly grófhhoz (**F11**), gyermekeik: Mária Eleonóra (1791—1797) (**F20**), Károly Ferdinánd (1797—1797) (**F21**), Ferdinánd (1800—1878) (**F22**). A soproni régi Szent Mihály-temetőben nyugszik. Lásd: 4, 11, 16, 19, 27. o.

F20. Mária Eleonóra (1791—1797), Károly gróf (**F11**) 2. házasságából Sopronban anyakönyvezett gyermek. Lásd 11. o.

F21. Karl Ferdinand (Károly Ferdinánd), Károly gróf (**F11**) 2. házasságából 1797-ben született és röviddel utána meghalt gyermek, a soproni belvárosi anyakönyvekben. Lásd 11. o.

F22. Ferdinánd, Károly gróf (**F11**) 2. házasságából született Sopronban 1800., meghalt Grazban 1878. Sopronban vette el 1823-ban jobaházi Dőry Máriát (**F28**), elsőszülött fiuk László (**F29**), ötödik gyermekük, Julián (1833—1906) rendelte meg id. Storno Ferentől a nasitzi kastély és a soproni sírfelirat felújítását. Róla a tanulmányban nincs szó. Ferdinándról lásd 8, 11, 16, 19, 20, 21, 23, 25, 26. o.

F23. Németújvári Batthyány Mária grófnő (1789—1823), Vince Lajos (**F16**) felesége. 1806-ban kötöttek házasságot. Lásd 11, 19. o.

F24. Klebergsberg Johann Nepomuzen gróf (1774—1841). Anna Máriával (**F17**) 1806-ban kötött házasságot. Lásd 17, 18. o.

F25. Báró orczi Orczy József (1779—1811?), felesége Franciska Xavéria (**F18**). Házasságkötésük: 1802. Gyermekekük nincs. Lásd 17. o.

F26. Gróf Erdődy Lajos (1749—1794), felesége Aichpichl Eleonóra grófnő (**F27**), házasságkötés éve: 1768, alighanem egyetlen gyermekük Eleonóra (**F19**). Lásd 16. o.

F27. Aichpichl Eleonóra grófnő (1745—1783), gróf Erdődy Lajos (**F26**) felesége, **F19** anyja. Lásd 16. o.

F28. Jobaházi báró Dőry Mária (1800—1880), Sopronban, 1823-ban lépett házasságra Ferdinánddal (**F22**). Elsőszülött fiuk László (**F29**). Lásd 11. o.

F29. Verőcei gróf Pejácsevich László (Sopron, 1824—Nasitz, 1901), Sopronban járt iskolába, szerémi főispán, majd horvát bán. Felesége jobaházi báró Dőry Gabriella (1830—1913). Sopronban kötöttek házasságot 1852-ben (anyakönyvi adat). Lásd 11. o.

F30. Tivadar (1855—1928), főispán, majd horvát bán. Lásd 12. o.

F31. verőcei gróf Pejácsevich Antal, Károly gróf (**F11**) öccse, cs. kir kamarás, altábornagy (1749—1802), felesége trakostyáni Draskovich Borbála grófnő. Két fiuk és két lányuk született. Lásd 14, 15, 16, 23. o.

F32. Antal, verőcei gróf Pejácsevich Antal (**F31**) elsőszülött fia (1777 k.—1838). A soproni halotti anyakönyv szerint cs. kir kamarás, özvegye Jankovich Mária grófnő. Lásd 13. o.

CSALÁDFA

(A FŐSZÖVEGBEN ELŐFORDULÓ PEJÁCSEVICHEK)

F1. Márk (1664—1726)

1781) **F2.** József (1711—1787) **F3.** Ferenc (1713—
(**F2.** testvére?)

1. f. **F4.** P. Erzsébet

2. f. **F6.** F. Mária (**F5.**-től)

(**F7.** Zsigmond?)

F7. Zsigmond
(1741—1806)

F11. Károly
(1745—1815)

F31. Antal
(1749—1802)

f. Deschan v. H. Anna

f. D. Borbála

F32. Antal stb.

F8. János N.(1765—1821)

1. f. **F14.** Mária

2. f. **F9.** J. Katalin

3 gyerek
(lásd lejjebb is)

F10. Pál stb.

---

1. f. **F12.** Sanchez Barbara (Borbála)

2. f. **F19.** Erdődy Eleonóra
(**F26.-** és **F27.-**től)

F13. Károly	F14. Mária	F15. Miksa	F16. Vince	F17. Anna	F18. Franciska
-----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	---------------------	--------------------------

(1780—1820)

F20. Mária E.	F21. Karl	F22. Ferdinánd
-------------------------	---------------------	--------------------------

(1800—1878)

férj **F8.** János N.

f. **F28.** Dőry Mária

F29. László stb.
f. Dőry Gabriella

3 gyerek

f. **F23.** B. Mária
1 gyerek

F30. Tivadar stb.

F24.
férj J. N. Klebersberg

F25.
férj Orczy József

A KÉPEK JEGYZÉKE

1. A Pejacsevichek grófi címere a soproni Szent Mihály-templomban lévő epitáfiumról. Fehér márvány, 1787 körül. (Fotó: Hárs Viktor 2004.) — **I. tábla.**
2. Sopron madártávlati képe 1700-ból. Készítője Michel Zakarias. A 11. sz. az Ikvahídnál a kórház és kápolnája, a 13. sz. a városfalon kívül a Lazaret. — **II. tábla.**
3. Sopron 1800 körül. Bredeczky Sámuel Reisebemerkungen c. kétkötetes művének első kötetéből. A könyv 1809-ben jelent meg. A művész a Pihenőkereszt felől láthatta így a várost. Jobbra a Szent Mihály-templom, mellette a Szent Jakab-kápolna. Balszáron a domonkosok kéttornyú temploma. Középen magasodik a Várostorony. — **III. tábla.**
4. „Wien, Oedenburg, Pressburg, Ofen” (Bécs, Sopron, Pozsony, Buda) játékkártyán. Koller Mátyás bécsi kártyafestő látképes tarokkjából, 1800 körül. Kolb Jenő: Régi játékkártyák és kártyafestők Sopronban, IV. rész melléklete. Soproni Szemle II. évf. (1938) 1—2. sz. (CD-ről.) — **III. tábla.**
5. Pétervárad. Az Osztrák—Magyar Monarchia írásban és képben. Szent István koronája országának VIII. kötete. Horvát—Szlavonország. Bp., 1901, 14 o. Itt élt öregkorában Pejacsevich Xavér Ferenc. Lásd a 75. sz. jegyzetet. — **IV. tábla.**
6. *Armen-Mägde-Haus* (Szegény szolgálok háza) Xanten városában. (A mondabeli Siegfried szülőhelye, római alapokon épült alsó-rajna-vidéki német város.) Lásd a 141. sz. jegyzetet. — **IV. tábla.**
7. Sopron — térkép-vázlat körmenet-útvonalakkal. Leírását lásd a Függelék 54—56. o. (A képet Kelemen Istvánnak köszönöm!)— **V. tábla.**
8. Anton Sigel festménye a Kaszinó térről, középen a Pejacsevich-rezidencia. 1835 körül. Megjelent Molnár László: Két nemzet — egy család c. könyvének 22. oldalán. A festőről és nevééről: Askercz Éva: Anton Sigel (1763—1846) akvarelljei. Soproni Szemle LVII. évf. (2003) 3. sz. — **VI. tábla.**
9. Hasenauer Márton városi mérnök: Sopron belvárosa 1831-ből. SvT 38. sz. a SVL-ban. Részlet a Kaszinóval és a Színházzal. — **VI. tábla.**
10. A soproni piac a 19. század elején. G. Hering del I. B. Pynelith után rajzolta Sebesta Ferenc. Megjelent Gantner Antal: A régi Sopron. Sopron, 1936., 38. oldalán. — **VII. tábla.**
11. Színlaposztó Napóleon idejében Sopronban. Ebringer 1810-ből való víz-festménye után. Gantner Antal i. m. 40. o. — **VIII. tábla.**
12. Kotzebue-darab soproni színlapja, montázsként a szerző arcképe és aláírása. A szöveget és fordítását lásd a Függelék 51—53. o.. A színlap a SVL színlapgyűjteményében található. A Kotzebue-kép és aláírás: HYPERLINK "http://gutenberg.spiegel.de/autoren/kotzebue.htm" <http://gutenberg.spiegel.de/autoren/kotzebue.htm>. — **IX. tábla.**

13. Hauer, Johann Thomas (Somorja, 1748—Augsburg, 1820): Az 1808 júliusi soproni tűzvész. (Fantáziakép. Semmi sem emlékeztet rajta a városra.) Papír, színezett rézkarc. Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnok, leltári száma T.777. (Köszönöm, hogy e-mailen elküldték a képet.) Kérdés, hogy a művész melyik Somorján született, a Moson vagy a Pozsony megyeiben-e. Mindenesetre Párizsban, majd Augsburgban működött. — **X. tábla.**
14. Polgárórség 1809. Huszár. A leírás: „*Kornblau mit rothen Csáko, Pelz und Dolmán mit Gürtel und Säbeltasche, sehr schön Uniformirt.*” (Búzakék szín, vörös csákoval, szőrme és dolmány övvel és tarsollyal, nagyon szépen uniformizált.) Egy lovasszázadra tervezték. Geiger Márton kosárfonó krónikája, 428. o. — **XI. tábla.**
15. Papírpénzek. A Geiger-krónikába betéve. — **XII. tábla.**
16. Az infláció táblázatban. „*Ueber den Curs der Banco-Zettel, welche vom Anfang des Jahres 1799 bis zum 15ten März 1811 von Monath zu Monath in jeden Jahr, im Verheltniß gegen das Cursgeld stand.*” (A bankjegy árfolyamáról, ahogy állt 1799 elejétől 1811. március 15-ig hónapról-hónapra, minden évben az ércpénz árfolyamához képest.) Geiger-krónika, 453. oldalon. Ugyanez megvan a Michel-krónikában is, de kevésbé igényesen (495. o.). Forrása ismeretlen. — **XIII. tábla.**
17. A gróf születési dátuma. *Begräbniß Anordnung.* SVL Fasc. VIII. Nro. 707. b. — **XIV. tábla**
18. A San Giorgio in Braida Veronában. A zárdának volt valószínű lakója Károly gróf első feleségének nővére. Lásd a 99. sz. jegyzetet. — **XIV. tábla.**
19. *Aigrette (egret)*, ékszer, lásd a 68. és a 127. sz. jegyzetet. — **XIV. tábla.**
20. Részlet Wagner (Vághy) Xavér Ferenc beadványából az ünnepélyes menetbeli pénzszórásról. SVL Fasc. VIII. 705. a. Lásd a 132. és a 164. sz. jegyzetet. — **XV. tábla.**
21. Az érseki palota és a székesegyház Zágrábban. Az Osztrák—Magyar Monarchia írásban és képben. Szent István koronája országának VIII. kötete. Horvát-Szlavónország. Bp., 1901, 241. o. (Gróf Pejacsevich József Zágrábban írta végrendeletét, Pritz Xavér Ferenc a zágrábi egyházmegye presbitere volt.) — **XVI. tábla.**
22. A Pejacsevich-epitáfium a soproni Szent Mihály-templomban. (Fotó: Hárs Viktor 2004.) Vélhetően nem a kriptá fölött, hanem a falmező „esztétikai” közepén. 1865-ben készítette id. Storno Ferenc. A szöveg pontatlanságait külön tanulmányban fogom tárgyalni. — **XVII. tábla.**

Köszönetet mondok Mantova állami és egyházi levéltárának, a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnokának, a Magyar Országos Levéltár mikrofilmtárának, a Soproni Múzeumnak (külön Farkasné Bárczy Évának és Kelemen Istvánnak), Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltárának, dr. Várszegi Asztrik O. S. B. pannonhalmi

főapátnak, a soproni róm. kat. városplébániának (külön Horváth Imre plébánosnak) és a belvárosi plébániának, a Soproni Katolikus Konventnek, a Soproni Evangélikus Konvent Levéltárának (Varga Imrénének), a Soproni Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium (Líceum) régi könyvtárának (Németh Lászlóné könyvtáros-tanárnőnek), a Széchenyi István Városi Könyvtárnak, dr. Bencsics Miklósnak az Osztrák Akadémia tagjának és dr. Payrits Ferencnek, a Soproni Horvát Kisebbségi Önkormányzat elnökének segítségükért. Ugyancsak köszönöm a végrendelet fordításának lektorálását Jakabné Csizmadia Eszter és Németh Kriszta latin szakos tanárnőknek.

Születésének dátumát — anyakönyvi kivonatra hivatkozva — maga írja meg végrendeletének mellékletében: Mantua, 1745. november 2. (**17. kép.**) Szerettem volna megtudni az ilyenkor szokásos egyéb bejegyzéseket is. Érdeklődésemre az Archivio Storico Diocesano di Mantova válasza e-mailen 2006. február 7.: ... „*La ricerca è stata effettuata su tutte le parrocchie della città di Mantova senza successo. È stata infine presa in considerazione anche la parrocchia di Cittadella [...]. Purtroppo la chiesa è stata distrutta da un bombardamento durante la seconda guerra mondiale [...] e i registri anagrafici fino alla fine del 1800 sono andati distrutti.*” (A végrehajtott keresés Mantova város valamennyi plébániáján eredménytelen volt. Végül figyelembe vettük az erőd plébániáját is. Sajnos a templom a második világháborúban egy bombatámadásnál romba dőlt, és az anyakönyvek 1800-zal bezárólag elpusztultak.) Halálának időpontja viszont soproni anyakönyvi adat: 1815. április 1.

Hárs József: Mesélő utcák Sopronban ... Történeti utcanévjegyzék. Sopron, 2003.

Molnár László: Két nemzet — egy család. A Pejachevichek és Sopron városa. Sopron, 2004.

A névnek számos írásmódja közül azt részesítem előnyben, amelyet Pejacsevich Károly maga használt a Sopron Városi Levéltárban (a továbbiakban SVL) megőrzött leveleiben. J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch IV. Band, 13. Teil, von Dr. Ivan von Bojničić. Nürnberg, 1899., 142—143. o.-án *Pejachevich (Pejačević) v. Verőcze* található. Történetükről pedig: „*Die P. sind kein altes Geschlecht, sondern treten um das J. 1690 zuerst in Slavonien auf, wohin sie aus Macedonien eingewandert sind. Ihre angebliche Stammung von König Dombiša von Bosnien ist eine Fabel.*” (A P-ek nem régi nemzetség, először csak 1690 körül tűnnek föl Szlavóniában, ahová Macedóniából vándoroltak be. Dombiša bosnyák királytól való állítólagos leszármazásuk mese.) **A címer: 1. kép.**

Molnár László i. m., Nagy Iván: Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal. P—R 5. köt. Pest, 1862; Gudenus János József: A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája. P—S, III. köt. Bp., 1998; Kempelen Béla: Magyar nemes családok. Bp., 1911—1932.; Hungarian noble family az Internetről <http://Genealogy.euweb.cz/hung/pejacs2.html>.

Egyelőre kérdés, hogy P. József meddig volt szolgálatban Mantovában, s mikor (és hol) házasodott meg (először? Másodszor?). Károly 1772-ben végzett a bécsi tisztiiskolában.

Pl. 1799. július 12-én Ferdinánd toszkánai nagyherceg fiaival és kíséretével megszemlélte többek között a Színházat és a Kaszinót, Pejacsevich Károly családjával itt fogadta a vendégeket, majd átvonultak a várároknál lévő pompás kertjükbe, ahol frissítőkkal üdítették fel őket. Bárdos Kornél: Sopron zenéje a 16—18. században. Bp., 1984, 349. o. A kert valószínűleg a 102. sz. jegyzetbeli házhoz tartozott. **Lásd a 8. és 9. képet.**

SVL Tanácsjegyzőkönyv 1784. II. köt., szeptember 20-i ülés, 1171. sz. és 1176. sz. ügyirat.

Mária, Anna, Franciska és Vince. A dajkáról a Károly-féle végrendelet mellékletében. SVL Fasc. VIII. 707. b. Életjáradékot ad neki az örökhatyó.

Temetése 1787. április 3-án volt a Szent György-plébánia halotti anyakönyve szerint (a Város- plébánián őrzik). **Az epitáfium: 22. kép.**

Dorffmaister István (1741?—1797) „közepes tehetségű, de jó színvonalú vidéki festő”— Lásd Péter András: A magyar művészet története. Bp., 1931. II. 70. Idézi Csatkai—Dercsényi: Sopron és környéke műemlékei. 2. kiad. Bp., 1956, 138. o. Ugyanitt 1729 is lehetséges születési év. Nevét ő maga írta így. Három fia ugyancsak festő, egyikük István. Apjuk segítője.

Sopron 18—19. századi színházi, zenei, társadalmi életéről lásd Kugler Alajos: A soproni színészet története. Sopron, 1909.; Vatter Ilona: A soproni német színészet története 1841-ig. Bp., 1929.; Gantner Antal: A soproni színház és színészet története. Sopron, 1941.; Bárdos Kornél i. m.; Csatkai Endre: A soproni színészet története 1841—1950. Sopron, 1960. (Előzményekkel.)

Thirring Gusztáv: Sopron házai és háztulajdonosai 1734-től 1939-ig. Sopron, 1941. Legismertebb a Szent György utca 16., de valószínűleg a mai Széchenyi-palota helyén állott három ház egyikében lakhatott gróf Erdődy Eleonóra (az előbb említett ház akkoriban éppen nem volt az övék). A család alapítója és a név első használója Bakócz Péter, B. Tamás bíboros testvére. A grófi címet Miksa királytól kapták Bécsben, 1565. október 11-én. Lásd J. Siebmacher's i. m., 44. o. és 33. tábla.

Hárs József: Magyar Művelődés Háza. VÁRhely 2002. 4. sz., 116. o.-n. A szárazmalom és a Kaszinó közé beirandó az első soproni kőszínház, lásd Bárdos Kornél i. m., 302—305. o.

Bárdos Kornél i. m., 307. o. A sikerről: Pressburger Zeitung 1795. december 11., 12., 13. A cenzúra elé terjesztett korábbi listán a Don Giovanni állt. A Figaro házasságát pedig 1807-ben játszották.

Sopronvármegye 1923. július 8. Az évad 1805. 10. 3—1806. 3. 20. között zajlott, a nyomtatvány összeállítója az operák sűgője volt. Ferdinand Raimund, a későbbi híres színész és színműíró is a társulat tagja lett (1812-től). **Lásd a 11. és 12. képeket.**

Soproni Krónikák III. Fiedler János Reichard Kis Krónikája. (1808. július 19-től 1812. július végéig.) Soproni Szemle VII. évf. (1943), 1. sz. Bárdos is idézi.

Bárdos Kornél i. m., 305. o. **Lásd a 3., 4. és 10. képeket.**

A grófról utoljára 1805-beli események kapcsán emlékezik meg, aztán már csak 1818-ban a grófnéról.

Feljegyzés olvasható róla a Petz-krónikában és a Bruckner-krónikában stb. is, a Fiedler-krónikát idézem. Soproni krónikák I. Idősebb és ifjabb Petz Dániel krónikája 1778—1839. Jegyzetekkel ellátta Csatkai Endre. Soproni Szemle IV. évf. (1940) 2—3. sz. Bruckner Gottlieb krónikája — fénymásolatban — a SVL-ban. Úgy tudja, hogy utána jó volt a szőlőtermés, s ez sokat segített a szegény kárvallottakon. A szerző azonban csak 1818-ban született.

A később idézendő Fabricius-krónika szerint reggel 9-kor. Hárs József: A Fabricius család soproni krónikájának magyar fordítása 1844-ből (bevezetéssel, jegyzetekkel és függelékekkel). Pályamunka, 1986; lásd a 25.sz. jegyzetet és **a 13. képet.**

Fiedler János Reichard i. m.

Fiedler János Reichard Kis Krónikájában a következő látteleletet adja: *„Herr graf Pijascovich [Pejacsevich] liedte [=litt] am meisten, nicht nur die große dachung von ganzen haus, alle zimmer mit allen kostbaren gräflichen einrichtungen verbrandt, daß fast nichts gerettet werden konnte, ja so gar in keller, wo bey hundert klaffer brennholz lag, wurde zu aschen verbrandt, daß man noch am achten tag feuer fand, wie wohl tag und nacht allda gearbeitet wurde. Den vernehmen nach schätzt er seinen schaden über einmal hundert und dreisig tausend gulden.”* Fiedler János Reichard i. m.

SVL Fasc. XVI. Nro. 29. A.

Lásd a 21. sz. jegyzetet. Fabricius 1806-tól a Fő téren, a ma róla elnevezett házban lakott.

A krónikák szerint egy házzal előbb. Mivel ez a tűz kelet felől érkezett, a Somogyi-, vagy a Mátyás kir. u. megnyitásakor lebontott Tschurl-háznál állt meg, a „kéttornyú” templom és hátra annak vonalában a kolostor előtt.

A krónikák 450 körüli száma nyilván a pajták beszámításából adódik. Gazdálkodók is lévén, nekik a pajta is inkább ház.

A latin krónika eredetije és magyar fordítása a Soproni Múzeum kéziratárában. A leírás a 73—74. o.-n. Lásd a 21. sz. jegyzetet.

A Michel-krónika szerint a második tűz mindjárt a Pejacsevich- és a mellette levő Festetics-házra terjedt át. Az előbbiben igen nagy készlet fa égett. SVL XV. 1. A Geiger-krónika is szól róla (SVL XV. 12.). 25 éven át az évfordulón minden templomban gyászmiséket tartottak az emlékezetére. Lásd még: Csatkai Endre: Mikor Sopron főhadiszállás volt... Sopronvármegye 1923. szeptember 1.; Mollay in: Csatkai—Dercsényi i. m., 100. o.

Hárs József: Fabricius i. m. Mint 1823-ban megválasztott polgármester hozta azt a végzést, hogy „az újonnan fedelezendő házak többé csak cserép zsindelemmel, vagy más nem éghető anyuakkal fedeleztethetnek.” A krónika 81—82. oldalán.

SVL Fasc. XVI. Nro. 29. A. z.

A temetésre vonatkozó előírásról, a kripta és más családi sírok sorsáról, a Storno-alkotta sírfeliratról és egyébektől külön tanulmányt készítek.

A végrendelet melléklete: Begräbnis Anordnung. SVL Fasc. VIII. Nro. 707. b.

SVL Fasc. VIII. Nro. 707. (németül).

Lásd J. Siebmacher's...i. m. és a 4. jegyzetet is.

1708-tól közvetlen osztrák fennhatóság alatt, lásd a 49. jegyzetet.

Várlap. Várbarátok lapja. (Internetről.)

Lásd a végrendelet 8. sz. pontját.

Thirring Gusztáv Sopron házai..., és uő.: Sopron városa a 18. században... Sopron, 1939.

SVL Fasc. XIX. Nro. 1207. sz. alatt, 1795. december 23-án keletkezett „Fassions-Bericht”. Lásd a 113. sz. jegyzetet.

A családnak voltak birtokai Zalabéren és állítólag Borsodban is.

Csatkai Endre: Soproni karképek a napóleoni háborúk idejéből. Sopronvármegye 1923. július 21.

Pl. Bruckner Gottlieb Hauschronik 312—313. o.

Lásd Hárs József: Fabricius i. m. A későbbi polgármester két további kapcsolata az olasz földön dúló háborúval: Sámuel Teofil nevű féltestvére 15 évesen állt be katonának a Deutschmeister gyalogezredbe (1796. május 9.), a Castiglione melletti csatában megsebesült, fogságba került, majd kalandos úton, évek múlva ért haza. György Dániel, másik féltestvére, 12 évesen dobos a Colloredo-ezredben. 1796 februárjában ideglázban halt meg a mantovai városi kórházban. (A gyerekek különvált anyjukkal 1786-ban Bécsbe költöztek.) A krónika 22., ill. 24. o.

Krisch András: Sopron a francia megszállás alatt, 1809-ben. Soproni Szemle LVI. évf. (2002), 91—112. o., Cs. E.: Egy somfalvi parasztgazda feljegyzései az 1809-es francia megszállásról. Soproni Szemle XVI. évf. (1962), 362. o.; Csatkai Endre: Hét esztendő Sopron múltjából 1800—1807. Új Sopronvármegye 1940. augusztus 18., 20., 25., szeptember 1., 8., 15. **Lásd a 14. képet.**

Krisch András szerint ez annak bizonyítéka, hogy a gróf nem volt Sopronban. Szerintem társadalmi rangja nem engedte, hogy maga menjen a városházára. Elvégre volt udvarmestere. Erre mutat az az 1789-ben történt eset is, amikor — ahelyett, hogy besétált volna a városházára — dörgedelmes levelet írt a tanácsnak, védve toronyzenészeit a városkapitány eljárása ellen. Bárdos i. m., 291. o. Nemcsak a levél, de a hangvétele is jelzi a hangsúlyozott szintbeli különbséget. Csatkai Endre: A soproni felső tízezer a XVIII. sz. végén c. cikkében írja, hogy 1771-ben kancellista hívta adóügyben a városházára a Sopronban lakó nemeseket. A kisebb rangúak személyesen, az előkelőbbek csak komornyikjuk, vagy házmesterük révén álltak vele szóba. Sopronvármegye 1923. szeptember 22.

Különben lakásának berendezéséről valami elképzelésünk lehet, ha megtekintjük a Fabricius-házban bemutatott 18. századi lakást, vagy elolvassuk Csatkai Endre Soproni lakás berendezése a 18. században c. cikkét a Sopronvármegye 1923. augusztus 19-i számában. Benne az elhalálozott özvegy Pöckh Györgyné Új utca 5. sz. alatti lakos 1764-beli végeladási lajstromát ismerteti. Thirring Sopron városa... c. könyvében az 1748-as adólistában Peck (Pöckh) Györgyről mint az Új u. 5. házrésztulajdonosáról ír (321. o.). Thirring Sopron házai... c. könyvében a ház 1757. évi tulajdonosai Riedl János és Beck (Pöckh) János György (13. o.). Utóbbi örökösei 1766-ban fél ház tulajdonosai a Kis u. (ma Pócsi u.) 10.-ben. (Uo. 251. o.)

Mollay megállapítása. In: Csatkai—Dercsényi i. m. 96., 100. o.

Mantova (németül Mantua) 1708-tól közvetlenül a Habsburg-birodalom fennhatósága alá került. 1745-től a Habsburgok Milánói hercegségének része, 1805—1814 a franciáké, 1866-tól az egységes Olaszországhoz tartozik. file://F:\Mantua%20-%20Wikipedia.htm

Az internetes családfáról.

Bárdos Kornél i. m., 305. o.

Az Ahnenforschung Andreas Karstens szerint *Brand = brennende Krankheiten, (selten) Typhus*, ill. *Brand (kalter) = Gewebeabsterben* (szövetsorvadás). Interneten megtalálható: [www. Andreas-karstens.de/Krankheiten/krankheiten_b.htm](http://www.Andreas-karstens.de/Krankheiten/krankheiten_b.htm)

Fraisch, vagy *Fraisen = Anfall, Epilepsie, Tobsucht, Krampf* (roham, epilepszia, örvongés, görcs). Forrás az előbbi.

Az 1789 óta vezetett belvárosi anyakönyvek csak a születéseket és a házasságokat tartalmazzák, a halotti anyakönyveket a Várospalotnában őrzik, valószínűleg azért, mert a belvárosiak is a Szent Mihály-temetőbe temetkeztek. Most azonban már a Szent György-templom alatt is van „urnatemető”.

Molnár László i. m., 14. o.

A Hungarian noble family szerint: Károly, Mária Antónia Anna Nicolae, Miksa Antal, Vince Lajos, Anna Mária, Franciska Xavéria, Ferdinánd, a belvárosi anyakönyv szerint még a már említett Mária Eleonóra és Károly Ferdinánd is.

Faulfieber = tífusz az 52. sz. jegyzetbeli forrás szerint.

SVL gyászjelentés-gyűjtemény.

SVL Fasc VIII. Nro. 707. b. Lásd 1. jegyzetet.

Azonban mindenhol rosszul, ha a megbízhatónak látszó Siebmacher-könyv adatait nézzük. Itt a családnév: Frankoluka de Marconeandrovich. Michael (Mihály), az eszéki polgár 1722. május 1-jén kapott nemesi és címerlevelet III. Károlytól Laxenburgban, feleségével, Magdalénával és Ferenc, Antal és Mária (!?) nevű gyermekeivel együtt (Lib. Reg. XXXIV. 90.). J. Siebmacher's i. m., 48—49. o., a címer a 36. táblán az első. A könyv elején a családok ábécében, a címer(ek) szakszerű leírásával és a család történetének rövid összefoglalójával. A szerző levéltáros. Mária nem igen lehet azonos Anna Máriával, mert ha 1722-ben már élt, akkor 1795-ben, halála évében, szemben az anyakönyvi bejegyzéssel, legalább 73 éves volt. Ha ez igaz lenne, akkor lehetett volna Zsigmond anyja. Inkább valószínű, hogy az eszéki nemessé lett polgárnak később még született egy lánya, Anna Mária. Adatok híján csak találgathatunk. Mindenesetre P. József is Eszéken született.

Temetése az anyakönyv szerint július 8-án volt. Végrendeletét megőrzésre a Sopron városi levéltárba adta, de erről az 1789-ben történt eseményről csak a mutatóbeli bejegyzés maradt meg. (A végrendelet másolata 1795. december 23-án még a soproni tanácsurak kezében volt, lásd a 102. sz. jegyzetet.)

Halálának oka: *Abzehrung*. Az 52. sz. jegyzetbeli forrás szerint *Kräfteverfall, manchmal auch Tuberkulose* (végelgyengülés, néha tüdőbaj).

A végrendelet első pontjában.

Valószínűleg elköltöztek Sopronból. Ugyanis már 1822-ben, a tanácsi iratok szerint, a Fövényverem 21. sz. házukat eladták 18 000 o. é. forintért ifj. Raics Sámuelnek. SVL XIX. 12611 a, b. Thirring Sopron házai ... c. könyvében 1820-ban még Pejacseviché, de 1830-ban már Dr. Raics Samu orvosé a ház, szülővel együtt (154. o.) Thirring általában tíz éves közökben adja meg a keresztnetszeteket a városról, ezért az 1830-as évszám.

A belvárosi halotti anyakönyv szerint Antal nevű elsőszülött fia soproni lakosként (hol?) 1838. február 26-án halt meg, 61 éves korában. Tehát 1777 körül született. A Hungarian noble family csak a halála évét tudja. Cs. kir. kamarás, özvegye gróf Jankovich Mária. Egy 1863-as halálozási évszám az utolsó ezen a férfiágon, az előbbi forrás szerint.

Protocolum Senatorium Anni 1815. Tomus III. A december 11-i ülésre terjesztették elő.

SVL Fasc. VIII. Nro. 707.

Jó példa az *Egret* írása (8. pont). Ez a kiejtése a francia szónak, ugyanakkor így írják angolul. A végrendelet felolvasását hallgatók inkább tudtak — a latinon kívül — franciául, mint angolul. Még inkább igaz ez a két tisztviselőre, lásd Krisch András i. m., amikor tisztviselők tárgyalnak a megszállásra érkező franciákkal. Lásd még a 127. sz. jegyzetet.

Feltéve, hogy jó a végrendeletet lezáró 1810-es dátum, a genealógiák szerint már nem élt a végrendelet írásakor sem Zsigmond, sem Antal. Ha pedig a *nuptae* értelme menyasszony, ami megmagyarázná, miért kapnak a lányok hozományt az 5. sz. pontban, akkor a végrendeletnek ez a része (vagy előzője) már 1802-ben készen volt. Akkor lépett házasságra Franciska, Anna pedig 1806-ban. Ez ismét feltételezés: ha a családtörténeti munkák erre vonatkozó adatai jók... Stb.

Ökumenischer Namenkalender. File://F:\Kathedra%20Petri%20Charistia.htm.

A végrendelet alábbi első pontja. Talán valami használati jog adományozása magánszemélynek egy bizonyos kolostori vagy más vagyon fölött? (Várszegi Asztrik pannonhalmi főapát 2006. 2. 3.)

József (1711—1787)

Márk Sándor (1664—1726)

Begräbnis Anordnung SVL Fasc. VIII. Nro. 707. b.

Peiaczevich Ferenc, verőcei báró *Eszék 1713. 07. 15., †Pozsega 1781. 10. 07. Jezsuita, a rend feloszlatása után pécsváradi apát. Több egyetemen tanított, a grazin kancellár. Bölcséleti és teológiai doktor. Szinnyi József: Magyar írók élete és munkái X. köt., Bp., 1905., 701—702. o. (Több latin nyelvű munkáját sorolja fel.) Mivel Károly atyja Zágrábban, 1780. 09. 15-én végrendekezett, sok ideje nem maradt Károlynak arra, hogy bemutassa a tudós apátnak a végakaratot. **Lásd az 5. képet.**

Zsigmond (1741—1806), Hungarian noble family. 1815-ben Sopron város tanácsa elé került egy nagy összegű (26 000 fl.) kötelezettség-vállalási ügy, amelyben, a mutató szerint, Zsigmond — szemben Lusinszky János Györggyel és feleségével — menti magát, hogy nem követett el csalást. A margóra került „cassirt” szó azonban jelzi, hogy ez a V. 5850. sz. eset már tárgytalan. Sajnos maga a fasciculus nincs meg, így nem tudható Zsigmond ténykedésének dátuma sem.

Antal (1749—1802), uo.

A levéltárban nincs meg.

Miért éppen Szombathely? Feleúton Sopron és Zágráb vagy Verőce között? Esetleg a püspökség mint hiteles hely?

A levéltárban nincs meg.

A levéltárban nincs meg.

A Napóleon által meghirdetett kontinentális zárlat rövid életű gazdasági fellendülésének következménye. Lásd a soproni iparosokra és kereskedőkre vonatkozólag a 48. sz. jegyzetet.

Charistia nem *eucharistia*, hanem *Kathedra Petri* (Péter apostol pápai széke), lásd az Ökumenischer Namenkalendert. Péter nem lehetett Róma püspöke, mert csak a 7. századtól volt ilyen rang. A pápa elnevezés görög, s atyát jelent. Először minden papot így szólítottak. Gergely Jenő: A pápaság története. Bp., 1982.

Báni szék, valószínűleg a régi, III. Károly király alatti elnevezés továbbélése. 1810 körül már Tabula Banalis (Báni Tábla). Elsőfokú bíróságként végrendeletek érvénye és értelme iránti perekkel is foglalkozott.

A mondatnak akkor van értelme, ha megfogalmazásakor Zsigmond már meghalt. Lásd a 76. sz. jegyzetet.

A levéltárban nincs meg.

A levéltárban nincs meg.

Barbara Sanchez de Ortigosa y Ciefuentes (1751—1783). Hungarian noble family. A házasság Bécsben kötött (1873. január 5), az évszám azonban nemcsak téves, de feloldhatatlan. Ugyanitt az első gyermek születési éve 1774. Hó és nap hiányzik. A spanyol név megtévesztő, bizonyára a Sanchez család jött Bécsbe, a császári udvar közelébe. Gudenusnál a név: Sanchez Antal és báró Bukuwky Mária Borbála lánya Sanchez de Ortigosa y Ciefuentes Borbála bárónő (1751—1783). Lásd még a 99. sz. jegyzetet.

Vince Lajos (1780—1820), Hungarian noble family.

Monyorókeréki és monoslói gróf Erdődy Mária Eleonóra (1769. április 13—1840. május 2.). Apja gróf Erdődy Lajos (1749. február 17—1794. június 8.), anyja von Aichpichl Eleonóra grófnő (1775. május 30—1783. augusztus 18) Hungarian family index. Eszerint Eleonóra nagyapja varasdi főispán. Eleonóra félárva volt, mikor elvette Károly.

Ferdinánd (1800—1878). Hungarian family index.

Gróf Klebergsberg, Johann Nepomuzen (1774—1841) Klebelsbergnek írva a Hungarian noble family-ben.

Olvashatatlan.

Orczi báró Orczy József (1779—1811) Nincs gyerekük, nem lehet így ellenőrizni a halála évét. Pedig ha ez igaz, akkor javítani kellett volna a végrendeletet az 1813. évi megerősítéskor.

József elsőszülött fiának a fia (1765—1821), tehát elsőfokú unokatestvérek, ha azonos az anyjuk. Erre nézve lásd a 60. és 114. sz. jegyzetet.

Anna Mária (?—1847) Hungarian noble family.

Franciska Xavéria (?—1861) Hungarian noble family.

A levéltárban nincs meg.

Braida város nincs. A szó a lombard *brèda*ból ered (*ager suburbanus*), ez a német *Breitbühl* (széles). Irodalmi olaszul *prato*. „*Tutte le braide erano campi prossimi alle mura della città*” (Valamennyi térség mező volt a városfalak előtt.) A Sito Ufficiale della Diocesi di Verona c. internetes anyagból. Tehát: minden *braida* a városfal közeli mezőt jelent. Ebből következtetve a veronai városfal előtti San Giorgio in Braida nevű templomhoz épített apácázárda (*chiodro*, szemben a *monastero*val) lehetett a rokon tartózkodási helye, akár mint vendégnek, akár mint apácának. Lásd *Città d'Italia Verona Guida con pianta della città*. Centro Stampa Editoriale, Sesto Fiorentino, 2002, 80—81. o. Persze Verona is csak feltételezés (a közeli Mantovában ilyen melléknevű kolostor vagy zárdá nincs). Azért, mert akkor osztrák uralom alatt volt. Károly gróf a pétervárad kolostort is csak a „kolostor” szó nélkül említi a végrendelet elején. Lásd még a 75. sz. jegyzetet és a **18. képet**.

Máriáról van szó, akinek egyik keresztnéve Anna. Lásd a 9., 56., 113., 139. sz. jegyzeteket.

A levéltárban nincs meg.

A SVL Fasc. XIX. Nro. 1207. mellékleteként található kivonat József gróf özvegyének 1794. július 4-én aláírt végrendeletéből: „... *Das Haus nebst der Einrichtung, welche von Verocza anhero gebracht ist, und in Kupfer, Zinn und zweyen Porzellanenen Service bestehen, solle nach den Willen und Mir mitgetheilten Verordnung Meines [...] Herrn Gemahlens Weyl[...] Herrn Grafen Joseph Pejachevits, dem jungen Grafen Vincenz Pejachevits, Sohn des Grafen Karl Pejachevits zu fallen.*” (A házon kívül a készlet, amely Verőcéből hozatott ide, s réz-, cink[edényekből] és két porcelán szervizből áll, néhai P. József grófnak velem közölt akaratából jusson az ifjú P. Vince grófnak, P. Károly gróf fiának.) A ház a mai Széchenyi tér —Várkerület sarkán álló iskola elődje volt. Lásd még a 7. sz. jegyzetet.

A levéltárban nincs meg.

Fideicommissum a római jog óta létező hagyományozási forma: a végrendelező azzal a kötelezettséggel hagy egy tárgyat valakire, hogy annak azt becsületszóra tovább kell adnia egy megnevezett kezébe.

Németújvári Batthyány Mária grófnő (1789—1823).

A levéltárban nincs meg.

A levéltárban nincs meg.

Wagner Xavér Ferenc. Lásd a 110., 131. sz. jegyzetet.

A *Charistia* napjaiban szövegezi az első pontot, most pedig a közelgő ünnepről beszél. Újabb bizonyítéka annak, hogy nem egyvégtében írta végrendeletét. Lásd a 70., 83. sz. jegyzetet.

Wagner Xavér Ferenc. Lásd a 108., 131. sz. jegyzetet.

1780-ban született.

A 17. sz. pontban.

SVL Fasc. XIX. Nro. 1207. *Pejacsevits (Karl) Graf an seinen Sohn, Grafen Vincenz Pejacsevits übergebenen Grundstücke und Gebäude Fassions-Bericht*, továbbá: SVL Fasc. XIX. Nro. 1208. *Pejacsevits (Karl) Graf an seine Tochter Maria vermählten Gräfin Pejacsevits von Verőcze übergebenen Gebäude und Grundstücke Fassions-Bericht*. 1795-ből. Lásd a 61. sz. jegyzetet.

Világos fogalmazás arról, hogy Károly gróf anyja nem a genealógiák Petersona, hanem Frankoluky. Lásd a 60. sz. jegyzetet.

A mai Erzsébet-kerttől délre, Thirring: Sopron városa... az 1798-as jegyzékben (344. o.) Lásd a 118. sz. jegyzetet. (Az Újteleki kapu előtti 9. sz. ház lehetett eredetileg P. J.-né Anna grófnőé.)

A mai Petőfi tér 5. sz. (Ez a „rezidencia”).

Jelen végrendelet 19. és 20. pontja.

Lásd Molnár i. m. a 29. o. kimutatását (a Petőfi tér 5. sz rezidencia, Hátulsó u. 9., Petőfi tér 3., a Kaszinó, Templom u. 26.—Liszt F. u. 2., a Színház, Liszt F. u. 1.—Széchenyi tér 16., Széchenyi tér 21.—Várkerület 116., Fövényverem u. 21.), onnan viszont hiányoznak: Der Arenda für den Ziegelofen (a téglavető bérlése) SVL Rubriquen-Buch 15. o. 1580. sz.; valamint az Újteleki-kapu előtti 9. sz. ház, 834 n. öl; Magyar-kapu előtti ház, 333 n. öl; Újteleki-kapu előtti 18. sz. 196 n. öl ház 5596 n. öl kerttel, Thirring Sopron városa... az 1798-as jegyzékből, ezek csak Károly nevéen. Ugyanott (345. o.) Pejacsevich Pál báró örökösei is tulajdonosok a mai Petőfi tér 7.-ben, akkori 57. sz. ház. Thirring Sopron házai...c. könyvében viszont a ház tulajdonosai között található ugyan Festetics és Vághy is, de Pejacsevich nem. A Hungarian noble familyben Zsigmond fiának, János Nepomuknak hatodik gyermeke Pál (1813—1907). Nincs jele, hogy ne lenne gróf, felesége valóban „csak” bárónő.

A Várospalébania halotti anyakönyvében: *R[everendus] D[ominus] Franciscus Xav. Pricz Dioecesis Zagrabensis Presbiter* (a zágrábi egyházmegye presbiter) 1831. október 23-án halt meg Sopronban, s 25-én temették el. 76 éves volt, tehát 1755 körül született. Tíz évvel fiatalabb, mint a gróf. Mivel papi rangja volt, ezt nyilván még papi szolgálatban érte el, tehát meglelt férfiként került a Pejacsevichekhez. Végrendeletét 1829. szeptember 20-án írta alá. A SVL-ban csak kivonata van meg Fasc. VIII. Nro.1006. P. a. számon. Neve itt Pritz. Lásd még a 124. sz. jegyzetet és **a 21. képet.**

Vitkovszky Domonkosot ugyancsak a Várospalébania halotti anyakönyvébe jegyezték be. „*R[everendus] Pater Dominicus Vitkovszky Ord. Praed.*” 50 évesen halt meg 1825. április 8-án mint „*Educator in Domo [...] Comitis Pejacsevich*” (nevelő Pejacsevich gróf házában). 10-én temette egy ferences pap. Ennek ellenére domonkos szerzetes volt. (1775 k. született.) Dr. Szalay János: A Szombathelyi Szent Domonkos-rendiek lelkipásztori működése 1638—1938. Szombathely, 1938. c. könyvben annyi található róla, hogy először (kb. 27 évesen) 1802. augusztus 27-én vizsgázott lélekgondozásból (*pro cura animam*). Ez a már felszentelt papok számára előírt „továbbképzés” volt, s háromévente ismételték még kétszer. Sopronból is mehetett vizsgázni, tehát ebből nem számítható ki, mitől kezdve lakott a grófnál. A szövegben csak pater van, szemben a végrendelet presbiterével. A gróf megelőlegezte neki a rangot.

Vagyis a domonkosok.

SVL Fasc. VIII. Nro. 707. c.

SVL Fasc. VIII. Nro. 707. p.

Pritz Xavér Ferenc és Vitkovszky Domonkos, lásd a 119. és a 120. sz. jegyzeteket. Póda Endre i. m. és levéltári iratban (SVL Fasc. VIII. 1362.) is szerepel Pritz-féle (árva)alapítvány a Voss-árvaházzal kapcsolatosan.

A Begräbnis Anordnung szerint a háznál hét papnak egyenként négy o. é. forint honorárium, a kiharangozásért minden templomnak a szokott pénz (de csak a Szent Mihály-templom szóljon), a beszentelést végző pap és két segítőtje a szokásos stólat kapja, a hat gyászmiséért egyenként négy o. é. forint fizetendő honoráriumként. SVL Fasc. VIII. Nro. 707. p. **Lásd a 22. képet.**

Bárdos Kornél i. m., 290. o.

A teljes ékszergarnitúrához (*parure*) tartozó hajdísz, az *aigrette*-t. A francia szó kiejtése egret, így olvashatjuk a végrendelet 8. pontjában. Megegyezik az angol szóval, amely kócsagot jelent. „Ez az ékszerdarab a nevét a sólyom[!] tarkóján látható tollbóbitáról kapta. Az alapmotívuma [...] a szalagcsokor, amelyről a tollbóbitára emlékeztető, drágakővel és zománccal díszített füzérek függenek egymás mellett.” Oberfrank Ferenc: Az aranyművesség története. Műszaki Könyvkiadó, Bp.1986, 78. o. A történelemből ismert a kócsagforgó is. A sólyom és a kócsag két különböző faj. A német *Reiherfeder* (angol: *egret*, madártan: *Egretta*) a szótárban kócsagdísz, míg a sólyom: *Falke*. **Lásd a 18. képet.** Az ékszer leírását és képét Farkasné Bárczy Évának, a Soproni Múzeum könyvtárosának köszönöm!

Katona Csaba (közread.): „...kacérkodni fogok veled” Slachta Etelka soproni úrleány naplója 1840. március—december. II. köt. 1840. május 4-i feljegyzés.

Csatkai Endre: Barkóczy Borbála, a koldusok grófnője. Sopronvármegye 1923. július 20. Hollósy tihanyi priornak 1772. 12.16-án elhangzott gyászbeszéde nyomtatásban — Csatkai szerint — a líceum könyvtárában.

Begräbnis Anordnung SVL Fasc. VIII. Nro. 707. b.

Vághy (Wagner) Ferenc életrajza: Aranykönyv 2000. Élt 1775—1862. Városbíró (1838—1842), polgármester (1835—1838), híres jogtudós, az Aranykönyv szerint „gondja volt egy »Betegház« felállítására”. Mint látjuk, tanácsnok és városkapitány is volt. Lásd a 108. és a 110. sz. jegyzetet.

SVL Fasc. VIII. 707. L. h.. A beadvány többi részét lásd a Mi történt a felajánlott összeggel? c. szakaszban. Lásd még a 164. sz. jegyzetet és **a 20. képet**.

A könyv reprint-kiadása 1987-ben jelent meg, eredetije 1939-ben. Előzménye a szerzőnek a Századokban 1932-ben közölt tanulmánya: A magyar királyavatáshoz.

Bartoniek i. m., 165. o.

Bartoniek i. m., 158. o.

Hanns Tschanys Ungrische Chronik vom Jahre 1670 bis 1704. Kiadta Paúr Iván, Pest, 1858. Az 57—59. oldalon. Magyar fordítása: Horváth Zoltán: Sopron és a megye múltja egykorú iratok tükrében. Sopron, 1964, 68—69. o. Nincs szó pénzszerűségről.

Bartoniek i. m., 146. o.

Bartoniek i. m., 125. o.

Napokkal később — 1792. június 15-én — kötött házasságot Budán lánya, Mária!

„Am meisten litten die Frauen: sie hatten sich mit 30—50% geringeren Löhnen abzufinden als die Männer [...] Manche nahmen in ihrer Not Zuflucht zur Prostitution. Andere zogen mit den verschiedensten Handelsartikeln — Lotteriezetteln, Streichhölzern, Schuchwichse und Geschirr — durchs Land und waren dabei der ständigen Gefahr polizeilicher Verfolgung und sexueller Ausbeutung ausgesetzt.” (A leginkább voltak ennek szenvedő alanyai a nők: meg kellett alkudniuk a férfiakénál 30—50%-kal kisebb bérrrel. Némelyikük szorultságában a prostitúcióba menekült. Mások a legkülönbözőbb árucikkkel, mint lottócédulák, gyufák, cipőpaszták és edények, házaltak szerte a vidéken, folytonosan kitéve a rendőrségi zaklatásoknak és a szexuális kizsákmányolásnak.) Pfister, Christian: Im Strom der Modernisierung: Bevölkerung, Wirtschaft und Umwelt 1700—1914. In: Geschichte des Kantons Bern seit 1798. Band IV.

Xanten város honlapjáról. E-mail: HYPERLINK "mailto:info@xanten.de" info@xanten.de. **Lásd a 6.**

képet.

IV. Armenversorgung zu Fürth. In: Journal von und für Deutschland 1784—1792. 7. Jg., 1. St. 27—30. o.

Bartoniek i. m., 147. o.

Csatkai—Dercsényi i. m., 159. o. **Lásd a 2. képet.**

In: R. Várkonyi Ágnes (szerk.): Táj és történelem (Tanulmányok a történeti ökológia világából). Osiris kiadó Bp., 2000., 326—365. o.

Bán János i. m., 28 személyig megy el.

Rosner Mátyás: Sopron leírása 1660-ból. (Ford.: Németh Sámuel, bev. és jegyz. Csatkai Endre.) Soproni Szemle XIV. évf. (1960), 300—311. o.

A Bél Mátyás-kiadványban a johanniták kórházát szegénykórháznak nevezik. Lásd a kiadvány 76. jegyzetét, a 279. és 390. jegyzetben ugyanaz már csak szegényház. Maga Bél Mátyás mind a három előfordulásban *ptochodochium* néven nevezi. (A szó Finály szótárában szegényházat jelent.) Kincses Katalin Mária (szerk.): Bél Mátyás: Sopron vármegye leírása I. Descriptio Comitatus Semproniensis I. Sopron város történeti forrásai C/ sorozat 2. kötet. Sopron, 2001.

Hamar Gyula: Fiedler János Reichard Kis Krónikája.... A nagy Krónika tartalomjegyzékét közli Hamar Gyula a Soproni Szemle VII. évf. (1943) 1. sz. A krónika a SVL.-ban. A szegényház 1787. évi létesítéséről a 438. o.-n. Fiedler a Thirring: Sopron házai... szerint tulajdonosa a Várkerület 67 (ma: 70) sz. háznak és a Postapalota helyén álló egyik házacsksának is. Ezeket megkímélte a tűz.

Bárdos Kornél az 1829. évi *canonica visitatio*hoz mellékelte térképnek mondja, i. m., 162.o.

A *canonica visitatiók* a Győr Egyházmegyei Levéltárban. A vázlatot lásd **a 7. képen**.

Kincses i. m., 346. o.

SVL Fasc. VIII. Nr. 652. P.

Das erste Oedenburger Spital. Oedenburger Zeitung 1929. augusztus 28.

Az első állandó mozi, a Hartmann-féle Bioskop (lásd Hárs József: Az oroszán elfordítja a fejét... Soproni filmtörténet 1896—1948. Sopron, 2000, 27. o.) helyén.

Winkler Gábor: Sopron építészete a 19. században. Bp., 1988, 204. o. Handler József tervezése 1846-ban.. Tulajdonosa kis hibával nem Speiss, hanem Siess [Siesz] (nyomdászcsalád).

A Teológia mögötti épület később lakóházként szolgált, míg a mai „Kőfaragó téri lakótelep” létesítésekor le nem bontották.

Csatkai Endre: A Kőfaragó tér, a Zita-otthon és a Kazinczy utca. Soproni Hirlap 1935. május 5.

SVL Fasc. VIII. Nro. 920. Sajnos az ezen a számon a mutatóban jelzett további iratok hiányoznak. Valószínűleg ez az a Betegház, amiről Vághy (Wagner) Xavér Ferenc Aranykönyvbéli életrajzában szó van. Lásd a 131. sz. jegyzetet.

Itt jegyzem meg, hogy a „Lazaret”, „Lazarett”, „Lazareth” szó egyaránt előfordul a forrásokban.

Példa, hogyan került be valaki a Lazaretbe: A csehországi Neuhausban született Höfné Magdaléna Zalaegerszegről utaztában előző nap itt megbetegedett és segítség nélkül, s ellátás hiányában fekszik Siess [Siesz] nyomdász házában. Laitner polgármester 1815. június 16-án úgy rendelkezik, hogy vegyék fel a Lazaretbe, s lássák el, amíg fel nem gyógyul. SVL Fasc. VIII. Nr. 710. d.

A SVL Fasc. VIII. Nro. 1006. a. jelű aktában Pritz 1829. 20-án írt végrendeletének 2. pontjában: „*Vermache [...] dem hiesigen Lazareth und Armen Institut 30 fl.*” A második kivonatban, a 3. pontban: „*Dann vermache dem neu errichteten Kranken Institut für Dienstbothen und Gesellen auch als Foundations Capital 500 fl....*” A végrendelet végrehajtói 1831. október 18-án mindenesetre csak a Lazaret és Szegényház 30 fl.-át veszik számításba és „*aber den hiesigen bürgerlichen Spitalen [...] fünfhundert Gulden W. W. vermachtet habe.*” Lásd a 119. sz. jegyzetet.

Lásd a 131. sz. jegyzetet.

SVL Fasc. VIII. Nro. 707. h. A kihagyott részt lásd előbb. Vö. a 132. sz. jegyzettel.

SVL Fasc. VIII. Nro. 707. h.

SVL Fasc. VIII. 705. a. Az 1815. augusztus 28-án tartott közgyűlésben.

SVL Fasc. VIII. Nro. 705. b.

Ikvahíd 2.

Minden bizonnyal a Pócsi-kapun túli *Xenodophium et Lazaretho*-ról van szó.

1800-ban 100 C. M. forintért 115 bankjegyet adtak, 10 évvel később már 489-et, a szerencsétlen 1809. évi háború után már milliót. Österreich Lexikon, *Inflation* szócikk. (Internetről.) **Lásd a 16. képet.**

Österreich Lexikon, a Geldwesen c. szócikk. HYPERLINK "File:///F:\Geldwesen.htm. Lásd a 15" [File:///F:\Geldwesen.htm](#).

[F:\Geldwesen.htm](#). **Lásd a 15. képet.**

Póda Endre: A soproni kath. „parochia” és a „Soproni kath. Hitközség” története. Sopron, 1892. A soproni katolikus alapítványokról a 143. oldaltól.

Csatkai—Dercsenyi i. m., 359. o. Eszerint az árvaházakat II. József megszüntette, s a tanácsjegyzőkönyvek szerint arról volt szó, hogy oda telepítik a kórházat stb. De 1790-ben visszaállt a régi rend. 1797-ben tűzvész elpusztította (Geiger-krónika). Csak 1844-ben épült volna fel. Ez az adat azonban ellentmondásban van több forrással. — Kép a szentély zárófalán. Ezen 1772-es évszám és a festő neve volt régebben olvasható.

„*Fundatio huius Orphanotrophii praeter amplam, et accomodam domum nitida Capella instructam et vicinum hortum hodie consistit 58568 fl 28 [...] V. V. unde 51850 fl penes Aerarium Regium elocati sunt.*” (Ennek az árvaháznak az alapítványa — a díszes kápolna számára berendezett tágas és illő épülettel és a szomszédos kerttel — ma bécsi értékben 58 568 fl 28 krajcárt tesz ki, amelyből az államkincstárnak 51 850 fl van bérbeadva.) Stb.

A *Suppenzettliről* a Bayerisches Roten Kreuz Kreisverband Kitzingen 125 éves jubileumára megjelentetett kiadványa (1870—1995) írja, hogy 1872-ben osztogattak ilyeneket 30 Pfennig értékben szegényeknek és betegeknek. Korábról: a Pest városában 1823-ban született Szontagh Frigyes húgától kap egyet, amelynek vételét Kufstein várában mint statusfogyoly nyugtázza húgának 1853. január 15-én írt levelében. (Természetesen semmit sem tud kezdeni vele.)

Póda Endre szerint 1787. május 26-án halt meg. Foglalkozása sebész és borbély volt. Ír az alapítványról és II. József aranylánc-ajándékáról Fiedler János Reichard Nagy Krónikájában. Tartalomjegyzékét közli Hamar Gyula a Soproni Szemle VII. évf. (1943) 1. sz. A krónika a SVL.-ban. Beszéd 1785-ből a 348. o.-n.

Póda szerint a szám 66, fele férfi, fele nő.

Póda Endre i. m., 143. o.

Hárs József: Alafások Sopronban. Magyar Nyelvőr 111. évf. 4. sz. 1987 október—december, 479—480. o.

A nagy polgármester 1631-ben hagyományozta végrendeletében, tőkésített ingó és ingatlan vagyonának kamataiból az egyharmad részt, a kórházakra. Lásd Kincses Katalin Mária i. m., 345—346. o., lásd még Horváth Zoltán: Lackner Kristóf árvaalapítványa. Soproni Szemle XXV. évf. (1971), 249—251. o.

SVL Fasc. VIII. Nro. 710. X. o.

SVL Fasc. VIII. Nro. 710. X. h. A szegényházhoz és kórházhoz telkek is tartoztak, mezőgazdasági műveléssel. Lásd Kincses Katalin Mária i. m.

A SVL Fasc. VIII. Nro. 707. h.-ban található a 1501. sz. közgyűlési határozat, 1815. május 12-én, Wagner idézett beadványára (lásd 109. és 163. sz. jegyzetet is) válaszként: „Ez a javaslat azzal lett elfogadva, hogy a Pátzill Józsefnek, a Szegények Intézete biztosának átadott 1000 bécsi értékű forintnyi összeg [...] másik fele [...] egy másik passzívum részbeni csökkentésére, vagy a tűzifa fuvar költségének fedezésére fordíttassék. Ez utóbbi 500 forinthez hozzá kell fűznie a városnak, hogy azt a mai naptól számított 5 százalékos kamattal kiadványozza a városi adósságokra vonatkozó előírások szerint. [...]”

Még fiainak nevelője, Pritz Xavér Ferenc is többel segítette a soproni szegényeket. Úgy rendelkezett 1829-ben, hogy a Katolikus Konventnek hagyományozott 1000 bécsi értékű forint felét szánta a szegényeknek (a másik felét egy testvérületnek), de külön gondolt a polgári kórházra (500 fl.), s a cselédeknek és segédeknek újonnan létesített kórházra is (500 fl). Ennek a 2000 fl.-nak azonban csak a kamatait osszák majd ki. Lásd SVL Fasc. VIII. Nro. 1006. a. Lásd a 119. és 162. sz. jegyzetet.

Cicerónak tulajdonított mondás, de Tóth Béla Szájmul szájra c. könyvében (Bp., 1901, 282. o.) a *silent leges* [törvénykezés] *inter arma* c. cicerói idézet változatának tartja.

Az idegen nyelvű szövegeket (a függelékelieket is) én fordítottam le magyarra. A végrendelet latin szövegfordításának lektorálásáért köszönetet mondok Németh Krisztina és Jakabné Csizmadia Eszter latin szakos tanárnőknek!

f. = feleség